Idræt i folkeskolen

Et fag med bevægelse

2004

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Idræt i folkeskolen

© 2004 Danmarks Evalueringsinstitut
Trykt hos Vester Kopi

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:
Danmarks Evalueringsinstitut sætter komma efter Dansk Sprognævns anbefalinger.

Bestilles hos:
Danmark.dk's netboghandel
Telefon 1881
www.danmark.dk/netboghandel

Kr. 40,- inkl. moms

ISBN 87-7958-158-7
Foto: Polfoto

Indhold

Forord 3

1 Resumé 5

2 Indledning 9

2.1 Formål 9
2.2 Evalueringsgruppe og projektgruppe 10
2.3 De evaluerede skoler 10
2.4 Dokumentation og metode 11
2.5 Anbefalinger og opfølgning 12

3 Fagligt og pædagogisk arbejde 13

3.1 Begrundelser for idræt 13
3.1.1 Bevægelse, sved på panden og fællesskab 13
3.1.2 En fælles opfattelse på skolen 15
3.2 Det centrale grundlag for undervisningen 16
3.2.1 Ckf og delmål 17
3.3 Mål og systematik 22
3.3.1 Mål for klassen og den enkelte elev 22
3.3.2 Progression 24
3.3.3 Årsplaner 25
3.4 Evaluering 27
3.4.1 Evaluering af undervisningen 27
3.4.2 Evaluering af elevernes udbytte 28
3.5 Elevernes forudsætninger og medbestemmelse 31
3.5.1 Medbestemmelse 32
3.6 Fælles Mål 34

4 Idræts placering og status 37

4.1 Det vejledende timetal for idræt 37
4.1.1 Svømning 38
4.2 Ledelsen og faget idræt 39
4.3 Lærerpersonalet og faget idræt 41
4.4 Forældrene og faget idræt 43
4.4.1 Skole-hjem-samarbejde 44
4.5 Eleverne og faget idræt 45
4.5.1 Fravær 48

5 Vilkår for idræt 51
5.1 Særlige vilkår for faget 51
5.2 Rammer og mål på kommunalt niveau 54
5.3 Eksternt samarbejde 56
5.4 Idræt i en teamstruktur 58
5.4.1 Faggruppe og/eller fagteam 59
5.5 Lærerkvalifikationer 61
5.5.1 Lærerbesætning 61
5.5.2 Efteruddannelse 65

6 Skolerne 67
6.1 Balleskolen 67
6.2 Brundlundskolen 72
6.3 Humlehaveskolen 77
6.4 Kibæk Skole 82
6.5 Margretheskolen 87
6.6 Ruds Vedby Skole 91
6.7 Sølvgades Skole 95

7 Idræt i gymnasiet 101

Appendiks
Appendiks A: Oversigt over anbefalinger 107
Appendiks B: Kommissorium 113
Appendiks C: Om evalueringsgruppen 117
Appendiks D: Metode 119

Rapporter fra EVA 125

Forord

Idræt er det vigtigste bevægelsesfag som eleverne møder i 1.-9. klasse i folkeskolen. Det er første gang faget er evalueret, og det er en glæde for Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) at kunne fremlægge en evalueringsrapport i det år som EU har erklæret for europæisk år for uddannelse gennem idræt.

Evalueringen har til formål at afdække faktorer som har betydning for at faget udvikler den faglighed der er beskrevet i formål og centrale kundskabs- og færdighedsområder.

Denne rapport henvender sig til skoler og kommuner, men vi forventer at dens vurderinger og anbefalinger desuden vil styrke og inspirere en nuanceret debat om idræts udvikling og status hvor alle parter med indflydelse på praksis i grundskolen deltager.

Evalueringen indgår i EVA's handlingsplan for 2003 og er gennemført i perioden fra oktober 2003 til oktober 2004.

Børge Koch
Formand for evalueringsgruppen

Christian Thune
Direktør for EVA

1 Resumé

Formålet med evalueringen er at afdække faktorer med betydning for at idræt i folkeskolen udvikler den faglighed der er beskrevet i fagets formål og i de centrale kundskabs- og færdighedsområder. Evalueringen vurderer blandt andet om der er overensstemmelse mellem de centrale krav og den reelle prioritering af fagets praktiske og teoretiske dimensioner. Der er fokuseret på tre temaer: det faglige og pædagogiske arbejde med faget, fagets placering og status i en skolehverdag og vilkår med betydning for faget.

Sideløbende med evalueringen er der gennemført en undersøgelse af gymnasieelevers opfattelser af faget idræt, suppleret med synspunkter fra idrætslærere i det almene gymnasium.

Overordnet konklusion

Idræt er folkeskolens vigtigste bevægelsesfag, og idrætslærerne sætter fysisk aktivitet og glæden ved at lege og bevæge sig i højsædet. Gennem deres undervisning forsøger de at give eleverne fagligt gode idrætsoplevelser med sjove udfordringer i en ofte stillesiddende hverdag.

Samtidig er idræt et fag med ambitiøse mål som sætter elevernes kropslige udvikling i sammenhæng med kundskaber og færdigheder af såvel praktisk som mere teoretisk art. Lærerne vil gerne se idræt som et kundskabs- og dannelsesfag, og de har visioner for udviklingen. Men i den daglige undervisning er denne opfattelse, især på de ældste klassetrin, ofte fortrængt til fordel for bevægelse, boldspil og et rekreativt afbræk i en ellers boglig skoledag. Der er således stor forskel på hvad idrætslærerne synes er vigtigt og gerne vil arbejde med, og på hvordan det fungerer i praksis. Derfor er der brug for at styrke arbejdet med alle fagets centrale kundskabs- og færdighedsområder og dermed også den alsidighed som fagets formål fremhæver.

Evalueringen viser at idrætslærerne i vidt omfang fokuserer på hvad eleverne skal lave, og ikke hvad de skal lære. Det er derfor nødvendigt at styrke arbejdet med at sætte mål for undervisningen, klassen og den enkelte elev. Der er generelt behov for at idrætslærerne i samarbejde med skolens ledelse koncentrerer sig om at sikre den faglige progression, fx gennem aftaler om hvordan lærerskifte foregår, årsplaner og samarbejde i og mellem team.

For at øge fagets status er det vigtigt at idrætslærerne er opmærksomme på at når de er fagbevidste og systematiske i arbejdet med mål, progression og evaluering, så sender de et vigtigt signal til alle parter om at idræt skal respekteres. Og hvis de ikke hævder denne faglighed, så er de med til at bestyrke holdningen blandt dem som nedprioriterer idræt. I denne sammenhæng har ledelsens opmærksomhed på idræt stor betydning. Fx er det ledelsen som må tage initiativ til at undervisningen ikke varetages af en stor og skiftende lærergruppe sådan som det ofte sker. Hvis faget skal udvikle sig er det helt afgørende at ændre på dette vilkår.

Eleverne er overvejende glade for idræt. Faget giver dem mange både kropslige og sociale udfordringer, men i udskolingen sker der markante ændringer i deres opbakning. En del ældre elever vil helst være fri for at deltage i undervisningen. På enkelte skoler er nogle elevers holdning så negativ at de bliver omtalt som destruktive, dominerende og ødelæggende for de elever der gerne vil undervises. De hæmmer en alsidig undervisning og er så stærke at de får lov til at bestemme. Pubertet bruges ofte som forklaring, men evalueringen peger på at øget bevidsthed om at begrunde undervisningen, inddrage eleverne i fastsættelse af mål og give dem medbestemmelse kan modvirke nogle af vanskelighederne. Blandt andet derfor er undervisningen på de ældste klassetrin et af de områder der har brug for mere opmærksomhed i fremtiden.

Evalueringsgruppens centrale anbefalinger

Styrk tænkningen om mål, progression og evaluering
Idrætslærerne skal styrke deres tænkning og praksis hvad angår sammenhænge mellem mål, progression og evaluering hen imod slutmål. Faggruppens overvejelser og beslutninger skal, støttet af ledelsen, formidles til og forpligte alle idrætslærere der aktuelt underviser i faget.

Anbefalingen har til formål at fremme lærernes faglige og pædagogiske arbejde med faget i hele dets forløb. Uden læringsmål ved ingen hvor undervisningen skal lede hen, og uden klar viden om hvad eleverne har lært, er det vanskeligt at gennemføre en progression som tager hensyn til deres fysiske, sociale og personlige forudsætninger.

Skab sammenhænge mellem undervisningsmål og læringsmål
Idrætslærerne skal styrke deres professionsbevidste undervisning ved at fokusere på det centrale grundlag for undervisningen, tage et klart udgangspunkt i de gældende mål og arbejde med sammenhænge mellem undervisningsmål og læringsmål.

Anbefalingen har til formål at understrege og fremme opmærksomheden på at der er trinmål og slutmål som forpligter alle. Desuden er hensigten at skabe sammenhæng mellem undervisningsmål fra faghæftet for idræt og de læringsmål som lærerne skal formulere.

Støt og motivér ældste klassetrin
Undervisningsministeriet skal på baggrund af evalueringen tage initiativ til en indsamling af erfaringer med undervisning i idræt på de ældste klassetrin. Undersøgelsen skal i givet fald afdække sammenhænge mellem faghæftets krav og mulighederne for at udføre dem i praksis. Resultatet af undersøgelsen skal bruges til at støtte lærerne på de klassetrin hvor undervisningen har de vanskeligste vilkår.

Anbefalingen har til formål at få undersøgt hvad der skal til for at motivere flere elever på de ældste klassetrin til at deltage i idrætsundervisningen, herunder om rammer og krav hænger sammen.

Opret faglærerteam
Skolens ledelse skal tage initiativ til at idrætslærerne kan etablere faglærerteam der drøfter faget pædagogisk, didaktisk, metodisk, organisatorisk og praktisk. I denne proces bidrager idrætslærerne med ideer til at skabe vilkår som fremmer at alle der underviser i idræt på skolen, er fortrolige med fagteamets aftaler. Idrætslærerne skal sikre synlighed og respekt om teamet ved fx at fastsætte formål og mål for arbejdet, handleplaner mv.

Anbefalingen har til formål at styrke idrætslærernes samarbejde i faggruppen og dermed støtte de mest aktive idrætslæreres indsats for at udvikle faget. Der er en stor udskiftning, og en del idrætslærere underviser kun i to timer om ugen. Det betyder at sammenhængen og den fælles forståelse af fagets profil på skolen har ringe vilkår hvis ikke faggruppearbejdet forpligter.

Benyt kvalificerede idrætslærere
Skolens ledelse skal lade lærere med linjefag eller anden faglig og pædagogisk idrætsuddannelse undervise i faget således at fagligheden prioriteres ved time-/fagfordelingen og når klasse- og årgangsteam sammensættes.

Anbefalingen har til formål at fremme mulighederne for at de lærere som underviser i faget, også har tilstrækkelige faglige forudsætninger for at gøre det. Hvis linjefagslærere ikke kan dække timerne, må efteruddannelse prioriteres.

Anbefalingernes status

Anbefalingerne er vurderinger der er foretaget af en ekstern faglig ekspertgruppe. Anbefalingerne er udtryk for evalueringsgruppens prioritering af de mange mulige anbefalinger der kan udledes af det omfattende dokumentationsmateriale. Dette materiale består blandt andet af selvevaluerings-

rapporter fra syv skoler, eksempler på årsplaner, interview og en national kortlægning af idræts vilkår i folkeskolen.

Anbefalingerne er rettet mod forskellige ansvarlige og skal føre til opfølgning på skolerne og udvikling af undervisningen i faget. Ifølge lov om opfølgning er de skoler som har selvevalueret, forpligtet til at offentliggøre hvordan de vil følge op på anbefalingerne. Idræt har imidlertid ikke været evalueret før, og det er evalueringsgruppens håb at alle skoler vil lade sig inspirere af anbefalingerne og på den måde være med til at styrke idræt på alle landets skoler.

Rapporten indeholder flere anbefalinger end dem der optræder i dette resume. Anbefalingerne er placeret løbende i de tværgående kapitler i rapporten i umiddelbar sammenhæng med det dokumentationsmateriale og de analyser de knytter sig til. I appendiks A findes desuden en liste over alle rapportens anbefalinger.

2 Indledning

Idræt er folkeskolens tredjestørste fag. Det er skolens eneste bevægelsesfag, og fysisk aktivitet og glæden ved at lege og bevæge sig er i højsædet. Samtidig er idræt et fag med ambitiøse faglige mål som sætter elevernes kropslige udvikling i sammenhæng med kundskaber og færdigheder af såvel praktisk som mere teoretisk art. På den måde balancerer idræt mellem at blive opfattet som et kundskabs- og dannelsesfag og et rekreativt fag.

Evalueringen undersøger hvordan denne balance påvirkes af idrætslærernes faglige og pædagogiske arbejde med faget, af ydre og indre vilkår og rammer for faget samt af ledelse, lærere, elever og forældres prioriteringer og opfattelser af faget.

2.1 Formål

Formålet med evalueringen er at identificere og vurdere faktorer som har betydning for at idræt udvikler den faglighed der er beskrevet i fagets formål og i de centrale kundskabs- og færdighedsområder. Evalueringen vil blandt andet vurdere om der er overensstemmelse mellem de centrale krav og den reelle prioritering af den praktiske og den teoretiske dimension i faget.

For at opfylde dette formål vil evalueringen fokusere på:

- det faglige og pædagogiske arbejde med faget
- fagets placering og status i en skolehverdag
- vilkår af betydning for faget.

Evalueringen omfatter undervisningen i folkeskolens 1.-9. klasse.

Sideløbende med evalueringen gennemføres en undersøgelse af gymnasieelevers opfattelser af faget idræt, suppleret med synspunkter fra idrætslærere i det almene gymnasium. Det sker med særligt fokus på overgangen fra folkeskolens idrætsundervisning i 9. klasse til gymnasiets idrætsundervisning i 1. g.

2.2 Evalueringsgruppe og projektgruppe

En evalueringsgruppe har det faglige ansvar for rapportens vurderinger og anbefalinger. Gruppen er nedsat til lejligheden og består af fagfolk med særlig indsigt i idræt og idrætsundervisning i folkeskolen og mere bredt betragtet. Evalueringsgruppens medlemmer er:

- Seminarielektor Børge Koch, CVU Sønderjylland (formand)
- Folkeskolelærer Nina N. Møller, Søndervangskolen
- Viceinspektør Søren Jakobsen, Aarupskolen
- Rektor Kurt Trangbæk, Amtsgymnasiet i Roskilde
- Universitetsadjunkt Marie Öhman, Örebro Universitet.

I appendiks C findes en nærmere beskrivelse af de enkelte medlemmers baggrund.

En projektgruppe fra EVA har det metodiske ansvar for evalueringen og har blandt andet skrevet evalueringsrapporten. Projektgruppens medlemmer er:

- Evalueringskonsulent Per Møller Janniche (koordinator)
- Evalueringskonsulent Christel Sølvhjelm
- Evalueringsmedarbejder Line Rovelt Andreasen.

2.3 De evaluerede skoler

Der deltager i alt syv folkeskoler i evalueringen. Hver skole er blevet bedt om at nedsætte en selvevalueringsgruppe som har udarbejdet en selvevalueringsrapport. Som supplement til selv-evalueringsrapporterne er skolernes ledelse, ikke-idrætslærere og de kommunale forvaltninger blevet bedt om at svare på en række spørgsmål om idræt.

Skolerne er valgt ud efter fire kriterier: geografisk spredning, kommunestørrelse, skolestørrelse og forskelle i idrætsfaciliteter.

Følgende folkeskoler deltager i evalueringen:

- Balleskolen, Silkeborg Kommune
- Brundlundskolen, Aabenraa Kommune
- Humlehaveskolen, Odense Kommune
- Kibæk Skole, Aaskov Kommune
- Margretheskolen, Gundsø Kommune
- Ruds Vedby Skole, Dianalund Kommune
- Sølvgades Skole, Københavns Kommune.

2.4 Dokumentation og metode

Evalueringen er gennemført på baggrund af et kommissorium der blev vedtaget af EVA's bestyrelse i oktober 2003. Kommissoriet gør rede for evalueringens formål, organisering og metode og kan ses i appendiks B.

Årsplaner, selvevaluering og besøg

I december 2003 indsendte hver af de syv evaluerede skoler årsplaner for idræt for 2., 7. og 9. klassetrin.

I vinteren 2003/04 nedsatte hver af skolerne en selvevalueringsgruppe som udarbejdede en selvevalueringsrapport. Selvevalueringsgrupperne var sammensat af idrætslærere der repræsenterede en normal lærerdækning af faget. To ikke-idrætslærere og skoleledelsen på hver skole samt forvaltningen i hver kommune blev desuden spurgt om en række forhold vedrørende idræt.

I marts og april 2004 besøgte evalueringsgruppen og projektgruppen de syv deltagende skoler. På hvert besøg blev der gennemført interview med henholdsvis selvevalueringsgruppen, de to ikke-idrætslærere, skolens ledelse og en gruppe elever fra 9. klassetrin.

Brugerundersøgelser

I januar og februar 2004 gennemførte EVA i samarbejde med konsulentfirmaet UNI*C en national kortlægning af faget idræt. Undersøgelsen blev gennemført som en elektronisk spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere og idrætslærere. Målet med undersøgelsen var at afdække og indsamle viden om en række vilkår inden for faget og dets undervisningspraksis i folkeskolen.

På samme tidspunkt gennemførte EVA i samarbejde med konsulentfirmaet DMA Research en kvalitativ undersøgelse af gymnasieelevers og -læreres opfattelse af faget idræt. Undersøgelsen blev gennemført som fokusgruppeinterview. Undersøgelsen havde til formål at belyse styrker og svagheder ved faget idræt i folkeskolen og det almene gymnasium og at sammenligne undervisningen på de to uddannelsesniveauer.

Dokumentationen

Rapporten bygger på dokumentation fra selvevalueringsrapporter, redegørelser fra ikke-idrætslærere, ledere og forvaltning, interview på skolerne og årsplaner. Den nationale kortlægning bruges løbende til at underbygge og perspektivere den indsamlede dokumentation. Den kvalitative undersøgelse af gymnasieelevers opfattelser af idræt inddrages i kapitlet om idræt i gymnasiet hvor den forholdes til evalueringens resultater.

De tre tværgående kapitler (kapitel 3-5) fremhæver ikke enkelte skoler. Den konkrete praksis på hver skole er belyst i kapitel 6.

En mere detaljeret beskrivelse af dokumentation og metode og en vurdering af materialets kvalitet findes i appendiks D.

2.5 Anbefalinger og opfølgning

De syv folkeskoler som deltager i evalueringen, har pligt til at udarbejde en opfølgningsplan til Undervisningsministeriet senest seks måneder efter at rapporten er offentliggjort, ifølge bekendtgørelse om opfølgning på evaluering ved Danmarks Evalueringsinstitut mv. Idræt har imidlertid ikke været evalueret før, og det er evalueringsgruppens håb at alle skoler vil lade sig inspirere af anbefalingerne og på den måde være med til at styrke faget på alle landets skoler.

Rapportens anbefalinger er placeret i den løbende tekst i de tværgående kapitler. I appendiks A findes desuden en samlet liste over rapportens anbefalinger grupperet efter emne og hvem de henvender sig til.

3 Fagligt og pædagogisk arbejde

Idrætsundervisningen har mange praktiske aspekter, der er ingen afsluttende prøve i faget og ingen traditioner for skriftlighed. Faget bliver både i folkemunde og professionelt kaldt et velkomment og rekreativt afbræk i en ellers boglig og stillesiddende hverdag i skolen. Samtidig er idræt et fag med ambitiøse læreplaner der er opbygget som i alle andre fag, og som angiver at de praktiske aktiviteter og den kropslige viden også rummer en teoretisk dimension.

Kapitlet belyser hvordan disse forhold spiller sammen med lærernes professionelle arbejde med undervisningen, blandt andet i forhold til skolernes arbejde med mål, evaluering og elevernes inddragelse i undervisningen.

3.1 Begrundelser for idræt

3.1.1 Bevægelse, sved på panden og fællesskab

Grundlæggende betragter idrætslærerne idræt som et bevægelsesfag hvor eleverne skal have det sjovt og få sved på panden. Fysisk aktivitet, kropsbevidsthed og motorisk udvikling er andre nøgleord når lærerne begrunder faget. Denne tilgang præger både planlægning og gennemførelse af undervisningen.

De fysiske og praktiske aspekter er dominerende, men idrætslærerne lægger også vægt på at lære eleverne andet og mere end at bevæge sig. Andre begrundelser for faget er fx selvværd, livskvalitet og identitetsopbygning, alsidighed, grundlag for at vælge sportsgren uden for skolen, sundhedsfremme, sociale kompetencer og opbygning af fællesskaber.

Flere skoler søger at udvikle elevernes sociale kompetencer i idrætsundervisningen. Der er mange eksempler på hvordan eleverne, især i indskolingen og på mellemtrinnet, bliver udfordret på deres opfattelse af fx konkurrence, holdspil og accept af andres måde at være på.

En skole bruger fx idræt som et vigtigt redskab til at integrere forskellige kulturer og udvikle sociale fællesskaber mellem tosprogede og danske elever. Gennem idrætsaktiviteter, fysisk udfoldelse, konkurrence og det samvær som opstår i spil og leg, er der rig lejlighed til at arbejde

med elevernes opfattelser af fx accept af hinanden, nederlag og sejr, samspil og kulturforskelle. Det bidrager til integrationen, men samtidig bliver undervisningen hyppigt præget af konfliktløsning netop fordi lærerne anvender faget til at udvikle sociale og personlige kompetencer. Konflikter og uro kan på denne måde blive mere synlige end i fag hvor eleverne ikke bruger sig selv og deres krop som i idræt.

I kortlægningen anser idrætslærerne følgende formål som nogenlunde lige vigtige (men dog i prioriteret rækkefølge):

- at eleverne udvikler forudsætninger for at indgå i et forpligtende fællesskab
- at eleverne udvikler en sund livsstil
- at eleverne udvikler kropslige færdigheder og kompetencer
- at eleverne får lyst til at dyrke idræt i fritiden
- at eleverne får alsidige idrætslige oplevelser
- at eleverne har det sjovt
- at eleverne får et brud med den boglige undervisning.

I kortlægningen har lederne angivet de samme formål som de vigtigste, dog i en lidt anden rækkefølge. Kortlægningen af lærernes og ledernes vurderinger viser således at de i høj grad peger på de samme formål med idræt som idrætslærerne på selvevalueringsskolerne.

Kortlægningen viser i øvrigt at en del skoler arbejder med mål og/eller indsatsområder for idræt. 41 % af de spurgte skoler har i skoleåret 2003/04 mål og/eller indsatsområder. Målene vedrører i 59 % af tilfældene "en sund livsstil". Det stemmer overens med at idrætslærerne også peger på sundhedsfremme som en vigtig begrundelse for idræt. Den offentlige debat knytter ofte idræt sammen med at styrke elevernes sundhed. Det er idrætslærerne i evalueringen opmærksomme på, men generelt synes de ikke at de skal stå alene med et ansvar for elevernes sundhed. Hertil har faget for få timer efter lærernes opfattelse. Evalueringsgruppen er enig og fremhæver at idræt bidrager til elevernes alsidige personlige udvikling, herunder også deres trivsel og sundhed. Det er dog vigtigt at betragte sundhedsdimensionen som en tværgående opgave for skolen og ikke kun placeret i et enkelt fag.

Bolddiskurs

På trods af de nuancerede begrundelser af hvorfor idræt er vigtigt, råder der i praksis en "bolddiskurs" på en del skoler. Bolddiskursen er udtryk for et markant fokus dels på den fysiske side af idræt, dels på de bevægelsesmønstre og den kropslige udfoldelse der er typisk for boldspil. Fodbold er en dominerende aktivitet, men også de andre kendte boldspil som håndbold og volleyball har en meget stor plads. Specielt i overbygningen ændrer idræt karakter i retning af denne bolddiskurs. Ifølge dokumentationen gør mange forhold sig gældende:

- En vanskelig og krævende elevgruppe i de ældste klasser gør at der ofte skal tages mange kampe for at komme igennem med en forberedt plan. Pragmatismen tager over, og lærerne vælger at tage kampene i andre sammenhænge.
- Eleverne, især drengene, synes ofte det er både sjovest og lettest at spille bold og i det hele taget lave det de kender.
- En del af de lærere som underviser i idræt, er ikke fortrolige med faghæftets forslag til handleformer, perspektiver og metoder. Det gælder specielt den store gruppe af idrætslærere som ikke har linjefag og blot har faget i en time eller to om ugen. Derfor bliver der ofte "smidt en bold på banen" ifølge idrætslærerne.

Alsidigheden har i disse tilfælde ringe vilkår, både set i relation til at idræt er meget andet end boldspil, og at boldspil er meget andet end de mest kendte spil. Fokuset på boldspil betyder desuden at undervisningen tit foregår på drengenes præmisser. De er mest aktive i boldspillet, de dominerer spillet, og de sætter rammer som får nogle piger til at stå af. Det fremgår af interview med både lærere og elever, men evalueringen er ikke gået dybere ind i denne problemstilling.

3.1.2 En fælles opfattelse på skolen

Skolens øvrige lærere ser også idræt som et bevægelsesfag hvor eleverne kan få et velkomment afbræk i en stillesiddende skolehverdag, men generelt har de ikke idrætslærernes bevidsthed om fagets nuancerede bidrag til elevernes udvikling.

I evalueringen er lederne generelt meget enige med idrætslærerne i at idræt har mange opgaver ud over fysisk aktivitet. Ledere og idrætslærere går dog kun sjældent i alliance for at formulere fælles opfattelser af faget. Ingen skoler har fx udtrykt særlige værdier for faget. Værdierne ligger i de begrundelser de har for idræt, men er ikke direkte formuleret. Der er heller ikke skoler hvor idræt har en særlig faglig profil. De fleste mener at profilen er godt beskrevet i faghæftet, og de ser ingen grund til at uddybe yderligere. Samme begrundelse bruges i forbindelse med målsætning for faget på skoleniveau. Det sker stort set ikke, dels fordi faget ikke er i fokus, dels fordi de fleste mener at faget er tilfredsstillende beskrevet i faghæftet.

Gennemgående udtrykker eleverne stor lyst til at få mere indsigt i hvorfor de har idræt. De lægger selv vægt på muligheden for fysisk aktivitet, men de har også mere nuancerede opfattelser. Eleverne mener at begrundelser for faget og mål for undervisningen skal stå klart for dem tidligt i skoleforløbet. På nogle skoler har lærerne prøvet at diskutere fagets formål med eleverne, og når det lykkes oplever de at få mere motiverede elever.

Samlet set lægger idrætslærerne vægt på at eleverne skal lære andet og mere end at bevæge sig, og de begrunder undervisningen i overensstemmelse med fagets formål. På de skoler hvor denne

bevidsthed er til stede, er den en stor gevinst for fagets udvikling. Der er visioner for faget blandt idrætslærerne, og udviklingen vil få bedre grobund hvis faget vises interesse på skoleniveau. Lærerne vil gerne se faget som et kundskabs- og dannelsesfag på linje med skolens øvrige fag, men i den daglige undervisning er den opfattelse, især på de ældste klassetrin, fortrængt til fordel for bevægelse, boldspil og et rekreativt afbræk fra en ellers boglig skole. Der er en stor forskel mellem hvad idrætslærerne synes er vigtigt og gerne vil arbejde med, og hvordan det fungerer i praksis. Dette vil blive taget op i de næste afsnit.

Anbefaling
Skolens ledelse skal i samarbejde med idrætslærerne tage initiativ til en diskussion af indhold i idræt, først og fremmest i faggruppen og dernæst fælles på skolen.

Denne diskussion kan tage udgangspunkt i idræts formål og centrale kundskabs- og færdigheds-områder, lærernes egne begrundelser for faget og forventninger til hvilket udbytte eleverne skal have af undervisningen. Disse forhold drøftes og sættes i sammenhæng med hvordan skolen kan gøre faget til et kundskabs- og dannelsesfag på linje med andre fag.

Det vil bidrage til at idræts opgaver ses i sammenhæng med hele skolens opgave, og det kan styrke lærernes ressourcer til at involvere eleverne, især på de ældste klassetrin, i samtaler om meningen med faget og dets muligheder.

3.2 Det centrale grundlag for undervisningen

Mens evalueringen blev gennemført var undervisningen i idræt formelt set styret af centrale kundskabs- og færdighedsområder (ckf) i faghæftet fra 1995 og ckf og delmål i faghæftet "Klare Mål" fra 2000. Da Klare Mål trådte i kraft, udsendte Undervisningsministeriet aldrig en bekendt-gørelse som gjorde målene gældende for idræt. Alligevel blev Klare Mål omtalt som et nyt, gældende regelsæt, og mange lærere tog det til sig. Beskrivelserne lå dog kun på internettet. Faghæftet for idræt blev nemlig aldrig officielt udsendt til skolerne fordi en ny minister besluttede at der skulle udarbejdes et nyt faghæfte i form af "Fælles Mål". Formelt set har lærere der har undervist efter faghæftet fra 1995, dermed været i overensstemmelse med lovgivningen.

Inden evalueringen var det derfor nødvendigt at spørge de selvevaluerende skoler om hvilket formelt grundlag de anvendte. Alle arbejdede efter Klare Mål og enkelte var gået i gang med Fælles Mål. Klare Mål har derfor været udgangspunktet for evalueringen. Faghæfternes delmål er vejledende og kan justeres efter lokale ønsker. Ingen af de deltagende kommuner og skoler har

imidlertid vedtaget lokale ændringer til ministeriets vejledende læseplan, og de har således været obligatoriske for lærerne.

Kortlægningen afspejler også usikkerheden om hvilket regelsæt der har været gældende. 29 % af lederne siger at deres skoler arbejder efter faghæftet fra 1995. 92 % siger at de arbejder efter Klare Mål. Der var mulighed for at svare bekræftende på begge spørgsmål, og derfor er summen af procentangivelserne over 100.

3.2.1 Ckf og delmål

I evalueringen er idrætslærerne enige om at ckf'erne fra Klare Mål har været et velegnet grundlag for undervisningen i idræt. De rummer efter lærernes opfattelse de rigtige ting, og de har været et godt redskab at planlægge efter.

Skolelederne har tillid til at lærerne arbejder med de centrale bestemmelser. De stiller ikke krav til idrætslærerne, selv om de er klar over at der blandt lærerne er en mere fleksibel indstilling til målene i idræt end i fx prøvefagene. Det er med til at forstærke opfattelsen af faget som et åndehul hvor manglende brug af de formelle bestemmelser ikke har den store konsekvens.

I forhold til både ckf og delmål går nogle lærere meget minutiøst til værk og afkrydser målene både i en planlægningsfase og når de mener at målene er nået. Det er især de yngre lærere med linjefag som finder en god støtte her. Desuden gælder det specielt på de yngste klassetrin hvor ckf og delmål er højt prioriteret som et styrende arbejdsredskab. En del lærere på de ældste klassetrin arbejder imidlertid ikke konsekvent efter Klare Mål. Der er flere forklaringer på dette:

- Undervisningen på de ældste klassetrin bliver ofte forstyrret af konfliktløsning og umotiverede elever. Lærerne nedprioriterer de faglige mål og sætter rekreation, sved på panden og fysisk aktivitet i højsædet.
- Lærerne ønsker at komme i dybden med bestemte forløb/discipliner. Disse lærere mener derfor ikke det er muligt at nå alle mål inden for den undervisningstid idræt har.
- Ifølge idrætslærerne har nogle lærere en usikker viden om status af ckf og delmål. De mener de kan udvælge de mål de finder vigtigst, og de opfatter Klare Mål som inspiration og et ide-katalog.
- Fagets betydning for elevernes udvikling bliver vurderet lavt. Det betyder at lærerne ikke ser de store konsekvenser af manglende fokus på mål og systematisk planlagt undervisning.
- Enkelte lærere synes de har styr på deres fag, og de behøver ikke denne styring efter mål.

Delmålene har dermed ikke den forpligtende konsekvens de var tiltænkt. Det gælder også selv om de står i en vejledende læseplan, der jo er bindende når den er kommunalt vedtaget. Både idrætslærere og ledere peger på at tendensen til ikke at følge faghæftet forstærkes i et prøveløst

fag som idræt. Lærerne føler sig friere og mindre forpligtede end i prøvefagene, og der er ingen konsekvenser hvis eleverne ikke bliver undervist i det de skal.

I forhold til brugen af det formelle grundlag er der efter evalueringsgruppens opfattelse brug for at tænke ckf og delmål på en anden måde end i dag. Især skal den professionelle bevidsthed om forskellen på undervisningsmål og læringsmål styrkes. Lærernes ansvar er at gennemføre undervisning i relation til alle mål, men det er ikke det samme som at hver enkelt elev skal have lært alt hvad der står i målene. Målene i faghæftet er undervisningsmål som for det første skal ses i en sammenhæng og ikke afkrydses et ad gangen, og som for det andet skal ses i relation til læringsmål for eleverne. Hvis lærerne vil bruge en aktivitet som fx dans eller et begreb som fx fair play som afsæt for undervisningen, er der muligheder for i samme forløb at tage udgangspunkt i flere forskellige delmål fra de tre ckf-områder. Det vigtigste er at fokusere på de mål som en bestemt aktivitet kan tilgodese, for dermed at blive bevidst om hvad eleverne skal lære, og ikke kun hvad de skal lave.

Det skal tilføjes at samtlige skoler klart markerer at det især på de ældste klassetrin er for ambitiøst at komme gennem faghæftet. I evalueringen bliver der givet anbefalinger der kan hjælpe på dette punkt, men evalueringsgruppen mener at skolernes udsagn er så markante at de ikke kan overhøres, og både lærere og ledere har brug for mere viden om hvordan problemerne især i 7.-9. klasse kan løses.

Anbefaling
Undervisningsministeriet skal på baggrund af evalueringen tage initiativ til en indsamling af erfaringer med undervisning i idræt på de ældste klassetrin. Undersøgelsen skal i givet fald afdække sammenhænge mellem faghæftets krav og mulighederne for at udføre dem i praksis. Resultatet af undersøgelsen skal bruges til at støtte lærerne på de klassetrin hvor undervisningen har de vanskeligste vilkår.

Anbefaling
Idrætslærerne skal styrke deres professionsbevidste undervisning ved at fokusere på det centrale grundlag for undervisningen, tage et klart udgangspunkt i de gældende mål og arbejde med sammenhænge mellem undervisningsmål og læringsmål.

En praktisk og teoretisk dimension

Ifølge Klare Mål er ckf-området "Kroppen og dens muligheder" det centrale udgangspunkt for undervisningen fordi det giver faget dets særlige praktiske og fysiske profil hvor kropslig viden er i centrum. Sådan opfatter idrætslærerne det også. Som beskrevet i forrige afsnit er der dog tendenser til at "Kroppen og dens muligheder" især på de ældste klassetrin får en slagside til boldspil og anden fysisk aktivitet. Det går ud over den alsidighed som ellers vægtes højt både i formålet for idræt og af lærerne, og det betyder at kundskabsområdets teoretiske dimension er nedprioriteret.

De to andre områder "Idrættens værdier" og "Idrætstraditioner og -kulturer" giver faget en teoretisk forankring gennem elevernes erkendelse af egne og fælles oplevelser, fokus på følelser og værdier, idrætsteori og holdninger til samvær gennem idræt mv. De to områder giver således i vidt omfang faget en identitet som et kundskabs- og dannelsesfag hvor kropslig læring forankres teoretisk.

De fleste lærere forklarer at de arbejder med "Idrættens værdier" og "Idrætstraditioner og -kulturer" integreret i den praktiske undervisning. Under opvarmning er det naturligt at tale om muskler og led, når eleverne skal løbe, taler lærerne om kondition, og når der opstår en konflikt i en spilsituation, bliver der talt om fairplay. På trods af nogle læreres målrettede undervisning er det klare indtryk at integrationen overordnet sker på en usystematisk og tilfældig måde.

Mål i forhold til "Kroppen og dens muligheder" er i højere grad gennemtænkt og planlagt inden timerne end målene fra de andre områder som inddrages spontant når det opleves relevant af den fagligt kompetente lærer. Lærerne gør sig ikke overvejelser om hvor meget teori der skal indgå i undervisningen, og de fleste idrætslærere er klar over at de nedprioriterer målene fra "Idrættens værdier" og "Idrætstraditioner og -kulturer". Teorien bliver sjældent forberedt og planlagt, men bliver improviseret i situationen. Meget få lærere mener at det er muligt at gennemføre egentlige teoritimer i idræt. I stedet anvender nogle få lærere andre strategier, fx at skitsere en taktik på klasseværelsets tavle i timen forinden og bagefter gå ned i hallen for at afprøve den i praksis.

I kortlægningen er lærerne blevet spurgt om hvordan de arbejder med ckf.

Tabel 1
Hvordan har du i sidste skoleår (2002-03) prioriteret arbejdet med de centrale kundskabs- og færdighedsområder?

	Som i 'Klare Mål'	Mindre end i 'Klare Mål'	Vi har ikke arbejdet med 'Klare Mål'	I alt
	%	%	%	Antal svar
Kroppen og dens muligheder	43	32	24	551
Idrættens værdier	36	38	26	534
Idrætstraditioner og -kulturer	22	45	32	515

*Kilde: Kortlægning, UNI*C, tabel 4*

Det fremgår af tabellen at inden for alle tre ckf-områder har lærerne enten ikke arbejdet med Klare Mål eller de har nedprioriteret arbejdet i forhold til kravene i Klare Mål. En analyse af data viser også at de linjefagsuddannede idrætslærere adskiller sig ved i højere grad end idrætslærere uden linjefag at prioritere ckf'erne på højde med kravene i Klare Mål.

De fleste lærere oplever at elevernes forventninger til idræt handler om fysisk aktivitet, og at eleverne ikke har lyst til at bruge tid på at tale, lytte til oplæg og have lektier for. Elevinterviewene bekræfter lærernes opfattelse, men det fremgår også at når teorien inddrages på relevante steder og på måder eleverne synes er spændende, så finder mange af de ældste elever at det perspektiverer deres viden, og at idræt bliver anvendeligt også efter skolegangen. De nævner selv fedme, træningslære, viden om kroppen og dens funktion og opbygning, samarbejde og sundhed som eksempler på relevant viden ud over den tekniske og taktiske viden om idrætsdisciplinerne som de også gerne vil have.

Nogle skoler planlægger professionelt efter det centrale grundlag, men det generelle indtryk er at der mangler fokus på to forhold. Dels at fastholde alsidigheden i "Kroppen og dens muligheder". Dels at forankre undervisningen teoretisk ved at prioritere "Idrættens værdier" og "Idrætstraditioner og -kulturer" som angivet i faghæftet. Evalueringsgruppen mener at eleverne lige fra 1. klasse skal vænnes til at idræt også rummer en teoretisk side. I de yngste klasser sker det i vidt omfang, men kæden hopper af når eleverne bliver ældre, og i 9. klasse er det vanskeligt at vende tilbage til den teoretiske forankring selv om eleverne på det niveau faktisk kan arbejde med de mest komplicerede mål. Den teoretiske forankring kan ske i teoritimer, men med de få timer faget har, er det en langt bedre strategi at raffinere den integration af teori i de praktiske timer som mange lærere i

forvejen arbejder med. I den forbindelse vil det være gavnligt at idrætslokalerne rummer egnede undervisningsmidler, fx tavle og flip-over.

Anbefaling
Idrætslærerne skal sikre at undervisningen i idræt er teoretisk forankret i overensstemmelse med alle mål fra de centrale kundskabs- og færdighedsområder. De skal desuden begrunde og synliggøre over for ledelse, kolleger og skolebestyrelse hvordan disse mål styrker elevernes idrætsbevidsthed og læring.

Teori og tværfagligt samarbejde
Dokumentationen viser at idræts teoretiske forankring udfoldes bedst i tværfagligt samarbejde med fx natur/teknik, hjemkundskab, dansk og biologi. Det er både ledere og lærere enige om. Især i de yngste klasser er idræt med i emneuger og andre længere forløb, mens det sker mindre hyppigt på de ældre klassetrin.

Eksempler fra skolerne viser at tværfaglige samarbejder ofte fører til at den kropslige udfoldelse perspektiveres med teoretiske aspekter. Samarbejdet mellem fag hjælper også idrætslærerne ud over det problem at eleverne forventer at sidde ned og lære i fx biologi, mens de forbinder idræt med at bevæge sig. Teoretisk idrætsstof er derfor nemmere at integrere når andre fag er med.

Det giver flere muligheder for tværfagligt samarbejde når team arbejder tæt sammen om klassen eller årgangen. Oftest er det dog lærere fra andre fag som kommer med ideer til indhold, og idræt kommer først med når det tværfaglige tema er planlagt. En svaghed ved det tværfaglige samarbejde er derfor at andre fag sætter præmisserne for forløbet. Mål fra idræt ses mere i bakspejlet end som noget der skal arbejdes hen imod. Delmålene kan "krydses af" efter forløbene, som nogle lærere siger, men den tænkte progression i idræt forsvinder når andre fags mål bestemmer om og hvornår mål i idræt er med.

Flere ikke-idrætslærere mener at det er svært at have idræt med i tværfagligt samarbejde fordi faget efter deres opfattelse udelukkende er praktisk og fysisk. På den anden side mener en del idrætslærere at de ikke udnytter mulighederne for at komme med forslag til emner som tager udgangspunkt i idræt.

Eleverne mener ikke de har været med i mange tværfaglige projekter. De kan dog huske emneuger som de var glade for. De synes det er sjovt at være sammen om noget fælles i klassen, og de

får sat flere ting ind i en sammenhæng. De nævner eksempler på at en idrætslærer som også har klassen i andre fag, griber en mulighed for fx at tage et fælles emne op i både biologi og idræt.

Anbefaling
Idrætslærerne skal fokusere på idræts muligheder i tværfaglige sammenhænge. Det kan fx ske ved at indsamle eksempler på tværgående emner og problemstillinger hvor idræt naturligt indgår, ved at udarbejde ideer til regelmæssigt tilbagevendende projekter og lignende, og ved at synliggøre styrker i et fagsamarbejde hvor idræt deltager på lige fod med andre fag. I denne proces er ledelsens opbakning vigtig.

3.3 Mål og systematik

3.3.1 Mål for klassen og den enkelte elev

På de fleste skoler har det været vanskeligt at få et klart indtryk af praksis i relation til læringsmål. Det er et meget svagt punkt i idrætsundervisningen. Lærerne er selv klar over problemet, og på de fleste skoler er det et centralt punkt i idrætsfaggruppens kommende indsats. Idrætslærerne begrunder de manglende læringsmål med især følgende forhold:

- Idræt er et totimersfag, og der er ikke tid til at opstille mål, specielt ikke individuelle mål for hver elev.
- Idræt har ingen tradition for skriftlighed og systematisk målsætning.
- Tilgangen til undervisningen er styret af aktiviteter frem for mål.

Mål for klassen er den mest udbredte måde at arbejde med mål på. Det sker mest systematisk i indskolingen og på mellemtrinnet. I udskolingen er dette arbejde stoppet til fordel for en mere pragmatisk tilgang hvor eleverne får lov til at vælge mellem forskellige aktiviteter.

Få skoler arbejder med mål for enkelte elever. Det sker først og fremmest for elever med handicap. Mange lærere arbejder med at differentiere deres undervisning i situationen, men de har ikke skrevet mål ned. Lærerne sætter en stor ære i at have overblik over elevernes kundskaber i praksis. De ved hvornår en elev skal fra en kolbøtte til en forlæns rulle, hvornår der skal mere højde på overliggeren osv. Nogle lærere ønsker at arbejde med det samme klassetrin i alle fag så de kender børnene og deres forskellige læringsstile. På den måde mener lærerne at de bedre kan vurdere elevernes færdigheder og sætte nye mål fordi de har erfaringer med elevgruppen som helhed.

Efter nogle læreres opfattelse bliver enkelte elever bange og distancerede hvis der er for kraftigt fokus på konkurrence mellem dem om at nå bestemte mål. Hvis man måler eleverne på den måde så bliver det efter de samme læreres opfattelse følsomt fordi idræt er kropsligt. Det er eleverne tidligt bevidste om, og de er bekymrede for at blive udstillet. Derfor vælger disse lærere kun at lade eleverne konkurrere mod sig selv for at nå individuelle mål.

Det sker fx ved at hver elev følger sin udvikling i atletik og skriver mål og præstationer ned i en logbog. Eleverne siger at de gerne vil arbejde mere systematisk med egne mål. Det er spændende at følge sin fremgang i bestemte discipliner over et længere forløb. De vil ligeledes gerne være med til at diskutere mål for klassen. Målsætninger spiller også i elevernes bevidsthed en central rolle i at højne fagets status. Eleverne peger på at idræt hverken har mål eller evaluering, og så bliver det lettere at tage faget afslappet. Derfor bliver idræt ikke set som et undervisningsfag.

Samlet set er der et stort behov for at styrke arbejdet med såvel undervisningsmål som læringsmål. Uden mål er det meget vanskeligt at evaluere undervisningen og elevernes udbytte, og så bliver det lige så vanskeligt at udvikle undervisningen og elevernes læring. Hvad eleverne skal *lave*, er i fokus frem for hvad de skal *lære*. Mange lærere peger på at der ikke er tid til at arbejde med skriftlige mål i idræt på grund af de få ugentlige timer. Det er en problemstilling som er vigtig at være opmærksom på, men det kan fx overvejes hvordan man kan bruge elevernes egne fastsatte mål, fx i en portfolio.

Flere ledere skriver at lærerne sætter mål for eleverne og udarbejder handleplaner. Det sker imidlertid ikke i praksis, og det viser et behov for kommunikation om vilkår, praksis og muligheder.

Anbefaling
Idrætslærerne skal styrke deres arbejde med læringsmål for både klassen og den enkelte elev. Som en vigtig del af arbejdet kan læreren gå i dialog med eleverne om betydningen af at have målsætninger for læringen.

Kortlægningen viser at 91 % af lærerne svarer at de *sætter mål for klassen*. 70 % sætter i høj grad mål for den praktiske side af idræt, mens kun 6 % i høj grad sætter mål for den teoretiske side. På spørgsmålet om hvorvidt lærerne *sætter mål for den enkelte elev,* svarer 26 % nej. 64 % gør det for nogle elever, mens 10 % siger at de gør det for alle elever. Kortlægningen bekræfter således erfaringerne fra evalueringen med hensyn til mål for den enkelte elev, hvorimod flere lærere sætter mål for klassen i kortlægningen end på de selvevaluerende skoler.

3.3.2 Progression

Progression er for de fleste idrætslærere lig med at følge de centrale mål. Begrebet bliver sjældent knyttet sammen med fx progression i samarbejde, evalueringsmetoder eller elevmedbestemmelse.

Idrætslærerne er tilfredse med den progression som fremgår af delmålene for de enkelte faser. Mange lærere ser en naturlig progression i faget i kraft af elevernes fysiske udvikling, og de mener delmålene følger denne udvikling på en god måde. Fra 7. klasse og frem er elevgruppen dog ofte så vanskelig at arbejde med at timerne består af aktiviteter på deres præmisser og ikke undervisning styret af de gældende delmål. Det er lærerne klar over, de er ikke glade for det, men de lever med det.

Progressionen i idræt forstyrres også af andre forhold. Det drejer sig især om:

- hyppige lærerskift
- idræt bruges som "kit-fag" i fagfordelingen
- lærere uden idrætsfaglige og pædagogiske forudsætninger underviser.

Flere idrætslærere peger på at en stabil lærergruppe styrker sammenhængen i faget og forstærker arbejdet med progressionen. Disse punkter bliver uddybet senere.

En enkelt skole har udarbejdet en folder som beskriver sammenhængen i faget fra 1.-9. klasse. Det er ikke en læseplan, men skolen overvejer at udbygge folderen så den kommer til at ligne. Flere skoler ønsker dog en lokal læseplan som de mener kan sikre progressionen og være et redskab især for den lærer som har to ugentlige timer i faget i et år eller to, og så er væk fra det igen. Evalueringsgruppen mener at den røde tråd i undervisningen er tydelig med de nye Fælles Mål, og at lokale læseplaner ikke altid skaber sammenhæng og progression. Det kræver mange ressourcer at skrive velfungerende læseplaner, og for flere skoler vil det være bedre at bruge tiden på at styrke arbejdet med Fælles Mål.

Skoleledelsen lægger de fleste steder op til at den enkelte lærer har ansvaret for at følge den progression som gælder. Skoleledelsen mener at den ikke kan være lige meget inde i alle fags bestemmelser og progression. De følger ikke idræt så tæt som fx dansk eller matematik, men udviser i stedet tillid til lærernes professionelle tilgang – uanset lærernes faglige baggrund for at undervise i faget.

Eleverne i 9. klasse oplever ikke en progression i deres undervisning. Det gælder i særlig grad hvis undervisningen varetages af en stor og skiftende lærergruppe. Her mærker eleverne vilkårlighed samt mangel på kontinuitet og fælles begrundelser for undervisningen.

Samlet set er alle enige om at progression er vigtig, men der er brug for at styrke arbejdet i praksis. Det kræver blandt andet en teoretisk bearbejdning af begrebet. Progression er et nøgleord som sætter fokus på flere didaktiske lag. Det kan fx være i forhold til faglige færdigheder, sociale kompetencer, elevmedbestemmelse, evaluering osv. Nogle steder råder en kultur hvor det ikke er lige så vigtigt at fastholde en systematisk faglig progression i idræt som i andre fag. Her vil det styrke undervisningen når både lederne og lærerne bliver bevidste om at faget udvikles over et niårigt forløb.

Der er behov for at tydeliggøre at eleverne skal undervises efter bestemte mål, og at undervisningen derfor følger en rød tråd. Når eleverne forstår denne sammenhæng, vil de efter evalueringsgruppens opfattelse bedre forstå og acceptere lærernes planlægning, og det vil dermed bidrage til at skabe en positiv og selvforstærkende cirkel som kan mindske problemerne på de ældste klassetrin.

Selv om lederen ikke fagligt kan vurdere en bestemt progression i idræt, kan lederen stille didaktiske spørgsmål der får den enkelte lærer til at reflektere over om mål nås, og om en progression følges. Herefter kan den professionelle lærer selv justere sin undervisning. Det er et eksempel på at lederen ikke fralægger sig sit pædagogiske ansvar. Denne mere coach-prægede tilgang er efter evalueringsgruppens opfattelse endnu vigtigere når lærere underviser i idræt uden at have særligt kendskab til faget.

Anbefaling
Idrætslærerne skal styrke deres tænkning og praksis hvad angår sammenhænge mellem mål, progression og evaluering hen imod slutmål. Faggruppens overvejelser og beslutninger skal, støttet af ledelsen, formidles til og forpligte alle idrætslærere der aktuelt underviser i faget.

3.3.3 Årsplaner

Generelt mener idrætslærerne at årsplaner er et godt redskab som støtter dem i at holde en rød tråd i løbet af året. På et par skoler er der retningslinjer for hvordan en årsplan skal se ud, men oftest kan lærerne selv vælge hvad de vil gøre. Årsplanen bliver brugt til at overveje indhold og metoder og gennem skriftligheden at overskue et års forløb. De fleste mener at årsplanen ikke må være mere styrende end at der er plads til fleksibilitet og involvering af eleverne. Enkelte årsplaner rummer både begrundelser, mål for klassetrinnet, aktiviteter osv. Årsplanerne for idræt har dog generelt ikke samme grad af systematik som planerne for fx dansk, ifølge idrætslærerne. De fleste årsplaner er aktivitetsplaner som ikke forholder sig til de mål der skal nås. Det har flere konsekven-

ser. Dels at den enkelte lærer kan få svært ved at vide hvilke mål der egentlig er arbejdet med, dels at nye lærere kun kan se de aktiviteter klassen har været igennem, men ikke hvilke mål der er nået. Det giver risiko for at dele af undervisningen bliver enten gentaget eller sprunget over.

Årsplanerne skrives som regel af den enkelte idrætslærer, og det sikrer efter lærernes opfattelse en vis progression i den enkelte klasse. Idrætslærerne samarbejder ikke så ofte om at skrive eller koordinere årsplanerne. Nogle skoler har ideer om at udarbejde årsplaner i fagteam så kernegruppen af idrætslærere ved hvad der bliver lavet, og kan bidrage til at kvalitetssikre arbejdet. En enkelt skole lægger årsplanerne på deres intranet når den er godkendt af lederen. Det er en praksis som sikrer synlighed, og bidrager til at skabe sammenhæng mellem arbejdet på de forskellige klassetrin.

På alle skoler indsamler skolelederne årsplaner for fagene, også for idræt. Enkelte ledere giver lærerne feedback, men det er undtagelsen. På de fleste skoler hører idrætslærerne ikke mere fra lederne efter at årsplanen er afleveret, og det er de utilfredse med. Lederne vil gerne give mere respons, men de prioriterer deres tid og vælger ofte at koncentrere sig om andre fag og opgaver.

Samlet set er idrætslærerne glade for årsplanerne. De bliver brugt til at synliggøre undervisningen i form af aktiviteter, særlige forløb og temaer osv. Der er dog efter evalueringsgruppens opfattelse fortsat muligheder for at udvikle årsplanerne til funktionelle redskaber det er værd at bruge tid på. Specielt er det vigtigt at styrke årsplanen som et redskab til at planlægge sammenhænge mellem mål, aktiviteter, progression og evaluering. Kombineret med logbøger eller portfolio i klassen kan nye lærere nemt skaffe sig indsigt i hvad klassen har arbejdet med. Det vil løse et problem i et fag som idræt med mange undervisere og et beskedent fagsamarbejde.

Anbefaling
Idrætslærerne skal bruge årsplanerne som et professionelt redskab til at fastholde sammenhænge mellem mål, progression og evaluering. Lærerne skal synliggøre undervisningens mål og indhold for kolleger, elever og forældre, fx ved at lægge årsplanerne på skolens hjemmeside. I denne proces stiller ledelsen krav og giver feedback, mens fagteamet udarbejder retningslinjer og inspirerer.

3.4 Evaluering

3.4.1 Evaluering af undervisningen

Evalueringskulturen i idræt er udpræget mundtlig, og evaluering foregår enten individuelt eller i samtale med idrætskolleger. På nogle skoler foregår evaluering af undervisningen i de team som er dannet om en klasse, en årgang eller en fase. I givet fald er det oftest en samtale som har karakter af faglig sparring hvor den enkelte lærer taler med andre faglærere om styrker og svagheder, ideer til ændringer mv. For nogle lærere er evalueringen deres egen sag, og de har hverken muligheder eller forpligtelser i forhold til deres kolleger.

Evaluering af undervisningen bliver mest gennemført på de yngste klassetrin. På de ældste klassetrin er det mere tilfældigt hvordan og hvornår der bliver evalueret. Lærerne beder sjældent eleverne om deres vurdering af et undervisningsforløb. Enkelte steder har man prøvet, men eleverne har ikke taget det alvorligt, og forsøget bliver ikke gentaget. Eleverne på 9. klassetrin oplever sjældent at de bliver bedt om at evaluere undervisningen, men når det sker, er de positive hvis deres holdninger bliver taget alvorligt.

Ifølge idrætslærerne har skolerne sjældent formelle aftaler om evaluering med betydning for idræt. Nogle skoler arbejder med evaluering som et generelt indsatsområde hvor der bliver udviklet retningslinjer, ideer mv. Det vil også få betydning for idræt.

Interview og selvevalueringer viser at det er vigtigt at opbygge en evalueringskultur i faget lige fra 1. klasse. Idrætslærerne vil gerne blive bedre til at bygge på erfaringerne fra sidste forløb, men jo højere klassetrin de underviser på, jo oftere er eventuelle evalueringer præget af mundtlighed og manglende systematik. Der er således forskel på det idrætslærerne synes er vigtigt, og det de gør i praksis. For lidt tid er en af forklaringerne. En anden er at lærerne mangler viden om hvordan de gør.

Det største problem er efter evalueringsgruppens opfattelse at der ikke er læringsmål for eleverne. Evaluering af undervisningen bliver i stedet til et spørgsmål om hvorvidt en bestemt aktivitet er gennemført, og hvordan det gik, og ikke en professionel handling der også fokuserer på om bestemte mål er nået. Der bliver indledt en negativ spiral som gør evaluering til en rituel handling, og forstærker tendensen til at betragte idræt som et fag med lav status. En udbygning af evalueringskulturen, herunder at tage udgangspunkt i mål, vil styrke undervisningen og vise at idrætslærerne lægger vægt på den samme professionalisme som lærere udviser i andre fag.

I kortlægningen er lærerne blevet spurgt om følgende:

Tabel 2
Hvordan og hvor ofte evaluerer du typisk din undervisning?

	Aldrig	En gang om året	Efter hvert forløb	Efter hver lektion	I alt
	%	%	%	%	Antal svar
Skriftlige evalueringsformer	76	17	7	1	568
Mundtlige evalueringsformer	16	19	58	7	554
Evaluering med kolleger	5	5	61	29	569

*Kilde: Kortlægning, UNI*C, tabel 27*

Evaluering med kollegerne er mest benyttet – 95 % gør dette. Skriftlig evaluering er den mindst anvendte af de tre former. Mundtlig evaluering bruges af størsteparten af lærerne, i alt 84 %. Den eneste forskel i forhold til baggrundsvariablerne er at yngre lærere og lærere med kort undervisningserfaring evaluerer med kolleger hyppigere end andre lærere. Fx evaluerer 35 % af lærere under 35 år med deres kolleger efter hver lektion, mens andelen er 15 % for lærere på 55 år eller derover.

Erfaringerne fra de selvevaluerende skoler stemmer således overens med resultater fra kortlægningen der viser at evalueringskulturen i høj grad er mundtlig.

3.4.2 Evaluering af elevernes udbytte

Den primære metode til at evaluere elevernes udbytte er også mundtlig – nemlig dialog med eleverne om hvordan de synes det er gået. Det sker enten i situationen eller efter en time. En fordel ved denne metode er ifølge lærerne at den er hurtig og konsekvent.

Idrætslærerne er gode til undervejs i timen at opdage hvordan eleverne slår en kolbøtte eller foretager en hævning i volleyball, og her giver de umiddelbar feedback til den enkelte. Flere lærere vil dog ikke fokusere for meget på elevernes udbytte da det efter deres opfattelse kan virke pinligt at udstille elevernes (manglende) fysiske formåen. Den umiddelbare feedback skal derfor gives på basis af stor indsigt i hvad den enkelte elev behøver for at komme videre i sin udvikling.

På en enkelt skole bliver elevernes udbytte evalueret på årlige klassekonferencer hvor idrætslæreren også er med. Den praksis sikrer at alle har et højt informationsniveau, og at problemer opda-

ges i tide, og idrætslærerne er glade for at kunne deltage. Ved forældrekonsultationer sker en samtale om elevernes udbytte hyppigst på de yngste klassetrin.

Nogle lærere arbejder med idrætstest og andre former for beviser på elevernes præstationer, fx tager eleverne mærker i svømning eller atletik. Generelt bruger de selvevaluerende skoler dog hverken mærker eller test som metode til evaluering af elevernes udbytte.

En del lærere undrer sig over at eleverne bliver vurderet i mange andre sammenhænge. De får direkte feedback om fx deres læsefærdigheder eller hvor meget de kan i matematik. I nogle fag er der karakterer og prøver, hvorimod elever som er gode til idræt, aldrig roses på den kontante facon som en karakter eller lignende er udtryk for. Disse lærere mener at eleverne har krav på vurdering i et fag som betoner det fysiske. De oplever at det kan styrke selvtilliden at få en 'god karakter' i idræt, specielt for de elever som er svage i de boglige fag. Der er således et udbredt ønske om at kunne give karakterer i idræt. Nogle få er imod og mener at det ikke vil gavne, men snarere styre undervisningen på en måde som dræber fagets spontane dynamik. De fleste mener imidlertid at karakterer kombineret med en prøve vil betyde at elever, kolleger og forældre tager faget mere alvorligt.

En enkelt af de deltagende skoler har indført et karaktersystem i form af bogstaver. Erfaringerne er imidlertid blandede, både blandt lærerne og eleverne. Nogle lærere mener at bogstaverne skal erstattes af den kendte karakterskala hvis evalueringen skal have en funktion. Det bekræftes af eleverne som siger at de ikke har den store respekt for bogstaverne. Alligevel har skolen formået at øge idræts status over en årrække, og evalueringen med bogstaver kan være en del af forklaringen. De fleste er enige om at systemet giver et godt udgangspunkt for samtaler med forældrene, og at der generelt er bedre forældreopbakning end tidligere, selv om også forældrene er klar over at et bogstav ikke betyder lige så meget som den kendte talkarakter. Det skal bemærkes at karaktergivning efter 13-skalaen ikke er lovlig i idræt. Den førnævnte skole havde søgt dispensation, men fik ikke lov og måtte i stedet indføre bogstavsystemet.

I kortlægningen blev lærerne bedt om at svare på hvor ofte de evaluerer elevernes udbytte af undervisningen ved hjælp af fysiske tests, karaktergivning, skriftlige udtalelser og elevsamtaler.

Tabel 3
Hvordan og hvor ofte evaluerer du elevernes udbytte af undervisningen?

	Aldrig	1 gang om året	2 gange om året	3 gange om året	4 eller flere gange om året	I alt
	%	%	%	%	%	Antal svar
Fysisk test	45	19	21	5	9	550
Karaktergivning	74	2	17	7	0	601
Skriftlig udtalelse om udbyttet	80	5	12	2	0	587
Dialog/samtale med eleverne	12	9	19	5	55	539

*Kilde: Kortlægning, UNI*C, tabel 28*

Den gængse metode er samtale med eleverne som 88 % af lærerne benytter. Fysisk test af eleverne bruges mindst en gang om året af 55 % af lærerne. Skriftlig evaluering er mindst anvendt. 26 % giver karakterer, og 20 % laver skriftlige udtalelser om elevens udbytte.

Elevernes udbytte bliver altså evalueret, men dokumentationen viser at der evalueres sjældent og usystematisk, både af den enkelte lærer og i team. Den største udfordring er ikke at blive mere skriftlig, men at tage udgangspunkt i mål.

Det grundlæggende problem udtrykkes meget præcist af en lærer som siger at han ikke har nogen garanti for at eleverne lærer hvad de skal. Han evaluerer forløbene for at afgøre om aktiviteterne er gennemført. Det gør det svært at afdække hvad eleverne har lært. Det er vanskeligt at begynde i 8. klasse med at spørge hvordan det gik i dag. Den praksis skal indøves allerede i de yngste klasser. Lærerne vil gerne være bedre til at forklare hvorfor de lægger vægt på bestemte ting, som fx at droppe i badminton, og det kræver at lærerne kan begrunde deres valg med udgangspunkt i en evaluering af elevernes udbytte sidste gang de spillede badminton.

Mange idrætsaktiviteter kan i sig selv udgøre velegnede evalueringsformer. Nogle lærere afslutter forløb med at eleverne laver fx en opvisning eller udfører bestemte idrætsaktiviteter. Ved disse aktiviteter kan elevernes udbytte vurderes professionelt samtidig med at eleverne selv oplever fremgang. Billeddokumentation i form af foto eller video af elevernes indsats er en anden evalueringsmetode som er velegnet i idræt, ud over generelle metoder som fx portfolio, kvalitetstrapper og test. Samtidig vil en større inddragelse af eleverne efter evalueringsgruppens opfattelse både

bidrage til et højere elevengagement og nuancere debatten om hvor meget tid der er til evaluering af den enkelte elev.

Tidligere undersøgelser har vist at prøvefagene har højere status og fagligt og pædagogisk bliver håndteret anderledes end ikke-prøvefag. Denne evaluering viser at forskellene i status og faglig håndtering er meget markante i et praktisk-musisk fag som idræt.

Anbefaling
Undervisningsministeriet skal inddrage idræt i sine igangværende vurderinger af fordele og ulemper ved at nogle fag er prøvefag, mens andre fag ikke er det. Ministeriet skal på den baggrund afgøre om idræt bør være et prøvefag.

Anbefaling
Idrætslærerne skal styrke evalueringskulturen lige fra 1. klasse. Det sker først og fremmest ved at fokusere på kæden: mål, progression og evaluering – og blive bevidst om styrker og svagheder i dette arbejde i faget idræt. Arbejdet forstærkes både i et samarbejde mellem kolleger, i den enkelte lærers praksis i klassen og ved at involvere eleverne i vurderingen af udbyttet. I den forbindelse vil idrætslærerne med fordel kunne inddrage fagspecifikke evalueringsformer.

3.5 Elevernes forudsætninger og medbestemmelse

Elevforudsætninger og -opfattelser

Idrætslærerne er generelt opmærksomme på at tage hensyn til elevernes forudsætninger. De giver dog udtryk for at det er vanskeligt at undervise en elevgruppe som er forskellig hvad angår fx køn, kultur, religion, kondition, fysisk formåen, interesser og færdigheder. Ofte er mange elever fra flere klasser samlet.

På nogle skoler arbejder lærerne med at inddele eleverne i mindre hold. Det giver bedre muligheder for at samle dem i grupper efter interesser og forudsætninger. Fx opdeles eleverne helt ned til 3. klasse efter køn i perioder, bestemt af aktivitetsudbuddet. En sådan opdeling giver ofte flere valgmuligheder i timerne, og eleverne kan vælge aktiviteter der interesserer dem. Andre gange skal alle elever gennem en række "stationer" (poster hvor der skal laves forskellige aktiviteter). Der bliver dog ikke fulgt op på metoderne ved at fastsætte mål for eleverne. Lærerne anvender

metoderne dels for bedre at overskue hvordan eleverne arbejder, dels for at give eleverne mulighed for at deltage i noget der interesserer dem.

De fleste 9. klasseelever foretrækker at blive inddelt i forskellige niveauer i idræt. På den måde befinder alle sig godt; både dem der går hårdt til den, og dem der tager det mere roligt. Flere elever oplever store forskelle i både undervisningen og deres udbytte når piger og drenge undervises sammen, og når de er kønsopdelt. De vil gerne have valgmuligheder, og de er enige om at netop variationen i opdeling er vigtig. Specielt lægger eleverne vægt på at valgmuligheder øger chancen for at alle deltager med interesse og intensitet. Eleverne er utilfredse på de skoler hvor de ikke bliver inddelt efter forudsætninger som fx kondition, færdigheder eller interesser.

Idrætslærerne opfordrer eleverne til at undervise i dans eller andet som de er gode til. Ofte går eleverne til en særlig sportsgren som fx taekwondo, og her kan de på en fin måde inddrages og samtidig opleve at deres færdigheder påskønnes. Det kan også ske ved at fx gode boldspillere fungerer som medinstruktører, en metode som flere lærere har peget på.

Anbefaling
Idrætslærerne skal forstærke deres arbejde med undervisningsdifferentiering fx ved at tage hensyn til elevernes forudsætninger gennem holddeling og kønsadskilt/kønsintegreret idrætsundervisning.

3.5.1 Medbestemmelse

Lærerne involverer eleverne i undervisningen på flere forskellige måder. Alle er enige om at det er en vigtig del af god undervisning. Samtidig fastholder de fleste lærere at der er naturlige grænser for medbestemmelsen. Fx er idrætslærerne ikke parate til at gå på kompromis med kravet om alsidighed, bortset fra i de ældste klasser. Interviewene med eleverne viser at de ofte har svært ved at forstå hvorfor de skal lave det ene eller det andet. Der sker så en af to ting. Lærerne insisterer, og en del elever trækker sig ud af undervisningen. Eller lærerne opgiver at tage kampen, og eleverne kan vælge hvad de synes er mest interessant her og nu.

På nogle skoler får eleverne lov til at være med til at bestemme indholdet i årsplanen. De kan komme med ideer og foreslå aktiviteter hvorefter læreren planlægger forløbet. Eleverne kan også præge undervisningssituationen. Enten som før nævnt ved at en elev forbereder en præsentation af en særlig sportsgren, eller ved at to elever får ansvar for i fællesskab at forberede opvarmningen til næste time. Lærerne anvender også nogle af idræts særlige arbejdsmetoder som fx opga-

veløsning, eksperimenteren med forskellige bevægelsesmønstre mv. I disse situationer er det i vidt omfang op til eleverne selv at afprøve ideer og tage udfordringer op.

Medbestemmelsen ændrer sig hen over skoleforløbet. Fra de yngste klasser hvor lærerne styrer, til de ældste klasser hvor næsten hver time kan starte med at eleverne selv bestemmer hvad de vil lave denne gang. I det sidstnævnte tilfælde kan medbestemmelsen nogle gange blive så omfattende at lærerens rolle som underviser ændrer sig til at være bestyrer af en række aktiviteter. Dette sker især på de ældste klassetrin og i situationer hvor læreren smider en bold på banen og lader eleverne om resten. Flere klasser gav klart udtryk for at de i perioder i 9. klasse havde nærmest totalt frit valg. Forskellen mellem valgfrihed og medbestemmelse udviskes, og balancen tipper til fordel for valgfrihed. Det er ikke acceptabelt.

Eleverne er ikke i tvivl om at medbestemmelse motiverer. De oplever at blive taget alvorligt og få lov til at bidrage både med erfaringer og med ønsker. De vil samtidig ikke undvære den lærer der stiller krav og fastholder et bestemt mål. Medbestemmelse og lærerstyring skal altså blandes i et optimalt forhold som ikke kan defineres entydigt.

Kvalitetssikring af undervisningen i forhold til mål er imidlertid lærerens ansvar. Eleverne kan ikke overskue faget i dets helhed. Alligevel er det efter evalueringsgruppens opfattelse vigtigt at gå i dialog med eleverne om begrundelser for faget, mål, krav osv. Det kan bidrage til at eleverne bedre forstår hvorfor der er grænser for medbestemmelsen. Samtidig er medbestemmelse i idræt i høj grad med til at motivere til deltagelse, og lærerne kunne i højere grad fokusere på dette blandt andet inspireret af det nyeste faghæfte for idræt.

I kortlægningen er det blevet undersøgt hvordan elevernes medbestemmelse gennemføres.

Tabel 4
Deltager eleverne...

	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	I alt
	%	%	%	%	Antal svar
i valg af undervisningens indhold?	21	70	9	0	623
i valg af arbejdsformer og metoder i undervisningen?	5	53	36	5	620

*Kilde: Kortlægning, UNI*C, tabel 26*

91 % af lærerne svarer at eleverne i høj eller nogen grad er med til at vælge undervisningens indhold. Derimod er det kun 58 % af lærerne der i høj eller nogen grad giver eleverne medbestemmelse i valg af arbejdsformer og metoder.

Anbefaling
Idrætslærerne skal i faggruppen drøfte hvordan de kan motivere eleverne i de ældste klasser til idræt gennem medbestemmelse og ved at involvere dem i tilrettelæggelse og gennemførelse. Det er herunder vigtigt at afklare forskelle på valgfrihed og den medbestemmelse som er fastlagt i folkeskoleloven.

3.6 Fælles Mål

August 2003 trådte bestemmelserne i Fælles Mål i kraft (fagformål for idræt samt trin- og slutmål). I foråret 2004 er det nye faghæfte for idræt udsendt til alle skoler, og de faglige tekster træder i kraft august 2004. Alle skoler er klar over at det nye regelsæt er kommet, og paratheden til at komme i gang er til stede. På nogle få skoler er faggruppen gået i gang med at drøfte hvad målene betyder for undervisningen i idræt. Et sted har lærerne fx taget hensyn til de nye bestemmelser i deres årsplaner. Nogle skoler har nedsat, eller har planer om at nedsætte, arbejdsgrupper som skal drøfte Fælles Mål og komme med udspil til hvordan det skal gennemføres på skolen.

Eksemplerne er dog undtagelser. De fleste skoler var ikke begyndt at drøfte eller arbejde efter Fælles Mål i foråret 2004. Nogle steder afventede man evalueringen af idræt med henblik på at bruge den som startskud, mens andre bare ikke var gået i gang endnu. Nogle skoler havde planer om at arbejde i fagteam, mens man andre steder havde besluttet at det er op til den enkelte lærer hvordan han eller hun vil gøre.

Fremtiden

Fælles Mål vil være en god anledning for alle skoler til at udvikle undervisningen i idræt. Alle lærere skal nu arbejde med centralt fastsatte slut- og trinmål. Den ændring sker ikke fra den ene dag til den anden. Der vil være behov for at en faggruppe drøfter den nye praksis, blandt andet sammenhængen mellem faghæftets undervisningsmål og de læringsmål som fortsat er lærernes ansvar. Videns- og erfaringsdeling bliver af stor betydning i denne forbindelse. Mange vil have brug for efteruddannelse, mens det for andre i første omgang vil være tilstrækkeligt med et forum for samtale.

Dokumentationen har i flere sammenhænge peget på at ledelsens indsats er af stor betydning for at idræt ikke bliver glemt. Nogle skoler har i forbindelse med Fælles Mål lavet særlige arbejdsgrupper i fx dansk og matematik. Et sådant fokus er også vigtigt i idræt så faget ikke bliver overladt til sig selv og enkelte læreres praksis.

Anbefaling
Skolens ledelse skal tage initiativ til at idrætslærerne i fællesskab drøfter hvordan Fælles Mål skal gennemføres i idrætsundervisningen, fx ved at give et fagteam ansvaret for at drøfte forandringerne og udarbejde handleplaner for implementering.

---

4 Idræts placering og status

Dette kapitel handler om hvordan de forskellige parter – lærerkollegiet, ledelsen, forældrene og eleverne – opfatter faget idræt. Hvilken vægt de tillægger faget, og hvordan fagets status er på skolen.

For at give et billede af omfanget og prioriteringen af idræt indledes kapitlet med en kort gennemgang af forholdet mellem det vejledende og det faktiske timetal for idræt og svømmeundervisningen.

4.1 Det vejledende timetal for idræt

Idræt er et af de få fag som eleverne har i hele skoleforløbet. Det er det tredjestørste fag i folkeskolen opgjort efter det samlede vejledende timetal fra 1.-9. klasse. For skoleåret 2003-04 er det vejledende timetal 570 lektioner for 1.-9. klasse. Dette tal stiger til 600 lektioner i skoleåret 2004-05 hvor 6. klassetrin får en idrætslektion mere om ugen. De nuværende 570 lektioner fordeler sig med 30 lektioner på 1. klassetrin, 90 lektioner på 4. og 5. klassetrin og 60 lektioner på de resterende klassetrin.

De fleste skoler følger Undervisningsministeriets vejledende timetal. I praksis har de fleste skoler dog to ugentlige idrætslektioner på 1. klassetrin svarende til 60 lektioner på et år.

Dette billede bekræftes i kortlægningen hvor 75 % af skolerne giver eleverne i 1. klasse to idrætslektioner om ugen. Til gengæld vælger henholdsvis 41 % og 52 % af skolerne et lavere timetal end det udmeldte i 4. og 5. klasse hvor det vejledende timetal er tre ugentlige lektioner da svømmeundervisningen ofte placeres her. En del af disse skoler kan have begyndt svømmeundervisningen i 3. klasse. Skolernes samlede timetal for idræt er alt i alt 4 % højere end det vejledende timetal udmeldt i fagbekendtgørelsen.

Tabel 5
Hvad er skolens timetal for idræt i nuværende skoleår?

	30 timer	60 timer	90 timer	120 timer	I alt
	%	%	%	%	Antal svar
1. klasse (vejledende timetal: 30)	16	75	5	3	374
2. klasse (vejledende timetal: 60)	1	89	7	3	374
3. klasse (vejledende timetal: 60)	0	78	17	4	374
4. klasse (vejledende timetal: 90)	0	41	51	8	374
5. klasse (vejledende timetal: 90)	0	52	42	7	374
6. klasse (vejledende timetal: 60)	0	87	12	1	374
7. klasse (vejledende timetal: 60)	0	95	3	1	374
8. klasse (vejledende timetal: 60)	1	97	2	0	374
9. klasse (vejledende timetal: 60)	1	96	3	1	374

*Kilde: Kortlægning, UNI*C, tabel 30*

4.1.1 Svømning

Ifølge Klare Mål er svømning en del af idrætsundervisningen. Under ckf-området "Kroppen og dens muligheder" står der at "undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder der sætter dem i stand til at bevæge sig med fortrolighed og omtanke i og på vand". Det er dog ikke alle skoler der vælger at følge Undervisningsministeriets krav.

Kortlægningen viser at 13 % af skolerne ikke tilbyder svømmeundervisning. Det er især små skoler og skoler i små kommuner. Mange skoler vælger at undervise i svømning på 4. og 5. klassetrin hvor henholdsvis 78 % og 62 % af skolerne tilbyder 1-2 svømmelektioner om ugen. 69 % af skolerne fordeler svømmetimerne jævnt over hele året, mens en gruppe på 30 % placerer timerne jævnt over et halvt år, og en gruppe på 15 % samler timerne i et eller flere koncentrerede forløb. Summen af procentangivelserne er over 100 fordi skolerne har kunnet afgive flere svar på dette spørgsmål.

Blandt de syv deltagende skoler skiller to sig ud hvad angår svømmeundervisning. Den ene skole har ingen svømmeundervisning, mens den anden har fri adgang til et friluftsbad som bruges i sommerhalvåret fra 1.-9. klasse. På skolen uden svømmeundervisning udtrykker især idrætslærerne, men også skolens ledelse, utilfredshed med at svømning ikke er en del af idrætsundervisningen. De er kede af den kommunale nedprioritering der ligger i den to år gamle beslutning om at spare svømmeundervisningen væk. Skoleledelsen har dog selv været med til at pege på svømme-

undervisningen som ét ud af flere mulige områder for besparelser. De havde forventet en kraftig reaktion fra forældrene, men den er udeblevet. Skolen håber på at der vil ske noget snart. Her kunne indførelsen af obligatoriske trinmål med Fælles Mål være med til at sætte fokus på den manglende svømmeundervisning.

4.2 Ledelsen og faget idræt

Generelt giver lederne udtryk for at idræt har en rimelig status på skolerne sammenlignet med de øvrige fag. De er dog opmærksomme på at idræts balance mellem at være et fag med ambitiøse faglige mål og et rekreativt fag tit hælder over mod det rekreative. Ideelt set mener de at begge dele er vigtige, men i praksis er idræt mest et rekreativt fag.

Balancen rykker sig i løbet af et skoleforløb. I indskolingen er der ofte ligevægt mellem det rekreative og det faglige, men i overbygningen sker der et skred, og timerne får et mere rekreativt præg og bliver et afbræk i en ellers boglig og stillesiddende skoledag. Men flere af de deltagende skoler er ved at ændre på det. Selvevalueringsprocessen har sat gang i tankerne om fagligheden, og to skoleledere siger direkte at de vil begynde at stille flere krav til det fagfaglige element i idræt. Det er en vigtig udvikling som kan være med til at hæve idræts status på skolerne.

Idrætslærerne er generelt enige om at ledelsens opmærksomhed på idræt har stor betydning for fagets status på skolen. Ledelsens opbakning smitter blandt andet positivt af på forældrenes holdning til faget og på de øvrige læreres accept af idrætsdage, stævner m.m. Idrætslærere og ikke-idrætslærere peger på at ledelsens opmærksomhed kan ses af:

- de økonomiske forhold og hvilke faciliteter der stilles til rådighed
- ledelsens indsigt i undervisning og årsplaner
- om der afholdes teamsamtaler hvor idrætslærerne er med, og der spørges til idræt
- om ledelsen bakker op om fælles holdninger til fx bad, fravær, omklædning m.m.
- om ledelsen er aktiv når der er problemer med elevers pjækkeri, glemt tøj m.m.
- om idrætstimerne besættes med linjefagsuddannede idrætslærere
- hvornår på dagen ledelsen har lagt timerne
- om der indsættes vikar ved sygdom
- om idrætslærerne har mulighed for at komme på kurser
- om ledelsen deltager omklædt og aktivt i fælles idrætsaktiviteter som fx skolernes motionsdag.

Der er stor forskel på ledelsernes opmærksomhed på idræt. Den spænder fra næsten ingen til forholdsvis stor opmærksomhed. På en skole er der ifølge skolelederen en høj grad af selvforvaltning, og ansvaret er lagt ud til selvstyrende team. Ledelsen stoler på at lærerne gør det godt, og

ser ikke nogen grund til at blande sig. Ifølge idrætslærerne på denne skole er ledelsens holdning medvirkende til at forældrene ikke regner faget for relevant, og at mange kolleger betragter idræt som en hyggetime hvor eleverne kan løbe krudtet af sig så de er mere rolige i de andre timer hvor de skal lære noget.

På en anden skole har ledelsen opprioriteret idræt ved at ansætte linjefagsuddannede idrætslærere og deltage i formuleringen af et regelsæt for faget. Det har betydet flere positive tilkendegivelser fra forældre og lærere, og fraværet er faldet.

Generelt er idrætslærerne enige om at idræt hverken prioriteres særlig højt eller særlig lavt fra ledelsens side. De fleste idrætslærere oplever at ledelsen træder til når der er problemer med elevers fravær, eller når andre lærere er utilfredse med at eleverne deltager i idrætsaktiviteter ud over idrætstimerne som fx stævner eller idrætsdage. Men ellers er der ikke det store fokus på idræt. Ledelsen retter ikke sin opmærksomhed mod idræt i hverdagen og kommer ikke forbi og overværer en time. Det forklares nogle gange med at faciliteterne ligger væk fra skolens øvrige lokaler.

Samlet set er skoleledelsernes nedprioritering af idræt uheldig. Når ledelsen ikke ofrer opmærksomhed på faget, bestyrkes lærerne i en opfattelse af at idræt blot er et rekreativt åndehul hvor manglende brug af de formelle bestemmelser ikke har den store konsekvens.

De fleste ikke-idrætslærere oplever at ledelsen prioriterer idræt på linje med resten af skolens fag. De mener at idræt får midler til indkøb af redskaber og muligheder for efter- og videreuddannelse som de øvrige fag. Kun omkring fagfordeling er flere lærere kritiske over for ledelsens prioritering. De peger på at fagfordelingen kan være tilfældig, at ledelsen kan have en uheldig holdning om at alle kan undervise i idræt, at faget besættes til sidst, og at det kan være svært at få faget besat med linjefagsuddannede lærere.

Flere ledere erkender at fag med højt timetal som regel fordeles først i fagfordelingen, og at det er udtryk for at idræt ikke har så høj en status. På en af skolerne fortæller ledelsen at faget har haft vigende status fordi læseundersøgelser o.l. har øget fokus på de boglige fag.

Det er vigtigt at ledelsen på en skole er bevidste om den forstærkende effekt deres opmærksomhed på idræt har. Hvis man overlader faget til sig selv og lader idrætslærerne i stikken, så har det en afsmittende, negativ indvirkning på et fags status. Ledelsen har et ansvar for at være med til at bryde den onde cirkel et lavstatusfag er inde i.

Det blandede billede af fagets opbakning genfindes i kortlægningen hvor idrætslærerne har svaret på om forskellige gruppers – heriblandt skoleledelsens – opbakning til idræt er anderledes end den er til andre fag. Svarene viser at 72 % af idrætslærerne vurderer at idræt får opbakning fra skoleledelsen i samme grad som de øvrige fag i skolen. 11 % mener at skoleledelsen giver større opbakning til idræt end til de øvrige fag, men der er samtidig 18 % af lærerne som vurderer at skoleledelsen giver mindre opbakning.

Anbefaling
Skolens ledelse skal leve op til deres lederansvar ved at prioritere idræt på linje med skolens andre fag og være med til at højne fagets status. Det gør de fx ved at:

- sikre gode økonomiske forhold og faciliteter
- skaffe sig indsigt i undervisning og årsplaner
- medtage idræt i teamsamtaler
- bakke op om fælles holdninger og regler for faget
- prioritere idræt i time-fagfordelingen
- give idrætslærerne mulighed for at deltage i kurser
- vise interesse for fælles idrætsaktiviteter.

4.3 Lærerpersonalet og faget idræt

Lærere fra andre fag giver generelt og umiddelbart udtryk for at idræt har en tilfredsstillende status – også i lærerkollegiet. Samtidig peger de dog på at idræt ofte ikke har den store bevågenhed på skolerne. Idræt har en vigtig funktion – at sørge for at eleverne får rørt sig lidt – men sammenlignet med de boglige fag mener de ikke at idræt er et vigtigt fag.

Idrætslærerne og skolernes ledelser er klar over at mange kolleger ikke ser faget som særlig vigtigt. De fleste idrætslærere oplever at kollegerne har en negativ eller neutral opfattelse af faget. Deres kolleger ser faget som et hyggefag og en nødvendighed, men uden stor betydning. Samtidig giver de udtryk for at der er lærere fra andre fag som direkte vægter idræt lavt. På en af skolerne havde der været problemer med at få de andre lærere til at bakke op om den årlige motionsdag, og nogle idrætslærere oplever let irritation når de henvender sig til klasselæreren om eventuelle problemer i idræt. Ved fagfordelingen bliver det tydeligt at meget få har lyst til at beskæftige sig med idræt. Idrætslærerne peger på at kollegernes manglende positive signaler har en afsmittende virkning på eleverne.

I kortlægningen har skoleledere og idrætslærere svaret på hvordan de vurderer skolens øvrige læreres opbakning til idræt sammenlignet med de andre fag på skolen. Svarene viser at lærerpersonalet generelt bakker op om idræt på linje med andre fag på skolen. Idrætslærerne har dog en mere negativ opfattelse af kollegernes opbakning end skoleledelsen. Ifølge idrætslærerne giver 66 % af kollegerne samme opbakning til idræt som til de øvrige fag, mens skolelederne mener at 87 % giver den samme opbakning. Samtidig mener 29 % af idrætslærerne at de øvrige lærere på skolen bakker mindre op om idræt end om de øvrige fag, hvorimod kun 4 % af lederne har samme holdning.

På de selvevaluerende skoler giver idrætslærerne udtryk for at kollegerne ikke viser nogen særlig interesse for hvordan det går med faget. Til gengæld peger ikke-idrætslærerne på at det måske til dels er idrætslærernes egen skyld. De mener at idrætslærerne kunne gøre mere for at synliggøre faget. Når talen i lærerværelset falder på idræt handler det ofte om problemer med at eleverne ikke har skiftetøj og -sko med, ikke bader, at eleverne ikke deltager i undervisningen osv. Ifølge ikke-idrætslærerne vælger idrætslærerne i højere grad at formidle frustrationer end det faglige indhold i faget.

Idrætslærerne fortæller at faget især profileres på fælles idrætsdage og på skolernes motionsdag. At de gør faget synligt gennem at møde frem ved klassekonferencer og ved at indtænke faget i tværfaglige sammenhænge. Men idrætslærerne er klar over at de ikke gør meget for at promovere faget i hverdagen. På en af skolerne hvor ledelsen har valgt at opprioritere idræt ved at ansætte linjefagsuddannede idrætslærere, er der sket en faglig opgradering af faget. Her spiller idrætslærerne en væsentlig rolle i at formidle fagets værdier til de teamlærere de samarbejder med. Dermed har faget fået en højere status.

Generelt kan man sige at når idrætslærere er opmærksomme på at gøre kolleger bevidste om fagets betydning, vil det bidrage til at hæve fagets status. Det kan fx gøres ved at synliggøre de almendannende og kundskabsfremmende aspekter af faget. Det er vigtigt at idrætslærerne viser professionsbevidsthed og systematik i deres tilgang til idræt. At de sætter mål for undervisningen, så elever, forældre og resten af skolen er klar over hvad idrætsundervisningen skal føre til. At de udvikler en evalueringskultur som kan være med til at kvalitetssikre undervisningen, afdække styrker og svagheder, sikre progressionen og tydeliggøre elevernes udbytte af undervisningen. Når idrætslærerne er professionsbevidste og systematiske, sender de et vigtigt signal om at det øvrige lærerpersonale skal vise faget respekt. Og det vil være med til at hæve fagets status.

Anbefaling
Idrætslærerne skal være bevidste om deres egen rolle og eget ansvar for at profilere faget. Det kan fx ske ved at informere om deres professionelle arbejde med mål, progression og evaluering til det øvrige lærerpersonale og formidle gode idrætshistorier.

4.4 Forældrene og faget idræt

Der er stor forskel på forældrenes indstilling og opbakning til idræt. På en skole beskrives forældrenes prioritering som lav. Ifølge idrætslærerne opfattes faget generelt som et hyggefag man bare kan undervise i uden at klæde om, og at det fungerer som et afbræk i den boglige skoledag. Denne opfattelse bidrager til forældrenes lave prioritering af faget.

En anden skole nævner at forældrenes forståelse af faget er blevet større efter et nyligt indført regelsæt, og en tredje skole nævner lokalsamfundets generelle opbakning til fritidssport og motion som en vigtig og motiverende faktor i forældrenes opbakning til faget i skolen.

Kortlægningen viser at ifølge skoleledere og idrætslærere er forældrene den gruppe blandt interessenterne som bakker mindst op om idræt set i relation til andre fag. Idrætslærernes opfattelse af forældrenes opbakning er mere negativ end skoleledernes. 61 % af idrætslærerne vurderer at forældrene bakker mindre op om idræt end om andre fag, mens kun 3 % mener at forældrene giver større opbakning til idræt. 37 % af lederne vurderer at der er mindre opbakning til idræt end til andre fag, mens 5 % svarer at der er større opbakning.

I evalueringen er der en klar tendens til at forældrenes opbakning ændrer sig i løbet af skoleforløbet. I indskolingen og til dels på mellemtrinnet er der generelt fuld opbakning fra forældrene til faget. Men ifølge elever, idrætslærere og skoleledelser lægger forældrene i højere grad vægt på de prøveforberedende og boglige fag i udskolingen. Ved fx fagdage på skolen vælger forældrene at komme til de boglige fag frem for idræt.

I udskolingen begynder forældrene at skrive flere sedler om fritagelse fra idræt. Det er en uheldig udvikling som har stor indflydelse på elevernes opfattelse af faget. Eleverne påvirkes af forældrenes manglende interesse og opbakning til faget, og det bliver legitimt for eleverne at nedprioritere faget. Som forældrenes talerør har skolebestyrelserne en vigtig rolle at spille i en ændring af forældrenes manglende interesse og opbakning. Skolebestyrelserne kan fx være med til at formidle vigtigheden af idræt, og de kan forholde sig til konsekvenserne af den nye bekendtgørelse om elevers fravær fra undervisningen i folkeskolen (BEK. nr. 822 af 26.07.2004) for idræt, fx ved at

godkende retningslinjer for lovligt/ulovligt fravær. På denne måde kunne skolebestyrelserne forpligte sig i forhold til faget.

Anbefaling
Skolebestyrelserne skal afdække deres muligheder for at styrke idræt, forholde sig til bekendtgørelsen om fravær og drøfte deres rolle med at løfte idræts status hos forældrene.

4.4.1 Skole-hjem-samarbejde

Generelt foregår kontakten mellem idrætslærere og elevernes forældre på skrift. Idrætslærerne sender årsplanerne hjem til forældrene, skriver i kontaktbogen når der er problemer med elevers pjækkeri, og skriver sedler om praktiske problemer med tøj, håndklæde og bad. To af skolerne nævner at idrætslærerne jævnligt sender nyhedsbreve til forældrene, og at de deltager i et årligt forældremøde hvor forældrene har mulighed for at stille spørgsmål om idræt. Det hører dog til sjældenhederne. Samlet set er dialogen mellem idrætslærere og forældre beskeden.

I kortlægningen er idrætslærerne blevet spurgt om omfanget og vigtigheden af samarbejdet med hjemmet. Svarene viser en væsentlig uligevægt mellem omfanget af lærernes samarbejde med hjemmet og hvor vigtigt lærerne mener samarbejdet er. 48 % af idrætslærerne vurderer at der i høj eller nogen grad samarbejdes med hjemmet, mens 86 % vurderer at samarbejde med hjemmet er meget eller i nogen grad vigtigt. Potentialet for mere samarbejde med hjemmet er altså stort.

Ønsket om mere samarbejde går igen i evalueringen. En af skolerne beskriver hvordan de i løbet af selvevalueringen er blevet bevidste om det manglende samarbejde og vigtigheden af at få gjort noget ved det. De mener at personlig kontakt er afgørende, og peger på den vigtige signalværdi af at idrætslærere konsekvent deltager i forældremøder i 5.-7. klasse. Skolen mener at der skal sættes ind på disse klassetrin for at bevare elevers (og forældres) motivation i udskolingen.

I kortlægningen har idrætslærerne svaret på hvor ofte de møder forældrene i konsultationer og forældremøder. Andelen af lærere der aldrig eller sjældent deltager, er stor, 78 % for konsultationer og 63 % for forældremøder. Nogle lærere forklarer den manglende deltagelse med at de snakker med klasselæreren forud for møderne. Svarene tager ikke højde for at idrætslærerne kan deltage i møderne hvis de er klasselærere, dansklærere eller har en anden funktion i klassen ud over undervisningen i idræt.

Tabel 6
Deltager du i din egenskab af idrætslærer til møder hvor forældrene er til stede?

	Altid	For det meste	Nogen gange	Sjældent	Aldrig	I alt
	%	%	%	%	%	Antal svar
Konsultationer	9	4	10	15	63	608
Forældremøder	8	8	21	22	41	617

*Kilde: Kortlægning, UNI*C, tabel 40*

Men på denne måde bliver idrætslæreren en usynlig person. Forældrene får ikke indtryk af at idræt er et vigtigt fag, og fagets status falder. Det er en selvforstærkende proces som det er nødvendigt at bryde.

Anbefaling
Skolens ledelse skal afsætte tid til at idrætslærerne med mellemrum kan deltage i det formaliserede forældresamarbejde. Formålet med denne anbefaling er at idrætslærerne skal blive mere synlige for forældrene så de blandt andet kan formidle fagets mål.

4.5 Eleverne og faget idræt

Elevernes begrundelser for idræt fokuserer i vidt omfang på det at bevæge sig. Der skal være sved på panden og fuld fart på. Og det skal være sjovt. Eleverne er enige om at idræt ikke må blive til et klasseværelsesfag eller tavlefag når der kun er to timer om ugen til rådighed. Denne indstilling harmonerer med lærernes opfattelse af hvad eleverne mener. I kortlægningen finder 59 % af lærerne at eleverne i høj grad betragter idræt som et fag hvor de har det sjovt, mens 9 % af lærerne anslår at eleverne i høj grad mener at de lærer noget i faget. De fleste elevgrupper ser heller ikke idræt som et læringsfag, bedst udtrykt gennem bemærkninger om at man ikke kan komme bagefter i idræt!

En del elever har dog også andre overvejelser om hvorfor de har idræt. Fx er mange opmærksomme på det vigtige ved alsidigheden som gør dem bedre i stand til at vælge fritidsidræt. De lærer også at arbejde sammen og at fungere godt i en konkurrencesituation. Nogle elever er opmærksomme på udvikling af kropsbevidsthed og viden om sundhed, kost, motion osv.

Elevernes opbakning

Idrætslærerne vurderer at eleverne generelt er glade for faget. Men opbakningen til faget ændrer sig fra 1.-9. klasse. I indskolingen er eleverne vældig optaget af idrætstimerne. De er meget aktive i timerne og kede af det hvis de har glemt deres tøj. På mellemtrinnet er opbakningen stadig god, men en gruppe begynder at udvise manglende motivation.

I udskolingen sker den store ændring i elevernes opbakning til faget. En forholdsvis stor gruppe vil helst være fri for at deltage i undervisningen – de har seddel med, bliver væk eller er inaktive i timerne: sidder på en madras, slikker solskin på græsset i friluftsbadet, sidder i en gynge i tovene, går når der skal løbes osv. Skiftet i elevernes opbakning til idræt forklarer flere idrætslærere med at det falder sammen med kropslige forandringer og ændringer i elevernes selvopfattelse. Pubertetsproblemer fylder meget, og fordi idræt er et fysisk fag bliver problemerne meget tydelige i disse timer. Det er en stor del af bevæggrunden for lærernes holdninger om at "bare vi kan få dem til at røre sig, så har vi opnået succes". På nogle skoler er elevernes negative holdning så slem at de bliver omtalt som destruktive, dominerende og ødelæggende for de elever der gerne vil undervises. De hæmmer en alsidig undervisning, og nogle steder er de så stærke at de får lov til at bestemme. Dette er efter evalueringsgruppens opfattelse et af de store problemer i idræt på disse skoler.

I kortlægningen er idrætslærerne og skolelederne blevet bedt om at vurdere elevernes opbakning til faget sammenlignet med andre fag. Der er ikke fuld enighed mellem idrætslærere og skoleledere. Idrætslærerne giver en blandet vurdering. 35 % mener at eleverne bakker mindre op om idræt end om andre fag, mens 25 % mener at faget får større opbakning. 27 % af skolelederne mener at eleverne bakker mindre op om idræt end om andre fag, mens 11 % mener at faget får større opbakning.

Ifølge idrætslærerne har det stor betydning for undervisningen at eleverne ser idræt som et fag med fokus på bevægelse hvor man skal have det sjovt. I de ældste klasser kan der være en tendens til at eleverne vil underholdes frem for undervises. Det kan fx være nødvendigt at tilpasse undervisningen, på trods af forudgående planlægning og forberedelse, hvis eleverne ikke gider at lave de foreslåede aktiviteter. Idrætslærerne gør opmærksom på at deres engagement daler når de gang på gang oplever at den planlagte undervisning skrider. Og at det er med til at hæmme en alsidig undervisning hvor eleverne får lov at opdage nye sider af det at bruge kroppen.

Idrætslærerne peger selv på at de kan være med til at ændre elevernes opfattelse af faget ved at:

- oplyse eleverne om hvorfor idræt er vigtigt, og hvad det kan bruges til
- udarbejde en skrivelse fra skolen til elever og forældre der præciserer hvad skolen vil med idræt, og hvilke lovkrav der er til undervisningen
- give eleverne mulighed for medbestemmelse så de opnår større ansvarsfølelse og forståelse for faget
- lave en prøve i faget
- virke interesseret og engageret i den enkelte elev
- henvise til formelle regler – og håbe på klasselærerens og forældrenes opbakning
- bruge gæstelærere
- stå fast på principper om alsidighed og ckf
- sørge for at idræt indgår i tværfaglige forløb op gennem elevernes skoleforløb.

Flere af forslagene lægger sig op ad de egenskaber eleverne lægger vægt på hos 'den gode idrætslærer'. Eleverne siger blandt andet følgende om den gode idrætslærer:

- varierer undervisningen
- er omklædt og med i timerne
- er entusiastisk og begejstret
- er én eleverne stoler på og har respekt for
- stiller krav – for ellers laver man jo ikke noget
- er en sej lærer der kan være med og selv er dygtig
- kan tale med børn uden at tale ned til dem
- giver eleverne medbestemmelse samtidig med at der er konsekvens
- har en god uddannelse, er pædagogisk og giver råd og vejledning
- tager hensyn til elevernes interesser
- snakker i stedet for at skælde ud
- har tålmodighed med de sløve og kan se deres behov
- tænker på de mindre gode elever.

Idrætslærerne taler om at være rollemodeller for eleverne. I idræt viser lærerne andre sider af sig selv end i de boglige fag, og der er mange muligheder for både at vinde og tabe respekt. De fleste lærere er klar over at deltagelse, faglig dygtighed, engagement og forståelse for eleverne giver de bedste betingelser for succesfuld undervisning.

I elevinterviewene efterlyser en større gruppe af elever mere viden om formålet og målene med idræt. En indsats for at give eleverne den indsigt kan være med til at ændre deres opfattelse af faget, især i de ældste klasser hvor elevernes opbakning falder markant.

Anbefaling
Idrætslærere, skolens ledelse og det øvrige lærerpersonale skal i fællesskab gøre en indsats for at motivere eleverne til at dyrke idræt. Indsatsen skal tage udgangspunkt i en diskussion og afklaring af hvilke faktorer der på hver enkelt skole er med til at motivere skolens elever.

4.5.1 Fravær

Der eksisterer ikke tal over fraværet i de enkelte fag i folkeskolen. Afsnittet bygger derfor på forskellige parters skøn.

I kortlægningen er lederne blevet bedt om at vurdere fraværet i idræt sammenlignet med i andre fag for hver af de tre faser: indskoling, mellemtrin og udskoling.

Tabel 7
Er elevernes fravær i idræt anderledes end i andre fag?

	Lavere end i andre fag	Samme niveau	Højere end i andre fag	I alt
	%	%	%	Antal svar
Indskoling	1	99	1	365
Mellemtrin	1	93	6	363
Udskoling	2	37	61	359

*Kilde: Kortlægning, UNI*C, tabel 31*

I indskolingen især, men også på mellemtrinnet, er fraværsniveauet stort set det samme i idræt som i andre fag. Men så sker der en kraftig ændring i fraværet. 61 % af skolelederne vurderer at fraværet i udskolingsfasen er højere i idræt end i andre fag. Lærerne har svaret på om der er forskel på drenge og pigers fravær. 49 % af lærerne vurderer at pigerne har et højere fravær end drengene, mens 48 % mener at fraværet ligger på samme niveau. De forklarer pigernes højere fravær med menstruation, manglende interesse, uvilje mod fysisk aktivitet, ikke at kunne lide at svede samt kropslige komplekser eller problemer.

Dette billede af fraværet går igen hos idrætslærere og skoleledelser på de syv selvevaluerende skoler. De er enige om at fraværet er højere i idræt sammenlignet med andre fag, og at fraværet er uacceptabelt højt i de ældste klasser.

Skoleledelserne giver flere forklaringer på elevernes højere fravær i idræt. De siger blandt andet at:

- Eleverne er ikke så robuste mere. Der klynkes for meget. Den legemlige dovenskab griber om sig, og mange elever tror det er farligt at blive forpustet.
- Specielt for pigernes vedkommende er der en lavere sygdomstærskel idet de oftere bedes fri af forældrene. Det rekreative aspekt har nok betydet at mange forældre – og i det lange løb lærere – har accepteret en lavere tærskel hos eleverne.
- Forældrenes forståelse af hvilke sygdomme der berettiger til fritagelse fra idrætsundervisningen er for bred. Det omfatter fx 'snue', 'menstruation', 'hypermobilitet', 'ondt i skuldre og nakke'. Forældrene mangler forståelse for at træning forbedrer elevens fysiske tilstand.
- Nogle tosprogede elever, især piger, er bange for at udstille kroppen.

I interviewene med eleverne fra 9. klasse giver de flere forskellige forklaringer på fraværet. Nogle mener det hænger sammen med idræts lave status. Lærerne er med til at acceptere fravær. Andre mener det skyldes at faget ligger først eller sidst på dagen, og at det så er nemt at blive væk. Atter andre peger på at idrætslærerne ikke er konsekvente nok, de følger ikke op på fraværet og kontakter forældrene.

I interviewene med idrætslærerne, skoleledelsen, eleverne og ikke-idrætslærerne er der kommet flere forslag til hvad der kan gøres for at mindske fraværet og motivere eleverne til at deltage i undervisningen. Man kan sørge for:

- fagligt dygtige idrætslærere
- at lærerne kender eleverne fra andre fag
- god kontakt mellem idrætslæreren og klasselæreren
- at være mere konsekvent ved fravær og kontakte forældrene når fraværet er for højt
- at den planlagte undervisning gennemføres uden diskussion
- at overveje om badet er nødvendigt da det er årsag til en del af fraværet
- tøj til alle børnene så de kan låne
- at flytte timerne fra ydertimerne
- at vænne eleverne til at bevæge sig – også i andre fag
- at bevidstgøre eleverne om betydningen af at være i god form
- prøver i idræt.

Derudover vil evalueringsgruppen pege på at motivationen kan øges ved:

- en tydelig kobling mellem idrætsundervisningen og de faglige mål i ckf
- at involvere eleverne i tilrettelæggelsen og gennemførelsen af idrætsundervisningen
- at sikre en alsidig idrætsundervisning uden en dominerende bolddiskurs.

Det høje fravær i idræt er en vigtig årsag til fagets lave status og omvendt. Det er vigtigt at bryde denne onde cirkel og gøre noget ved det omfattende fravær i de ældste klasser.

Her kan et vigtigt redskab være den nye bekendtgørelse om elevers fravær fra undervisningen i folkeskolen (BEK. nr. 822 af 26.07.2004) som trådte i kraft 1. august 2004. Her slås det fast at skolens leder skal påse at alle elever deltager i undervisningen. Der skal føres daglige fraværslister som skal indsendes til de kommunale myndigheder hver anden måned. Og er en elev udeblevet fra undervisningen, skal forældrene oplyse skolen om grunden til fraværet. Ved ulovligt fravær skal skolen straks tage kontakt med elevens forældre og afdække årsagen til fraværet og søge at løse problemerne i et samarbejde mellem skolen, forældrene og eleven – og evt. andre instanser. Bekendtgørelsen kan være med til at synliggøre det store fravær i idræt i de ældste klasser ligesom den giver anvisninger på hvad der skal gøres ved ulovligt fravær.

Anbefaling
Idrætslærerne skal skride hurtigt og konsekvent ind ved fravær i idræt i overensstemmelse med skolens retningslinjer.

---

5 Vilkår for idræt

Der gælder en række særlige vilkår for idræt. Fx skal eleverne klæde om og gå i bad. Som et fag med få timer om ugen er idræt sårbart i en fagfordeling. Når skolerne skal vælge lærere til faget, kan der opstå et dilemma i prioriteringen af faglighed kontra fålærer-ordninger og lærerens kendskab til klassen.

Dette kapitel belyser betydningen af disse vilkår, herunder kommunernes indsats, lærerbesætning i faget, samarbejdsrelationer mv.

5.1 Særlige vilkår for faget

Omklædning og bad

Et særligt vilkår for idræt er omklædning og bad. Det er ofte årsag til problemer eller konflikt – især i de ældste klasser. Flere idrætslærere påpeger at de bruger uforholdsmæssigt mange kræfter og meget tid på elever der glemmer deres tøj, sko eller håndklæde.

På en af skolerne har idrætslærerne formuleret et regelsæt med en regel om at eleven ikke kan deltage i idræt hvis idrætstøj eller håndklæde mangler. Og kan man ikke deltage skal der arbejdes med matematik i stedet. En anden skole har ekstra håndklæder og idrætstøj som eleverne kan/skal låne. En tredje skole har mange tosprogede elever som ikke vil bade nøgne sammen med andre. Derfor har skolen lavet kabiner til eleverne så det ikke er en undskyldning eller forhindring for at gå i bad.

Flere af 9. klasseeleverne fortæller at de går i bad derhjemme fordi de har idræt i de sidste timer. Der er dog også nogle som bare går hjem, mens andre skynder sig i bad på skolen for ikke at lugte af sved. På skolen med regelsættet er der ikke mange af de interviewede elever der kender til reglerne for idrætstøj og håndklæde og deltagelse i idræt. De kan dog huske at de skulle gå i bad i 7. klasse, men at flere bare gjorde håret lidt vådt i håndvasken, mens læreren ryddede op. På en af skolerne fortæller eleverne at der har været problemer med mobning af de mindste i

omklædningsrummet. På en anden skole foreslår ikke-idrætslærerne at gøre badet frivilligt for at mindske fraværet.

Idrætslærerne bruger utvivlsomt mange kræfter og meget tid på at håndhæve regler om at eleverne skal klæde om og gå i bad. Badet er en del af den danske idrætstradition og lærer eleverne at det er godt at bade. Men i dag hvor børn og unge af sig selv går meget i bad, er det næppe nødvendigt at lærerne bruger så mange kræfter på at opdrage eleverne til god hygiejne.

Når eleverne får sved på panden i frikvarteret, er der ikke krav om bad. Så for eleverne kan det virke ulogisk at de skal bade i idræt hvis de fx slet ikke er blevet forpustede i idrætstimen. Dertil kommer problemer med blufærdighed og mobning af fx overvægtige børn i badet.

Den gode oplevelse og glæden ved at røre sig overskygges til tider af gentagne diskussioner om omklædning og bad. Skolerne kan med fordel diskutere regler for omklædning og bad. Ved at tydeliggøre hvad man vil opnå med badet, kan der skabes mere forståelse blandt eleverne, og idrætslærerne kan undgå nogle af slagsmålene med eleverne om bad og omklædning.

Skolens faciliteter

De syv skoler er meget forskellige hvad angår idrætsfaciliteter, både ude og inde. En storbyskole må fx nøjes med to meget små gymnastiksale samt adgang til en park med to boldbure og plæner hvor der må spilles uorganiseret boldspil. Skolen har derudover lejet en hal for 7.-9. klasserne tre km fra skolen. I den gode ende ligger to skoler som begge har en stor gymnastiksal, en hal og gode udendørsfaciliteter med fodboldbaner, multibane, basketballbane og løbe- og springbane. Resten af skolerne ligger derimellem med eksempler på både gode og mindre gode faciliteter.

Brug af bøger er en sjældenhed i idrætsundervisningen. En enkelt skole nævner at de har brugt nogle hæfter fra Dansk Skoleidræt, men ellers er der ikke mange erfaringer med at bruge bøger i undervisningen. Der er heller ikke den store interesse for at ændre på denne praksis. Idrætslærerne prioriterer redskaber højere når der skal købes ind.

På to af skolerne mener ledelsen at der kan være visse fordele ved at bruge bøger. Det kan fx sende et signal om at faget tages seriøst, og være med til at hæve idræts status. Men de lægger samtidig vægt på at brugen af bøger ikke må overtrumfe det fysiske element i undervisningen. Med så få timer er der ikke meget tid til at gennemgå læste bøger.

I vejledningen i Klare Mål står der blandt andet at der bør "være tavle, flip-over mv. som benyttes i forbindelse med oplæg, opsamling og evaluering." De færreste skoler lever dog op til denne

anbefaling. Kun en skole nævner at de har en tavle, og det er kun en pointtavle. På en anden skole fortæller en lærer at han har skitseret en taktik på tavlen i klassen, mens eleverne spiste frokost, og bagefter gik de ned i hallen og spillede. Flere skoler vil gerne bruge tavler, flip-over m.m. De kan være gode redskaber når fx taktik eller teknik skal forklares. Men de understreger at tavlen skal være lettilgængelig for at blive brugt. Ud over at være et signal om seriøsitet kan brug af bøger og tavle være med til at sætte fokus på det teoretiske element i idræt.

På seks af de syv selvevaluerende skoler vurderer idrætslærerne at faciliteterne er tilstrækkelige til at gennemføre en undervisning der lever op til fagets formål og bestemmelserne i de centrale kundskabs- og færdighedsområder. Men på den sidste skole er idrætslærerne enige om ckf'erne ikke kan opfyldes på grund af de dårlige fysiske rammer for idrætsundervisningen.

At de fysiske rammer påvirker undervisningens indhold, bekræftes i kortlægningen. Her mener 93 % af lærerne at skolens fysiske rammer i høj eller nogen grad er med til at bestemme deres valg af indhold i idrætsundervisningen.

Tabel 8
Hvad bestemmer dit valg af indhold i idrætsundervisningen?

	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	I alt
	%	%	%	%	Antal svar
Elevernes interesser	27	67	6	0 %	622
Bestemmelser i faghæftet	26	57	15	3	619
Skolens fysiske rammer	52	41	6	1	622
Skolens undervisningsmaterialer	27	42	24	7	615
Aktuelle begivenheder	11	47	32	10 %	607
Forhold bestemt af kolleger eller skolens planlægning i øvrigt	8 %	48	33	11	610

*Kilde: Kortlægning, UNI*C, tabel 25*

Idrætslærerne lægger vægt på at de fysiske rammer skal være i orden. Tilstrækkelige faciliteter indendørs, varierede faciliteter udendørs og et acceptabelt, tidssvarende udvalg af redskaber og udstyr er en vigtig forudsætning for alsidig, motiverende og kvalificeret idrætsundervisning.

5.2 Rammer og mål på kommunalt niveau

De kommuner som de selvevaluerende skoler hører under, har ikke formuleret målsætninger eller udarbejdet en lokal læseplan for idræt. Man følger Undervisningsministeriets læseplan.

Ifølge kortlægningen har et jævnt stigende antal kommuner fastlagt særlige mål og/eller indsatsområder i skoleårene 2001/02, 2002/03 og 2003/04. Andelen stiger fra 15 % i skoleåret 2001/02 til 23 % i 2003/04. Især store kommuner fastlægger mål og indsatsområder for faget.

Tabel 9
Har kommunen over de seneste tre skoleår fastlagt særlige mål og/eller indsatsområder for faget idræt?

	Ja	Nej	I alt
	%	%	Antal svar
Skoleåret 2001/02	15	85	318
Skoleåret 2002/03	17	83	337
Skoleåret 2003/04	23	77	346

*Kilde: Kortlægning, UNI*C, tabel 10*

De særlige indsatsområder handler i stigende grad om 'en sund livsstil'. For skoleåret 2001/02 svarer 53 % at indsatsen helt eller delvist handlede om 'en sund livsstil'. For skoleåret 2003/04 er andelen steget til 73 %. Stigningen er primært sket på bekostning af indsatsområdet 'sammenhænge mellem fysisk udvikling og læring'.

Kommunale støttefunktioner

Kommunerne tilbyder i varierende grad støttefunktioner for skolerne, som fx idrætskonsulent, kommunale projekter, økonomisk støtte til idrætsstævner og til deltagelse i kurser i kommunen eller hos en kursusudbyder.

Kun en af de syv kommuner har ansat en idrætskonsulent. Konsulenten er ansat på 2/5 tid og har ansvaret for en række funktioner i forbindelse med skolernes idræts- og svømmeundervisning, fx buskørsel, svømmelærere, reservation af haltid, idrætsstævner og obligatoriske kurser for idrætslærerne, fx livredderkurser. Idrætskonsulenten fungerer også som faglig støtte for skolernes lærere. Skolen beklager at konsulentfunktionen er beskåret fra to fuldtidsstillinger til en deltidsstilling da det er for lidt tid til at varetage alle opgaverne tilfredsstillende.

På en anden skole har kommunen besluttet en selvforvaltningsmodel. Skolen har overtaget ansvaret for at forvalte idrætshallen og friluftsbadet og har dermed førsteret til disse faciliteter i skoletiden.

I tre af kommunerne er der idrætsprojekter i gang. Blandt andet en fodboldskole i samarbejde mellem skolen og en lokal fodboldklub. Formålet er at udvikle elevernes senere handlekompetencer gennem en kombination af skole og fodbold/idræt. Fodboldskolen skal blandt andet fremme elevernes personlige succesoplevelser og udvikle deres lyst til at gå i skole og til at dyrke idræt.

Et andet eksempel er en kommune der har et projekt om bevægelse hvor målet er at skolerne har aktiviteter med vægt på motion og bevægelse, og at eleverne oplever vigtigheden og nødvendigheden af at bevæge sig. Et tredje eksempel er 'Mere og Bedre Idræt', MBI, der er blevet til i samarbejde mellem lokalafdelingen af Danmarks Idrætsforbund, kultur- og fritidsforvaltningen og uddannelses- og ungdomsforvaltningen.

Der er store forskelle på skolernes tilfredshed med kommunernes indsats. På en af skolerne er der utilfredshed med de fysiske rammer som kommunen stiller til rådighed, og den kommunale nedprioritering af idræt. Idrætslærerne mener at det er medvirkende til fagets lave status. Det er dog samtidig den skole hvor kommunen har ansat en idrætskonsulent, og kommunen er også involveret i projektet 'Mere og Bedre Idræt'. Der er med andre ord en vis grad af kommunal opmærksomhed på idræt.

På en anden skole er der tilfredshed med den kommunale indsats. Her støtter kommunen idrætslærerforeningens arrangementer økonomisk, der er bevilget to ugentlige ekstratimer til svømning på 4. klassetrin og kommunen støtter skolernes idrætsfestival. Idrætslærerne vurderer at de økonomiske rammer som kommunen opstiller, er med til at give faget en forholdsvis høj status.

De to ovenstående eksempler repræsenterer yderpunkterne i skolernes tilfredshed med den kommunale indsats. De resterende skoler er i varierende grad tilfredse med den kommunale indsats. Generelt spiller kommunen hverken en negativ eller positiv rolle i forhold til idrætsundervisningen. Undtagelsen er den skole hvor kommunen har sparet svømmeundervisningen væk. Det har dog ikke givet problemer med samarbejdet eller dialogen med kommunen.

Generelt er kommunernes indsats i forhold til idræt beskeden. Kommunerne prioriterer ikke faget højt, og flere af skolerne vurderer at faget er lidt overset. De mener at større opmærksomhed ville give et positivt signal til forældre og elever.

Anbefaling
Kommunerne skal vurdere deres strategi for idræt ved at diskutere hvad de vil med faget. Desuden skal kommunerne støtte skolerne i udviklingen af idræt og sætte tilstrækkelige økonomiske ressourcer af til fx svømmeundervisning.

5.3 Eksternt samarbejde

Fritidsidræt

Idrætslærerne mener at fritidsidrætten tilbyder andre muligheder og har andre formål end skoleidrætten. Fritidsidrætten har ofte bedre faciliteter til en enkelt sportsgren, der er instruktører til et mindre antal elever, et konkurrenceformål, mere motiverede elever osv. Skolens idrætsundervisning er styret af at den er for alle. Der er krav om alsidighed, hensynet til den enkelte mv. Lærerne ser derfor de to former for idrætstilbud som gode supplementer til hinanden.

Samarbejdet mellem skole og fritidsidræt kan indebære fælles brug af faciliteter og redskaber, eksempelvis lån af baner og udstyr. Det giver skolerne flere muligheder end de ellers ville have. Samarbejdet giver også mulighed for at gæstelærere kan komme på skolen, eller at eleverne kan få undervisning i klubberne i skoletiden. Begge dele nyder skolerne gavn af. Kun få skoler nævner problemer i samarbejdet ud over administrative og praktiske problemer som tager tid fra undervisningen.

Eleverne er glade for at møde professionelle instruktører med viden om særlige sportsgrene, fx boksning eller taekwondo. Det giver samtidig en fordel i form af større alsidighed. Eksempelvis har en klasse en zapperdag med ti forskellige aktiviteter som lærerne ikke selv kan tilbyde. Der kommer gæstelærere for at give eleverne mulighed for at prøve nogle andre ting. På en anden skole er idrætsdagen for de ældste klasser en kombination af tilbud fra idrætsklubber i området. De fleste elever er glade for det kendskab til fritidsidrætten som de får i skoletiden. Der er ofte tale om aktiviteter de ikke prøver normalt, og gæstelærerne giver dem andre udfordringer end de møder i skoleidrætten.

I kortlægningen blev der spurgt hvordan lærerne samarbejder med lokale idrætsforeninger.

Tabel 10
Hvordan samarbejder lærerne med lokale idrætsforeninger?

	I høj grad	I nogen grad	I ringe grad	Slet ikke	I alt
	%	%	%	%	Antal svar
Brug af gæstelærere	2	31	36	31	617
Besøg i klubber	2	29	34	35	614
Anvendelse af materialer fra klubber	8	27	39	26	612

*Kilde: Kortlægning, UNI*C, tabel 48*

Der er marginal forskel på samarbejdet på de tre områder. 2-8 % af lærerne samarbejder i høj grad med lokale foreninger, 27-31 % gør det i nogen grad, 34-39 % i ringe grad og 26-35 % af idrætslærerne samarbejder slet ikke. Idrætslærernes samarbejde med lokale idrætsforeninger øges på alle de nævnte fronter med lærernes undervisningserfaring og alder.

I kortlægningen er lærerne også blevet spurgt om deres undervisning i idræt fremmer elevernes deltagelse i frivillig idræt efter skoletiden. Svarene viser at 77 % af lærerne synes at deres undervisning i høj eller nogen grad fremmer elevernes deltagelse i fritidsidræt. Et af formålene med skoleidræt er dermed opfyldt, ifølge lærerne. Eleverne på de selvevaluerende skoler har dog ikke en lige så klar en opfattelse af at skolens undervisning fremmer deres deltagelse i frivillig idræt. Der er derfor grundlag for at lærere og elever taler mere bevidst om dette.

Generelt har skolerne fordel af samarbejdet med idrætsklubber. Fx tilfører gæstelærere skoleidrætten nye udfordringer som både styrker alsidigheden, og som eleverne er glade for. Gæstelærerne er en af de motivationsfaktorer som især i de ældste klasser har betydning for elevernes positive deltagelse i idræt. Skolerne lader sjældent idrætsinstruktørerne stå for kortere efteruddannelsestilbud, og her findes uudnyttede muligheder. Idrætsfaggruppen vil således kunne opnå fordele ved at styrke samarbejdet med klubber/foreninger i nærområdet, eksempelvis ved at lave en oversigt over mulige samarbejdspartnere. Det kan eventuelt ske i fællesskab med andre skoler i kommunen. Ud fra denne oversigt kan lærerne sammen med ledelsen drøfte hvordan samarbejdet kan etableres til gavn for begge parter.

Almene gymnasier

En af skolerne i evalueringen samarbejder med et gymnasium. Gymnasiet inviterer hvert år skolens 9. klasser til en idrætsdag. Eleverne får kendskab til gymnasiet, og idrætslærerne får mulighed for at tale med hinanden. Mere bliver det ikke til, men lærerne ser muligheder i at lægge mere vægt

på at udveksle erfaringer, både faglige og pædagogiske. I øvrigt samarbejder de to skoleformer ikke fordi lærerne dels ikke altid ved hvilket gymnasium de i givet fald skulle henvende sig til, da deres elever går flere steder hen, dels mener at det ligger uden for deres arbejdsopgave.

I kortlægningen er lærerne blevet spurgt om deres samarbejdsrelationer til gymnasiet. Ingen lærere ud af 616 vurderer at de i høj grad samarbejder med lærere fra det almene gymnasium. 95 % vurderer at de slet ikke samarbejder.

Idræt er et af de få fag der er obligatorisk i hele skoleforløbet fra 1. klasse til 3. g. Efter evalueringsgruppens opfattelse vil der være fordele for både lærere og elever ved faglig og pædagogisk erfaringsdeling og udveksling af viden om læreplaner. Fordelene skal dog ses i relation til indsatsen, og den vurdering må den enkelte skole foretage.

Andre skoler

Det eksterne samarbejde kan også omfatte andre skoler i kommunen. Idrætsdage er det mest fremtrædende eksempel fra evalueringen. Kun i et enkelt tilfælde mødes idrætslærerne i kommunen jævnligt på tværs af skoler, ud over ved idrætsdagene. I det tilfælde er det koordinatorer fra skolerne som jævnligt drøfter både praktisk planlægning af fælles arrangementer og faglige spørgsmål af mere almen idrætslig interesse. De deltagende lærere har stor gavn af at drøfte idrætsdidaktik, metoder osv. med andre idrætslærere end dem de normalt møder. Idrætslærerne på de øvrige skoler ville gerne have denne form for samarbejde, men mangler tid og opbakning fra deres ledere til at få sat det i gang.

Anbefaling

Den kommunale forvaltning og skolelederne skal etablere en arbejdsgruppe på kommunalt niveau hvor en eller flere idrætslærere fra hver skole deltager. Formålet med gruppens arbejde er vidensdeling, udvikling af faget idræt, planlægning af praktiske arrangementer, eksterne samarbejdsrelationer og koordinering af initiativer som tages på hver enkelt skole.

5.4 Idræt i en teamstruktur

Det er i små team tæt på klassen, at idrætslærerne lægger deres største indsats og har mest kontakt til klassens øvrige lærere. Idrætslærerne er dog også med i årgangsteam eller andre former for storteam. I disse team kan lærerne give idrætsrelevante indgange til emner og forløb som planlægges for hele årgangen, men idrætslærerne bruger sjældent mulighederne for selv at komme med forslag til emner.

Nogle få skoler sørger for at der på hvert årgangsteam er mindst en linjefagsuddannet idrætslærer. Det bidrager til at idrætsfaglige spørgsmål varetages godt. Disse steder er der også bedre muligheder for at en klasse ikke oplever store spring i undervisningen ved lærerskifte. Enkelte skoler har desuden aftalt hvordan fx årgangsteam skal samarbejde så der er bedre sammenhæng mellem det eleverne har været igennem, og det de kommer til når de skifter hus eller afdeling.

Generelt vil idrætslærerne gerne arbejde i team for at kommunikere bedre med klassens øvrige lærere. Formålet for idrætslærerne er både at fange problemer inden de vokser sig store, og at kunne planlægge undervisningen så den tager hensyn til elever med særlige problemer på bestemte tidspunkter i deres liv. Mere samarbejde betyder også at idræt bedre kan markere sig som et fag med betydning for elevernes personlige udvikling ud over blot fysisk aktivitet og bevægelse.

Det største problem for idrætslærerne er når de kun har en løs tilknytning til teamet. Så har de ikke kontakt til klassens/årgangens lærere, og dermed får de ikke indsigt i klassens liv i øvrigt, de er ikke med i planlægning af emner mv. På den måde bliver idræt let isoleret.

5.4.1 Faggruppe og/eller fagteam

Det mest markante ønske fra idrætslærerne på alle skoler er at etablere fagteam. Lærerne vil gerne udvikle deres viden om og praktiske arbejde med fx evaluering og målfastsættelse, men de mangler et forum at mødes i. De har også brug for at drøfte fælles holdninger i faggruppen, ideer til at synliggøre idræt, kontakt til forældre og lignende.

De fleste skoler har fagudvalg hvor idrætslærerne mødes om praktiske ting. Indkøb, planlægning af idrætsdage og motionsløb, ordensregler for redskabsrum osv. Disse fagudvalg fungerer ikke tilfredsstillende efter lærernes opfattelse. Dels fordi kun "kernegruppen" af idrætslærerne møder frem, dels fordi der ikke er tid til at drøfte didaktiske og metodiske spørgsmål af betydning for idrætsundervisningen.

Skolelederne vil på de fleste skoler gerne støtte oprettelse af et fagteam. Det har bare ikke været på tale, og tid til fagsamarbejde har hidtil været tildelt andre fag eller andre slags team. Flere skoleledere vil gerne støtte de praktisk-musiske fag, og i den forbindelse taler de bl.a. om ressourcer til fagteam.

Dokumentationen viser at nye fagteam skal følges op med krav fra ledelsens side om at flere af lærerne deltager i fagteam-arbejdet. Kernegruppen af idrætslærere giver udtryk for stor frustration over at det nærmest er umuligt at skabe en fælles holdning til faget fordi lærergruppen er for stor. Nye lærere kommer til, mange har kun få timer, ofte har lærerne ingen særlig faglig baggrund mv. de negative konsekvenser forstærkes markant, når faggruppen heller ikke samarbejder.

Invitationen til at deltage i fagudvalgsmøder gælder ofte alle, men en del af de lærere der har idræt, prioriterer andre team især når faggruppemøder ligger i samme tidsrum. Det betyder at helheden, kontinuiteten og sammenhængen i faget fortyndes. Et resultat er blandt andet at eleverne mister fornemmelsen af at der er en rød tråd i faget ud over bevægelse og boldspil.

I kortlægningen er lærerne blevet spurgt om de samarbejder med andre idrætslærere på syv forskellige områder. En rangordning af svarene efter graden af samarbejde giver følgende resultat (højeste grad af samarbejde øverst):

1. indkøb af materialer og redskaber
2. planlægning af forløb i klassen
3. evaluering
4. planlægning af forløb for skolen
5. fagets status
6. diskussion om fagdidaktik
7. udviklingsprojekter i idræt.

Kortlægningen tyder på at fx diskussioner om fagdidaktik kan ofres mere opmærksomhed. Samtidig viser kortlægningen at knap 86 % af idrætslærerne samarbejder i høj eller nogen grad om planlægning af forløb i klassen. Det er væsentligt mere end på skolerne i evalueringen som har behov for at udvide samarbejdet.

I dette samarbejde kan fagteam være drivkraft i udviklingen af faget. To forhold gør det til et vigtigt initiativ. Dels har faget brug for at den store lærergruppe får skabt fælles fodslag om fagets betydning og den praktiske undervisning. Dels er der brug for at tænke nye tanker om undervisningen, fagets status, evaluering og mål. Fagteamet skal ikke bare arbejde videre med fagudvalgenes praktiske tilgang, men være et sted hvor der bliver talt fagdidaktik i ordets bredeste forstand, og hvor arbejdets formål og mål står klart lige fra starten.

Anbefaling

Skolens ledelse skal tage initiativ til at idrætslærerne kan etablere faglærerteam der drøfter faget pædagogisk, didaktisk, metodisk, organisatorisk og praktisk. I denne proces bidrager idrætslærerne med ideer til at skabe vilkår som fremmer at alle der underviser i idræt på skolen, er fortrolige med fagteamets aftaler. Idrætslærerne skal sikre synlighed og respekt om teamet ved fx at fastsætte formål og mål for arbejdet, handleplaner mv.

5.5 Lærerkvalifikationer

I selvevalueringerne er lærerne blevet spurgt om hvilke kvalifikationer en idrætslærer skal have. Svarene centrerede sig om følgende kvalifikationer i uprioriteret rækkefølge:

- idrætsuddannelse fra seminariet
- bred faglig indsigt fra anden idrætslig sammenhæng
- personlige kvalifikationer i form af udadvendthed, åbenhed, engagement og udstråling
- evner til at undervise en sammensat gruppe elever.

De fleste både lærere, ikke-idrætslærere og ledere er enige om at idrætslæreren bør have linjefag. Efter de fleste læreres skøn håndteres de spørgsmål og udfordringer som idrætslærerne bliver stillet overfor, bedst med det faglige overblik som en linjeuddannelse giver. Sammen med undervisningserfaring betyder linjeuddannelsen at lærerne er fortrolige med at stå med mange elever i et undervisningsrum hvor aktivitetsniveauet på alle måder er højt. De ved hvordan de styrer sådan en flok, som en lærer siger.

Den særlige undervisningsform i en idrætshal eller på en græsbane gør det efter ikke-idrætslærernes udsagn vanskeligt at vikariere i idræt eller tage timer i faget. De fleste lærere ved hvordan de skal agere i et klasseværelse, uanset hvilket fag der er tale om, mens en idrætshal eller et omklædningsrum byder på mange uvante situationer. Hvis de hverken har erfaring eller særlig uddannelse, så kender de ikke til rummet og relationerne mellem mange elever som er samlet om fysiske aktiviteter. Det gør det svært at gennemføre en struktureret undervisning efter fastlagte mål, og så er det lettere blot at sætte et spil eller en leg i gang.

5.5.1 Lærerbesætning

Dokumentationen viser at idræt er fanget i et dilemma fordi faget dækker få timer af elevernes samlede skema på et år. Kort beskrevet er dilemmaet at:

- Enten kan skolelederne dække flest mulige idrætstimer med linjefagslærere. Fordelen er at eleverne får en fagligt dygtig lærer. Ulempen er at lærerne får så mange klasser at de ikke lærer eleverne at kende.
- Eller lederne kan lade få lærere varetage al undervisningen på en årgang. Fordelen er at lærerne kender eleverne og lærerkollegerne. Ulemperne er at idræt besættes med mange forskellige lærere uden idrætsfaglig baggrund for at undervise.

På de fleste skoler prioriteres nærheden til eleverne højest, og de har valgt et fålærer-princip. Som en af de positive sider ved dette princip peger en skole på at en huslærer (underviser på bestemte årgange) bedre kan motivere eleverne til at deltage i idræt fordi hun eller han kender dem godt og ved hvor og hvornår der skal sættes ind. Desuden er lærersamarbejdet tættere.

På nogle skoler medfører fålærer-princippet at idræt dækkes af mere end 30 lærere hvoraf færre end 10 har linjefag. På en af disse skoler siger lærerne at de underviser i klasser, ikke i fag. Mange af idrætslærerne peger på at resultatet kan være en idrætsundervisning der ikke er tilstrækkeligt fagligt kvalificeret. Når disse skoler samtidigt har et beskedent fagsamarbejde og ikke efteruddanner den store gruppe af idrætslærere, er fålærer-princippet en væsentlig forhindring for både en fagligt forsvarlig idrætsundervisning og skolernes egne ønsker om at forbedre indsatsen i idræt.

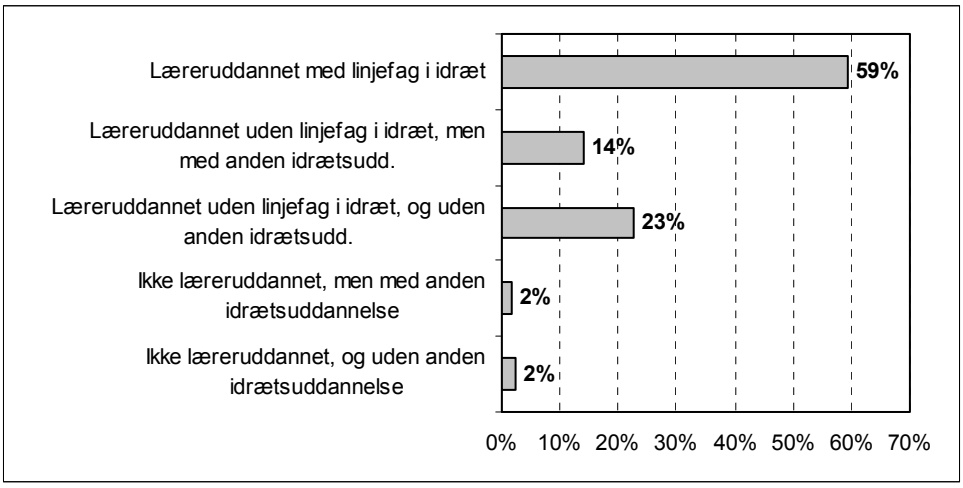
Lærerskiftet sker ofte fordi skolerne er inddelt i faser hvor eleverne kommer til en ny lærergruppe efter fx indskolingsfasen. De fleste er glade for denne praksis, men den kræver samarbejde på tværs af afdelinger for at fastholde sammenhængen. En enkelt skole løser det ved at arbejde med principper for overdragelsen som også gælder for idræt. Ideen er at hele lærergruppen i foråret mødes med den kommende lærergruppe for at drøfte både elever og fag.

Flere skoler blev først opmærksomme på hvor mange lærere der reelt underviser i idræt efter sammentællingen i forbindelse med evalueringen. For at undgå problemer med manglende faglighed har en af skolerne et princip om at der skal være mindst én linjefagsuddannet i idræt i hvert årgangsteam. Det kan lade sig gøre fordi det er en stor skole med tre spor, og der er ansat nok linjefagsuddannede. Samme skole har over en årrække sørget for at ansætte lærere med linjefag i idræt, hvilket også er en løsning andre skoler arbejder på.

En anden skole går nogle gange på kompromis med fålærer-princippet og lader idrætslærerne følge en klasse på næste årgang eller trin. Flere skoler peger på at problemerne ved fålærer-princippet bl.a. kan løses ved at oprette fagteam hvor idrætslærerne kan diskutere og udvikle idræt på tværs af årgangene. En skole mener at en fælles læseplan for skolen vil mindske problemerne ved at overtage en klasse, mens en anden skole peger på efteruddannelse af idrætslærere der ikke er linjefagsuddannede i idræt. Enkelte ledere ansætter lærere med en sportslig karriere ved siden af lærergerningen og dermed idrætserfaring.

Kortlægningen
I kortlægningen har 360 skoler rapporteret hvor mange lærere der underviser i idræt i skoleåret 2003/04. På disse skoler har 4.277 lærere skemalagte timer i idræt, hvilket svarer til ca. 12 lærere pr. skole. De fordeler sig således:

Figur 1. Hvilken uddannelsesbaggrund har disse lærere?

*Kilde: Kortlægning, UNI*C, figur 5*

59 % af lærerne har linjefag i idræt og samlet set har 75 % af lærerne en eller anden form for idrætsuddannelse. 14 % har suppleret med træneruddannelse fra klubber, efteruddannelseskurser mv. 25 % af lærerne har slet ikke idrætsmæssig uddannelse, mens 41 % underviser uden linjefag.

Skolernes svar viser at ud af 3.156 linjefagsuddannede idrætslærere i lærerstaben underviser 2.464 i idræt i dette skoleår. Altså underviser 78 % de linjefagsuddannede idrætslærere i idræt i dette skoleår, og 22 % bruger rent faktisk ikke deres linjefag i idræt i dette skoleår.

På overbygningen er lærerne blevet spurgt om deres supplerende uddannelser. Disse tal dækker alle grupper af lærere (med og uden linjefag, og med og uden læreruddannelse).

Tabel 11
Har du nogen anden idrætsuddannelse?

Korte kurser i én idrætsgren	Flere kurser i forskellige idrætsgrene	Ophold på idrætshøj-skole e.l.	Svømme-lærer-uddan-nelsen	Fag på semi-narium	Årskursus	Universi-tets-uddan-nelse	Andet	I alt
%	%	%	%	%	%	%	%	Antal svar
32	36	4	11	5	8	3	2	302

*Kilde: Kortlægning, UNI*C, tabel 66*

En analyse af svarene viser at lærerne oftest supplerer med kurser i form af korte forløb som fokuserer på enkelte sportsgrene, og uden særlig fagdidaktisk og/eller pædagogisk indhold.

Kortlægningen støtter således erfaringerne fra evalueringen. Linjefagslærerne bliver brugt, men der er et uudnyttet potentiale i denne gruppe. Samtidig underviser en ret stor gruppe lærere som har ingen eller kun kort uddannelse i idræt.

Faglighed i højsædet
Skolelederne i evalueringen prioriterer fagligheden højt på alle klassetrin. De mener det er bedst at anvende linjefagslærere, og i praksis gør de det også når det er muligt. Denne indstilling kolliderer imidlertid med et vigtigere princip om nærheden til eleverne.

Desuden gør idrætslærerne opmærksom på at holdninger om linjefagsbesætning på nogle skoler hæmmes af praktiske hensyn i skemalægningen. De pædagogiske og faglige betragtninger afløses af matematik, og idræt bruges som kit der får fagfordelingen til at gå op. Et sted bliver det fx sagt at alle som kan løbe, kan blive sat på idræt!

En styrket faglighed kan opnås på flere måder, fx ved at skolelederne i prioriteret rækkefølge:
- anvender linjefagsuddannede lærere i flest mulige timer
- sikrer at der mindst er en linjefagslærer i hvert storteam
- bruger lærere med en anden idrætslig baggrund end linjefag.

Idrætslærerne peger på at de mange lærere i faget umuliggør samarbejde, og specielt er det svært at lægge en konsekvent og synlig linje. Det betyder mindre faglig kvalitet, sammenhæng og fælles

fodslag. Det er vigtigt at fremhæve at når evalueringen viser vanskeligheder i fx arbejdet med mål, progression og evaluering, så bygger vurderingerne overvejende på praksis i kernegruppen af idrætslærere. Det er rimeligt at antage at vanskelighederne ville stå tydeligere frem hvis alle idrætslæreres undervisning blev vurderet.

Dokumentationen peger på at fagets udvikling ville nyde godt af en større anvendelse af lærere med solid faglig indsigt. Samtidig er skolernes prioritering af nærhed til eleverne forståelig. Dels af hensyn til eleverne, dels af hensyn til den enkelte lærer som i et fag med to ugentlige timer vil få et uoverskueligt skema hvis han/hun udnyttes optimalt ud fra en faglig betragtning.

Evalueringen giver ikke grundlag for at udpege en bestemt løsning på problemstillingen, men må holde sig til at konkludere at der er en problemstilling, at den er af markant betydning for faget, og at der er flere mulige løsninger alt afhængig af skolernes principper.

Anbefaling
Skolens ledelse skal lade lærere med linjefag eller anden faglig og pædagogisk idrætsuddannelse undervise i faget således at fagligheden prioriteres ved time/fagfordelingen og når klasse- og årgangsteam sammensættes.

5.5.2 Efteruddannelse

Mange idrætslærere udtrykker et stort ønske om bedre muligheder for efteruddannelse. Lærerne deltager især i korte kurser, ofte arrangeret i kommunen eller af de idrætsfaglige organisationer, mens længerevarende efteruddannelse er en sjældenhed.

De linjefagsuddannede lærere i evalueringen efterspørger generelt kortere kurser som holder dem opdaterede på nye tiltag i faget. Emnerne kan være både faglige og pædagogiske, om end flere synes det er svært at skille disse ting ad. På nogle skoler er lærerne gode til at opkvalificere hinanden når de har lært nyt, men det princip bruges ikke systematisk.

I evalueringen er efteruddannelse af idrætslærere ikke noget skolelederne prioriterer særlig højt i praksis. Flere steder peger lederne på at lærerne ikke søger, og hvis de gjorde, ville de kunne få kurser. Lærerne peger på at de prioriterer deres ønsker da de er klar over at de ikke kan få opfyldt dem alle. Derfor ønsker de den efteruddannelse der er størst mulighed for at få. En bedre dialog om principper for tildeling af kurser kunne afhjælpe disse misforståelser.

Kortlægningen viser at lederne overvejende prioriterer efteruddannelse i idræt på lige fod med efteruddannelse i andre fag. 1 % prioriterer det højere, og 2-11 % prioriterer det lavere. I praksis viser kortlægningen at 8-10 % af skolerne har gennemført efteruddannelse i idræt inden for de sidste tre år. Dette billede stemmer overens med erfaringer fra evalueringen.

Lærerne i kortlægningen udtrykker i højere grad behov for efteruddannelse på det faglige plan end på det pædagogiske. 75 % af lærerne vurderer at de i høj eller nogen grad har behov for faglig efteruddannelse, mens 59 % vurderer at de tilsvarende har behov for pædagogisk efteruddannelse.

Efteruddannelse med fokus på både idræts praktiske og teoretiske aspekter vil være en af de vigtigste, enkeltstående initiativer til at stimulere fagets udvikling. I denne forbindelse er det et særkende for idræt at en del af fagets indholdsområder og metoder kan man ikke læse og drøfte sig til. De skal øves i praksis.

Anbefaling
Skolens ledelse skal udarbejde en langsigtet efteruddannelsesplan som sikrer at lærere der underviser i idræt, har de nødvendige faglige og pædagogiske kvalifikationer. Planen kan fx baseres på et udspil fra fagteamet hvor idrætslærerne dokumenterer deres behov for efteruddannelse og fremsætter en langsigtet plan for kompetenceudvikling. Det kan evt. ske i et samarbejde med andre skoler i kommunen.

---

6 Skolerne

Idrætslærere, ledere, ikke-idrætslærere og elever fra 9. klasse fra de syv skoler har bidraget med egne beskrivelser, vurderinger og forslag til hvordan idræt kan styrkes. Selv om skolerne arbejder ud fra et fælles grundlag i form af et faghæfte, er hver skole også unik og har valgt sine egne tilgange til idrætsundervisningen. I det følgende er skolernes praksis derfor vurderet hver for sig.

Vurderingerne bygger på en analyse af dokumentation fra selvevalueringer, interview og indsendte materialer. Der er ingen direkte anbefalinger til skolerne. De er fremsat i de tre foregående kapitler i forbindelse med den tværgående analyse af skolernes praksis. Anbefalingerne får konkret relevans for skolen når de ses i sammenhæng med de skolenære betragtninger.

Skolerne har selv reflekteret over idrætsundervisningen, og deres egne vurderinger af styrker og svagheder er i vidt omfang integreret i teksten, fx når der står "Idrætslærerne er tilfredse med …". Det fremgår når det forholder sig således.

Alle andre vurderinger er foretaget af evalueringsgruppen, fx når der står "Det er en vigtig udvikling …".

6.1 Balleskolen

Skolens navn og beliggenhed	Balleskolen, forstad til Silkeborg
Skolens hjemmeside	http://www.balle.skole.silkeborg.dk
Kommune	Silkeborg Kommune
Antal folkeskoler i kommunen i alt	18
Byggeår	1975
Idrætsfaciliteter	2 fodboldbaner, 3 basketballbaner, 1 hal, 1 gymnastiksal, 1 tumlesal
Antal elever	711
Antal klassetrin og spor	Børnehaveklasse – 10. klasse i 3 spor
Antal lærere	62

Fortsættes …

… fortsat

Fagudvalg for idræt på skolen	Ja
Idrætskonsulent i kommunen	Nej
Svømmeundervisning	Ja

Det faglige og pædagogiske arbejde

Skolen følger de centrale bestemmelser fra Undervisningsministeriet og har ikke udarbejdet lokale mål eller læseplaner for faget. Der er dog lokalt fokus på bevægelse, såvel på skolen som i kommunen. Skolen prioriterer fysisk aktivitet højt og mener at eleverne bør transportere sig selv. I 3. klasse underviser 8. klasse i færdselslære og cykling som en del af projekt 'adfærdsel'. Der er mange årlige idrætsarrangementer og -stævner som ifølge skolen er med til at styre og styrke indholdet i idrætsundervisningen. Her er det vigtigt at være opmærksom på at en sådan styring kan indeholde en risiko for mindre reflekteret og alsidig idrætsundervisning.

Idrætslærerne lægger vægt på at idræt skal være et fag der fremmer bevægelse og fysisk aktivitet, samtidig med at det udvikler sociale kompetencer og sikrer kendskab til kroppens anatomi og fysiologi. Eleverne i 9. klasse anser fysisk aktivitet og udvikling af sociale kompetencer som vigtige mål for idræt, men flere af dem har ikke noget klart og entydigt billede af hvad formålet er med idræt. Idrætslærerne kunne med fordel bruge mere tid på at oplyse og bevidstgøre eleverne om hvorfor faget er vigtigt og på den måde synliggøre faget og motivere eleverne.

Idrætslærerne mener at de kommer godt rundt om de tre ckf-områder selv om der er en tendens til at det er svært at nå delmålene i de ældste klasser. Det kan eventuelt være en hjælp at huske på at man som idrætslærer har mere end et år til at komme omkring delmålene. Desuden er det vigtigt at se delmålene som undervisningsmål og ikke som læringsmål. Især de yngre lærere bruger ckf'erne og delmålene som en støtte og et redskab i planlægningen af undervisningen. Såvel idrætslærere som ledelsen ønsker at delmålene skal indarbejdes bedre i undervisningen. Det er en vigtig udvikling som kan øge fagligheden i faget.

Den teoretiske dimension i idræt indgår spontant i den praktiske undervisning når det naturligt falder ind som en forklaring eller oplysning. Der er sjældent planlagt teoretisk undervisning. Lærerne begrunder det blandt andet med at elevernes forventning til faget er fysisk aktivitet og ikke læsning og samtale. Den teoretiske side af idræt indgår dog ofte i emneuger eller andre tværfaglige sammenhænge, fx i emner om kroppen eller kost. Ledelsen udtrykker ønske om at den teoretiske side af idræt opprioriteres i fremtiden. Det kan være med til at sætte en proces i gang som kan styrke fagets status som et videns- og kundskabsfag.

Årsplanerne for idræt har fokus på aktiviteter. Årsplanerne bruges som en vigtig kilde til information for forældrene, og de er et arbejdsredskab for den enkelte idrætslærer. Årsplanerne er bindende, men giver også plads til improvisation. Idrætslærerne peger på at det er svært at sikre progression i undervisningen i tilfælde af lærerskift. Ledelsen peger på en generel modvilje mod at aflevere skriftlige planer til ledelsen. De forklarer at lærerne ønsker metodefrihed og ikke kan lide at blive kigget i kortene, fordi det opfattes som kontrol. Ledelsen ønsker at årsplanerne i fremtiden skal indeholde mål for undervisningen og ikke blot være en aktivitetsplan. Hvis denne synliggørelse af målene indarbejdes i årsplanerne, kan det være med til at sikre den faglige progression.

Idrætslærerne vurderer at der generelt tages hensyn til elevernes forudsætninger. Blandt andet ved inddeling i grupper efter evner, perioder hvor eleverne selv vælger aktivitet, åbne opgaver med eksperimenterende arbejdsform og opdeling efter køn. Eleverne er med i årsplanlægningen og kan foreslå aktiviteter, og der er eksempler på at eleverne varetager noget af undervisningen. Styrken ved at inddrage eleverne i undervisningen er at eleverne udvikler selvværd når de oplever at magte en opgave. Men lærernes opfattelse er samtidig at demokrati kræver tid, og tid er ikke det idrætsfaget har mest af.

Idrætslærerne oplever modstand mod alternative aktiviteter i de ældste klasser. De vil kun lave det de kender fra den frivillige idræt. Dette modsiges til dels af eleverne i 9. klasse som efterlyser mere alsidig undervisning. Eleverne vil gerne inddrages i undervisningen og undervise hinanden. For eleverne indebærer en god idrætstime at de er med til at bestemme, mens ledelsen mener at elevernes medbestemmelse kan fylde for meget i undervisningen, og at eleverne vælger det de i forvejen er gode til. Det er vigtigt at skolens idrætslærere finder en god balance mellem inddragelse af elever og alsidig undervisning.

Der er ingen systematisk evaluering af undervisningen i idræt. Idrætslærerne taler sammen, og undervisningen justeres løbende ud fra lærernes observationer og elevernes kommentarer. Til gengæld er der systematik i evalueringen af elevernes udbytte af undervisningen på de ældste klassetrin. Balleskolen har nemlig et karakter- og meddelelsessystem for de ikke-prøveforberedende fag, herunder idræt. I 8.-10. klasse gives der bogstavkarakter for henholdsvis elevens standpunkt i henhold til fagmål og arbejdsindsats i henhold til individuelle mål. Faggruppen, ledelsen og eleverne er ikke enige om hvorvidt bogstavkaraktererne er en god ide, og hvad de fremmer. Nogle idrætslærere mener at eleverne er ligeglade med karaktererne fordi det ikke er tal, mens andre nævner at karaktererne kan være et udgangspunkt for samtaler med forældrene. På baggrund af en spørgeskemaundersøgelse foretaget blandt elever, forældre og lærere fremhæver ledelsen at karaktererne har en motiverende effekt på eleverne. Flere 9. klasses elever stiller i interviewet spørgsmålstegn ved den motiverende effekt. De nævner blandt andet at deres forældre ikke går op i bogstavkarakterer.

Idrætslærerne mener at de skal være rollemodeller for eleverne. De skal udvise entusiasme, være omklædte og være indpisker i undervisningen. Det er nogle af de ting som eleverne lægger vægt på hos en god idrætslærer. De mener at en god idrætslærer er engageret, deltager i undervisningen, er tålmodig og interesserer sig for hvad eleverne vil.

Placering og status

Idræt er generelt et synligt fag som bakkes op af ledelse og kolleger. På grund af skolens organisation og størrelse har den en stor gruppe idrætslærere som er repræsenteret i alle team. Idrætslærerne oplever at der er tradition for og lyst til at deltage i idrætslige aktiviteter. Ledelsen støtter idrætsarrangementer og går ind i problemer med elevers pjækkeri og glemt tøj.

Ikke-idrætslærerne bakker op om dette billede af faget. Det er et fag med samme status og synlighed som skolens andre fag. Omvendt mener ledelsen at faget er rekreativt, og at det er nødvendigt at satse mere på faglige aktiviteter. Den erkendelse er kommet i løbet af den selvevalueringsproces som skolen har været igennem. Ledelsen mener ikke at målet skal være en god oplevelse på bekostning af undervisning. Og der må ikke gives for tidligt op over for umotiverede elever. Ledelsen mener at fagudvalget skal drøfte hvad lærerne vil med faget på sigt. Det er en vigtig diskussion at tage, og den kan være med til at hæve idræts status på skolen.

Idrætslærerne vurderer at forældrene generelt er positive over for faget, men de stiller sjældent spørgsmål om idræt ved skole-hjem-samtaler. Årsplanen sendes til forældrene, og på årets første forældremøde har de mulighed for at stille spørgsmål. Det en vigtig praksis som skal fortsætte.

Elevernes indstilling til og motivation for faget ændrer sig fra 1.-9. klasse. Ifølge idrætslærerne elsker eleverne idræt i indskolingen. Eleverne på mellemtrinnet er stadig generelt positive, men enkelte elever begynder at falde fra. I udskolingen stiger elevernes fravær, motivationen daler, og flere elever er negativt indstillede over for nye aktiviteter. 9. klasseeleverne giver forskellige forklaringer eller undskyldninger for fraværet i overbygningen. Idræt prioriteres lavt fordi det ikke er et prøveforberedende fag; man kommer ikke bagud i idræt; og de oplever at der ikke følges konsekvent op på pjækkeri. Eleverne opfordrer til at idrætstimerne ligger midt på dagen, at timerne er mere alsidige, og at faget gøres mere seriøst. Det kunne ske ved at kæde idræt og sundhed sammen. De understreger dog samtidig at det fysiske element ikke må nedprioriteres. Ledelsen er opmærksom på at eleverne, især fra 7. klasse og frem, opfatter faget som et pusterum og et rekreativt fag. De har med passende mellemrum taget fat i problemet med fravær, indskærpet reglerne om lægeerklæring og haft eleverne til samtale. Det hjælper lidt, men glemmes efterhånden. Der er stadig behov for at mindske fraværet i de ældste klasser, og i den forbindelse er det vigtigt at forældre tager et medansvar.

Vilkår

Silkeborg Kommune er med til at støtte idrætsarrangementer økonomisk, ligesom de har "Silkeborg i bevægelse" som politisk indsatsområde på børne-ungeområdet i 2004. Det indebærer blandt andet at skolerne skal lave aktiviteter omkring motion og bevægelse. Indsatsområdet er kendt på Balleskolen, men bliver ikke fremhævet i sammenhæng med idræt. Idrætslærerne er tilfredse med at de økonomiske forhold er med til at give faget en forholdsvis høj status.

Balleskolen er organiseret i årgangsopdelte, selvstyrende team hvor nærhed til eleverne generelt prioriteres højt. Det betyder at lærerne kender eleverne fra andre fag, men også at der er mange ikke-linjefagsuddannede idrætslærere. I skoleåret 2003/04 har skolen 30 idrætslærere hvoraf 14 er linjefagsuddannede i idræt. Hver idrætslærer har 2-4 timers idræt om ugen. Idrætsfaggruppen har en hensigtserklæring om at der skal være mindst én linjefagsuddannet idrætslærer i hvert årgangsteam. Hvis den bliver fulgt kan den være med til at sikre en vis faglighed i idrætsundervisningen. Samtidig efterlyser idrætslærerne mulighed for at følge klasserne i flere år. De mener at fagligheden bør prioriteres højere end organiseringen i team. Det kunne også være med til at reducere det forholdsvis store antal idrætslærere.

Idrætslærerne er tilfredse med skolens idrætslige faciliteter som ikke giver nogen problemer med at leve op til fagets ckf og delmål. Midler til efteruddannelse prioriteres på linje med andre fag. Ledelsen vurderer at indkøb og efteruddannelsesmidler prioriteres som til skolens øvrige fag. Skolen deler faciliteter og redskaber med den frivillige foreningsidræt, og lokale idrætsforeninger inviteres på besøg i idrætstimerne. Samarbejdet med den frivillige idræt betyder flere materialer til rådighed og større bredde i undervisningen. Idrætslærerne er glade for samarbejdet, men peger på at besøgene kan være for dyre.

Der er ingen tradition for at fagudvalget i idræt diskuterer formål og indhold i faget. Udvalget har indtil nu arbejdet med økonomi og nyindkøb. Idrætslærerne gør opmærksom på at skolens struktur vanskeliggør fagsamarbejdet. Samarbejde om planlægning, gennemførelse og evaluering ligger i årgangsteamet. I fremtiden ønsker idrætslærerne at fagudvalget skal være et sted hvor de kan diskutere fagets røde tråd og udveksle erfaringer. Det er en vigtig udvikling som også kan være med til at samle den forholdsvis store gruppe af idrætslærere om nogle fælles holdninger til pædagogik, didaktik og metodik i faget.

Fælles Mål

Idrætslærerne har fået materialet udleveret af ledelsen, men har ikke drøftet det i faggruppen. Nu hvor idrætslærerne selv udtrykker ønske om at oprette et fagudvalg hvor de kan diskutere fagets røde tråd, er det oplagt at de nye Fælles Mål indgår i disse diskussioner.

6.2 Brundlundskolen

Skolens navn og beliggenhed	Brundlundskolen, Aabenraa
Skolens hjemmeside	http://www.brundlund.dk
Kommune	Aabenraa Kommune
Antal folkeskoler i kommunen i alt	5
Byggeår	1969
Idrætsfaciliteter	1 græsplæne, 2 gymnastiksale, 1 hockeybane, begrænset adgang til atletikstadion og sportshal
Antal elever	690
Antal klassetrin og spor	Børnehaveklasse – 9. klasse i 3/4 spor
Antal lærere	62
Fagudvalg for idræt på skolen	Ja
Idrætskonsulent i kommunen	Nej
Svømmeundervisning	Ja

Det faglige og pædagogiske arbejde

Brundlundskolen har tidligere haft en aktiv idrætsprofil hvor skolen deltog i mange stævner, men idræt har ingen særlig faglig profil i dag. Faget følger ministeriets vejledende læseplan. Ledelsen peger på at det ikke er nødvendigt eller oplagt at skolen skal formulere sine egne mål fordi de centrale bestemmelser er så detaljerede. De forventer dog at der vil ske noget nu hvor idrætslærerne har deltaget i evalueringen af idræt. Det er et initiativ der kan gavne idræts status og faglige profil på skolen.

For idrætslærerne er det vigtigste formål for idræt at eleverne får rørt sig. Derefter kommer sundhed og udvikling af kropslige og sociale kompetencer. Eleverne lægger vægt på at idræt skal være sjovt, og undervisningen må gerne være alsidig med nye og grænseoverskridende aktiviteter hvor man kan lære at dyrke idræt.

Idrætslærerne bruger ckf og delmål som et idekatalog og en rettesnor for undervisningen. De forsøger at leve op til fagformålet, men giver udtryk for at der er for mange delmål, og at det kan være vanskeligt at motivere og fastholde visse grupper af elever. Fra 7. klasse prioriterer idrætslærerne ckf-området "Kroppen og dens muligheder" fordi fokus er fysisk aktivitet. Det er derfor svært at leve op til delmålene på de to andre områder, især "Idrættens værdier". Idrætslærerne ser delmålene som undervisningsmål som de prøver at tænke ind i planlægningen af undervisningen.

I de ældste klasser retter de sig i højere grad efter elevernes interesser og ønsker da de håber at det kan motivere eleverne til at deltage i undervisningen. Det er dog ikke altid denne form for undervisning som eleverne er glade for. Nogle af eleverne i 9. klasse beskriver således deres idrætstimer som kedelige og ensformige. Der er for meget boldspil og for få udfordringer. At uddelegere ansvaret for indholdet af undervisningen til eleverne og følge deres ønsker er med andre ord ikke altid det der giver en spændende, engagerende undervisning som kan motivere eleverne til at deltage.

Idrætslærerne peger på at der er problemer med at sikre progressionen ved lærerskifte. De har planer om at revidere og forbedre den nuværende folder om idræt på skolen der skal beskrive hvilke mål der skal nås på de forskellige trin. Det er en god ide som kunne være med til at skabe en rød tråd i undervisningen fra 1.-9. klasse, ligesom det kunne styrke fagets faglige profil.

Den teoretiske dimension i idræt prioriteres ikke særlig højt i undervisningen. Teoretiske bemærkninger formidles i forbindelse med en fysisk aktivitet hvor det falder naturligt, fx at forklare hvorfor man bliver forpustet. Fordi der kun er få ugentlige idrætstimer, er tiden dyrebar, og idrætslærerne mener at den skal bruges på den praktiske og fysiske dimension af faget. Til gengæld er der en bevidsthed om at den teoretiske dimension kan indgå i tværfaglige forløb. Geografi og idræt kan fx samarbejde om kortlære og orienteringsløb, og i biologi kan muskelgrupperne gennemgås. En sådan inddragelse af teoretiske elementer fra idræt sker oftest når idrætslæreren selv har klassen i de andre fag. Skolen er med i projektet 'den sundhedsfremmende skole', men der er ikke idrætslærere involveret. Det var hjemkundskabs- og biologilærere der bød ind da projektet blev sat i gang. Idrætslærerne kunne med fordel gå ind i dette samarbejde da det kan være med til at inddrage den teoretiske dimension i idræt på en naturlig måde.

Der er tre årlige studieuger på skolen hvor klasseteam, gangteam og årgangsteam kan samarbejde tværfagligt. Idrætslæreren er ikke automatisk medlem af klasseteamet og kan derfor have svært ved at byde ind. De to ikke-idrætslærere nævner dog flere eksempler på tværfaglige samarbejder som idræt har været en del af: i 5. klasse omkring emnet 'krop og bevægelse' og på mellemtrinnet har der været et samarbejde mellem fagene dansk, matematik og idræt omkring emnet 'hvad kan jeg yde'. Idrætslærerne pointerer at gymnastiksalene tit står ubrugte hen i studieugerne. Skolen kunne med fordel udnytte mulighederne for i højere grad at inddrage idræt i tværfagligt samarbejde.

Årsplanerne giver idrætslærerne et overblik over hvad året skal indeholde. De er vejledende og tjener som en overordnet overvejelse omkring undervisningens indhold. Årsplanen er en slags dokumentation over for forældrene, og den præsenteres på årets første forældremøde. Derudover afleveres den til ledelsen og lægges på skolens intranet. Ledelsen ser årsplanen som et redskab og

sikkerhed for at fagmålene opfyldes. Nogle lærere opfatter afleveringen af årsplanerne til ledelsen som unødig kontrol, men ledelsen har valgt at stå fast på at årsplanerne skal afleveres. Er der problemer med årsplanerne tages det op i teamsamtaler.

Ifølge idrætslærerne er årsplanerne for idræt af en lidt anden karakter end fx årsplanerne for dansk eller matematik. De indeholder fx ikke mål. Fordi faget kun har få timer om ugen, vælger lærerne at stole på deres faglighed og ikke bruge for meget tid på 'papirnusseri'. Skolen skal være opmærksom på at denne forskel i årsplanernes indhold kan være med til at sende et farligt signal om at idræt er et aktivitetsfag og ikke er et videns- og kundskabsfag.

Idrætslærerne forsøger at tage hensyn til elevernes forudsætninger. Det gælder både hvis eleven har svært ved en aktivitet, eller hvis eleven har særlige kompetencer som kan udnyttes i undervisningen. Eleverne giver flere eksempler på at elever er blevet inddraget i undervisningen og har stået for et opvarmningsprogram eller har vist taekwondo eller dans. Men det er ikke alle der er glade for denne undervisning. De vil hellere have at det er læreren der står for undervisningen.

Normalt er eleverne ikke opdelt i drenge og piger i idrætsundervisningen, men det sker hvis der er stor forskel på kønnenes formåen. Eleverne er tilfredse med omfanget af kønsopdelt undervisning, men efterlyser til gengæld at der også deles efter niveau – for man kan også være generet over for de dygtige. Elevernes medbestemmelse er ofte begrænset til at eleverne på de ældste klassetrin kan vælge mellem tre forskellige aktiviteter, udvalgt af lærerne. Her peger idrætslærerne på at for meget demokratisk snak koster aktivitetstid. Under interviewet med eleverne i 9. klasse fortalte de om en idrætslærer der havde brugt en time i et klasseværelse hvor eleverne blandt andet kunne fortælle hvad de gerne ville lave, men de havde endnu ikke oplevet forslagene gennemført i undervisningen. Det er et godt initiativ at samle eleverne til en fælles snak om idræt og give dem mulighed for at komme med forslag. Samtidig er det vigtigt at eleverne oplever at der bliver fulgt op på sådan en snak, og at nogle af forslagene finder vej ind i undervisningen.

Evaluering af undervisningen sker ofte ved tilfældig snak med idrætskolleger. Der er heller ingen systematisk evaluering af elevernes udbytte af undervisningen. Det foregår ved den umiddelbare elevreaktion og ved forskellige test hvor elevernes styrke, udholdenhed, koordination og kondition kan måles. Såvel elever som idrætslærere peger på at karakterer kunne være vigtigt redskab i målingen af elevernes udbytte. Samtidig kunne det være en motiverende faktor til at reducere det høje fravær i de ældste klasser.

Idrætslærerne opfatter sig selv som rollemodeller for eleverne. De peger på at engagement og faglighed betyder meget for at motivere til fysisk aktivitet. Eleverne lægger vægt på at en god

idrætslærer er en der lytter til elevernes interesser, varierer undervisningen, deltager og tager hensyn til de idrætssvage elever.

Placering og status

Der er flere idrætsarrangementer på skolen: motionsløb, skolefodboldturneringer, stævner, fælles kommunal idrætsdag m.m. De er med til at gøre idræt synlig. Eleverne i 7. klasse kan vælge idrætslige aktiviteter blandt de obligatoriske p-fag, og idræt tilbydes som valgfag i 8. og 9. klasse. På den måde er fysisk aktivitet prioriteret højt på skolen. Ledelsen peger også på at mange lærere i disse år interesserer sig for 'de mange intelligenser' og tilstræber større kropslighed i de øvrige fag.

Idrætslærerne oplever ingen særlig op- eller nedprioritering fra ledelsens side. Men da der var begyndende brokkeri over motionsdagen fra lærerkollegiet, blandede ledelsen sig og bakkede op om arrangementet. Både idrætslærere og ledelsen vurderer at faget anses som mindre vigtigt af skolens øvrige lærere. Alle kan blive enige om at bevægelse er sundt, men hvis timerne skal gå fra de boglige fag stritter lærerne imod. Idrætslærerne oplever en lav opbakning til idrætslige arrangementer og en let irritation ved henvendelser til klasselæreren om eventuelle problemer i idræt. De to ikke-idrætslærere mener derimod at idræt har en god prioritering og status på skolen og blandt kolleger hvor idrætslige projekter mødes positivt.

De fleste forældre bakker op om faget, men i takt med at eleverne bliver ældre, fokuserer forældrene i højere grad på de boglige fag og prøvefagene. Idrætslæren er med ved det første forældremøde i 1. klasse og uddeler en folder om fagets indhold og med praktiske oplysninger om badning, fritagelse m.m. Ved de senere forældredage er der meget få besøg hos idrætslærerne. Her vælger forældrene at komme til de boglige fag. Idrætslærerne peger på den manglende kontakt til forældrene som en svaghed. De foreslår at der laves to foldere. En til de yngste og en til de ældste. Et sådant initiativ kan være med til at ændre forældres syn på faget, og der kan sættes mere målrettet ind over for de ældste klassers høje fravær med en folder specielt til dem.

Idrætslærerne deler eleverne op i tre grupper: de idrætsivrige, de idrætsglade og dem der synes idræt er kedeligt og unødvendigt. Den sidste gruppe findes især i 7.-9. klasse hvor fraværet er højere end i andre fag. Eleverne foreslår at lærerne skal være mere strikse og reagere kraftigere ved fravær. Det vil måske bringe fraværet ned. De peger også på karakterer som en vigtig motivationsfaktor.

Vilkår

Der er ingen kommunale mål for faget idræt, men der er en fælles kommunal idrætsdag, og kommunen stiller idrætsanlæg til rådighed. Idrætslærerne oplever ikke at kommunen har en særlig prioritering af faget.

Skolen er organiseret i klasseteam, årgangsteam og gangteam (1 indskolingsgruppe, 3 mellemtrinsgrupper (3.-7. klasse) og 1 udskolingsgruppe). Idrætslærerne har mulighed for at følge eleverne op igennem skoleforløbet.

Skolen har gode idrætsfaciliteter: to gymnastiksale, mulighed for at benytte et atletikstadion og 7.-9. klasse har adgang til en sportshal. Udendørs er der basketbane og fodboldbaner. I forhold til redskaber profiterer skolen af en deleordning med den lokale gymnastikforening. De låner lokaler, og skolen låner redskaber. Samarbejdet med den frivillige idræt er godt. Idrætslærerne inddrager af og til gæstelærere fra den frivillige idræt i undervisningen med stor succes. Der er også et beskedent samarbejde med det lokale gymnasium som næsten er nabo til skolen. Gymnasiet inviterer hvert år skolens 9. klasser til en idrætsdag. Det giver eleverne kendskab til gymnasiet, og idrætslærerne får mulighed for en snak.

Det interne samarbejde med idrætskollegerne foregår på flere plan. De daglige problemer løses i pauserne, mens indkøb, oprydning og tilmelding til stævner diskuteres på uformelle møder i den samlede idrætslærergruppe.

Skolen råder over 17 idrætslærere, heraf 10 linjefagsuddannede. Hver idrætslærer har gennemsnitligt 4 timer per uge svingende fra 2-8 timer. Lærerne følger ofte de samme klasser gennem skoleforløbet. Ledelsen tilstræber at idrætslærerne også har klassen i andre fag da det giver et bedre kendskab til eleverne.

De sidste to skoleår har idrætslærerne ikke deltaget i efteruddannelse i idræt. Ledelsen oplever ikke den store efterspørgsel fra idrætslærerne da de økonomiske rammer for efteruddannelse generelt har været snævre. Idrætslærerne er selv opmærksomme på at idrætskurser skal prioriteres i forhold til ønskerne fra andre fag, og at de ofte har fravalgt idrætskurser. De peger på at flere idrætslærere deltager i kurser inden for den frivillige idræt og foreslår at de kunne lave idekurser for hinanden og udnytte hinandens kompetencer ganske gratis. Idrætslærerne bør dog være opmærksomme på at kurser inden for den frivillige idræt og erfaringsudveksling ikke kan dække hele behovet for løbende, faglig efteruddannelse.

Fælles Mål

I forbindelse med Fælles Mål blev der nedsat et fagteam i idræt der fik 12½ time til at diskutere fagformål m.m. Fagteamet fik til opgave at deltage i evalueringen af idræt. Idrætslærerne ønsker at fortsætte som fagteam med mulighed for at koordinere flere praktiske ting, revidere folderen om idræt m.v. Det er en god ide som kan være med til at fastholde den udvikling der er sat i gang på skolen. Samtidig vil det være et godt forum for at få gang i arbejdet med Fælles Mål.

6.3 Humlehaveskolen

Skolens navn og beliggenhed	Humlehaveskolen, Vollsmose
Skolens hjemmeside	http://www.humlehaveskolen.skoleintra.dk
Kommune	Odense Kommune
Antal folkeskoler i kommunen i alt	37
Byggeår	1978, senere tilbygninger
Idrætsfaciliteter	1 hal, 1 fodboldbane, 1 basketballbane, direkte adgang til svømmehal og B1909's fodboldbaner
Antal elever	503
Antal klassetrin og spor	Børnehaveklasse – 9. klasse i 2 spor
Antal lærere	80
Fagudvalg for idræt på skolen	Nej
Idrætskonsulent i kommunen	Nej
Svømmeundervisning	Ja

Det faglige og pædagogiske arbejde

Humlehaveskolen har en stor procentdel tosprogede elever. Idrætslærerne ser idræt som et vigtigt redskab til at skabe sociale fællesskaber, integrere kulturforskelle, stimulere til fysisk aktivitet og udvikle elevernes sundhedsbegreber.

Det store socialpædagogiske arbejde præger vilkårene for at gennemføre undervisningen. Idrætslærerne på skolen peger på både styrker og svagheder i deres praksis, og de har selv ideer til forandringer der kan fremme undervisningen i idræt. Vurderingerne i det følgende underkender ikke lærernes daglige vilkår, men peger på steder hvor der er muligheder for at forstærke det arbejde der allerede bliver gjort.

Overordnet set vil en grundlæggende diskussion om muligheder og problemer bidrage til at lærerne kan revidere deres selvforståelse. Idrætslærerne er fortrolige med deres hverdag, de er fagligt dygtige og de er engagerede, men alligevel virker de fastlåst i en opfattelse af at vilkårene på skolen umuliggør almindelig undervisning. Interviewet med 9. klasse viste engagerede elever

som havde lyst til idræt og gode ideer til at få undervisningen til at fungere. Der er mange potentialer i denne elevgruppe, og selv om en samtale i en time selvfølgelig er noget andet end det daglige træk, er det alligevel vigtigt at være opmærksom på at "historiens kraft" i sig selv kan give blinde pletter.

Lærerne planlægger efter de centrale bestemmelser, men i praksis bliver undervisningen, især på de ældste klassetrin, ofte styret af konfliktløsning, diskussioner om regler og forskellige kulturers tilgang til konkurrence mv. Ckf og delmål bliver en ledetråd og en idebank som efter lærernes opfattelse giver et grundlag for den uddannede lærer, men de følges ikke systematisk. Her er det vigtigt at tænke planlægningen efter faghæftet anderledes, blandt andet ved at drøfte sammenhænge mellem undervisningsmål og læringsmål. Idrætslærerne er godt i gang i den henseende, men de har brug for et større fokus på faget på skoleniveau.

De teoretiske mål integreres i undervisningen så vidt det er muligt, men på grund af elevgruppens sammensætning er det ifølge lærerne begrænset hvor meget vægt der kan lægges på teoretisk undervisning. En vej frem er at medtage teorien i det tværfaglige samarbejde. Det sker i emneuger, men det er en løsning som kan udnyttes i højere grad, blandt andet ved at give gruppen af ikke-idrætslærere ideer til potentialerne i idræt, både hvad angår udvikling af elevgruppen og fagets betydning som kundskabs- og dannelsesfag. Her fremmer skolens teamstruktur mulighederne for samarbejde.

Fodboldskolen

Humlehaveskolen har etableret en "fodboldskole". De involverede lærere arbejder med at fremme elevernes oplevelse af personlig succes, udvikle deres lyst til sport og skolegang, skabe handlekompetencer mv. Skolen er i samarbejde med B1909 initiativtager til projektet. Formålet var oprindelig at fremme deltagelse i elitesport, men i dag er dette sigte nedtonet. I skoleåret 03/04 kører fodboldskolen som valghold for de ældste og som et pilotforsøg i den almindelige idrætsundervisning for 4.-7. klasse. Projektet giver ekstra lærerressourcer, sparring for den faste idrætslærer på klassen og fagligt kvalificeret boldundervisning til eleverne. Fodboldskolen rummer andet end fodbold, fx udendørs atletik og indendørs redskabsgymnastik, men fodbold er den helt dominerende aktivitet.

De involverede lærere er dybt engagerede i initiativet som de mener fremmer elevernes udvikling på mange måder. Eleverne i 9. klasse er glade for fodbold, men de giver også et klart indtryk af at de gerne vil prøve alternative sportsgrene. Lærerne er opmærksomme på at undervisningen ifølge faghæftet skal indeholde andet end fodbold. Alligevel gav interviewene indtryk af at fodbold og boldspil dominerer skolens liv så meget at de elever der ikke bryder sig om fodbold, har et problem, og at alle elever bliver undervist i fodbold i så stort et omfang at det er vanskeligt at opfylde

fagets krav om alsidighed. Målsætningerne med integration er således et vigtigt aspekt som der er fokus på, men de kan ses i tættere sammenhæng med målsætningerne for idræt end i dag.

Den store vægt på fodbold betyder fx at det er vanskeligt at nå alle faghæftets mål. Det vil derfor være en god ide at faggruppen drøfter på hvilke vilkår fodbold indgår i samspil med andre aktiviteter. Fx kan redskabsgymnastik eller lege have samme integrerende og udviklende funktion som fodboldskolen. Skolen har nem adgang til svømning, men ingen af eleverne i 9. klasse kunne huske at have haft svømning siden 5. klasse. Også her var der måske en mulighed for at nuancere nogle af de normer som kommer ind i undervisningen via et kendt spil som fodbold. Dermed kan lærerne også fastholde et centralt krav om at introducere eleverne for et alsidigt udvalg af idrætsaktiviteter. En evaluering af projektet bør rumme en vurdering af hvordan projektets formål og delmål er opfyldt, og herunder et særligt fokus på projektets betydning for det alsidige arbejde med de centrale bestemmelser.

Skolen er optaget af et nyt projekt "Fodbold med slør" som fokuserer på at få pigerne med i fodboldaktiviteterne. Det er et godt initiativ, men igen er det gennem fodbold at pigernes bevægelseserfaringer og sociale kompetencer udvikles, og der kan være andre muligheder for at nå de samme mål.

Årsplaner, evaluering og elevinddragelse
Idrætslærerne anvender årsplaner. De er udformet forskelligt af lærerne, og der er eksempler på at de rummer både mål, aktiviteter og metoder. De fungerer efter lærernes udsagn som et godt redskab til at den enkelte lærer kan sikre en vis progression. Der er imidlertid ikke samarbejde om årsplanerne. Set i sammenhæng med hyppige lærerskift betyder det at den enkelte lærer ikke ser hvad de andre laver. Det vil derfor være en god ide hvis skolen synliggør hvad der sker i klasserne hen over et år. Lærerne peger selv på logbøger i klassen som en metode.

Idrætslærerne vil gerne udarbejde en læseplan som kan give hver enkelt lærer en plan for skolens prioriteringer. Det er et stort arbejde, og på grund af de givne vilkår er det værd at overveje om ikke de nye Fælles Mål sikrer en god progression på et tilpas niveau. Det vil være mere enkelt at tage udgangspunkt her og skabe sammenhæng og progression via synlige årsplaner og logbøger i klassen, støttet af et samarbejde i faggruppen.

Der bliver ikke udarbejdet mål og handleplaner for eleverne. Det er efter lærernes mening for vanskeligt under de givne omstændigheder. Derimod er lærerne opmærksomme på at inddele eleverne i mindre hold efter forudsætninger. Der bliver fx arbejdet med kønsopdelte klasser. Holddeling efter interesser og/eller fysiske forudsætninger anvendes også. Eleverne er glade for disse muligheder.

Et succeskriterium for lærerne er en time uden afbrydelser og med fuld fart på de fysiske aktiviteter. Evalueringen er i forlængelse heraf forholdsvis enkel, og den kan styrkes ved at arbejde mere systematisk med undervisningsmål og i den sammenhæng lade eleverne fastsætte mål for deres læring. Når det sker, kan det være et godt redskab til at engagere eleverne i at udvikle deres personlige præstationer og deres sociale samvær. En sådan arbejdsform bliver ikke indledt på de ældste årgange, men skal ses som et langt sejt træk der starter i 1. klasse.

Lærerne arbejder i vidt omfang ud fra et deduktivt princip, vel vidende at det går ud over elevmedindflydelsen. De arbejder med opfølgning og konsekvens hvis regler og aftaler ikke holdes, men de er også pragmatiske i hverdagen. Eleverne bliver involveret i undervisningen og kan to og to planlægge aktiviteter. De er glade for dette og ønsker medindflydelse, men vil også gerne have lærerstyring hvor der bliver stillet krav.

Placering og status

Lederen på skolen er stærkt optaget af fodboldskolen. Den er oprindelig startet på hans initiativ, og initiativet drives også videre gennem hans engagement. Der er ingen tvivl om det store socialpædagogiske arbejde som skolelederen både har taget ansvar for og selv udfører, men det betyder også at idrætslærerne på andre måder har brug for en leder der er optaget af faget idræt i sin helhed. Der er ifølge lederen en høj grad af selvforvaltning på skolen, og hvis lærerne fx vil etablere fagteam kan de bare gøre det. De har imidlertid brug for ledelsesmæssig opmærksomhed, krav til deres undervisning og fokus på deres bekymringer som idrætslærere. Der er således en modsætning mellem på den ene side et stærkt lederengagement i fodboldskolen, og dermed også en begrænset del af idræts arbejdsområde, mens andre sider af idræt får langt mindre opmærksomhed og dermed status. En dialog om disse forhold vil være et godt initiativ fra ledelsens side.

I skolens hverdag er faget synligt ved idrætsdage, motionsløb og skolefodboldkampe. Fx er hallen også tilgængelig for eleverne i frikvarterer. Alligevel finder idrætslærerne at deres fag er et lavstatusfag. En fælles drøftelse mellem idrætslærere og skolens øvrige lærere om denne problemstilling, herunder en diskussion af fagets betydning for elevernes udvikling, vil gavne idræt. Denne dialog kan aflive myter som fx at idræt er et hyggefag man bare kan undervise i uden at klæde om, og at faget er et pausefag hvor eleverne skal have et afbræk fra bøgerne. Sådanne historier er ikke fremmende for fagets status, og ifølge idrætslærerne bidrager de til at forældre heller ikke prioriterer faget højt.

Eleverne siger de er glade for idræt. De vil gerne dyrke forskellige sportsgrene og få et grundlag for at vælge fornuftigt i fritidsidrætten. De er også bevidste om at de skal kunne noget idræt hvis de fx skal videre til gymnasiet.

Vilkår

Odense kommune har udstrakt decentralisering. I 2004 er en ny børne- og ungepolitik til høring, og gennem den bliver fysiske aktiviteter muligvis opprioriteret. Det vil være et godt rygstød for skolens indsats på idrætsområdet. Kommunen støtter fodboldskolen økonomisk, og den har derfor part i projektet. Kommunen må formodes at være interesseret i en projektevaluering og herunder en vurdering af samspillet med skolens obligatoriske idrætsundervisning.

Skolen selv har ikke mål for idræt ud over dem der gælder for fodboldskolen.

Skolen er organiseret med vægt på årgangsteam. Det medfører at idræt kommer i klemme set fra en faglig vinkel. I 2004 underviser ca. 31 lærere i faget. Heraf er kun de 8 linjefagsuddannede, og en stor del af de øvrige lærere har ingen særlige forudsætninger ud over en læreruddannelse. Det er en stærkt medvirkende årsag til at idrætslærergruppen oplever det er svært at skabe sammenhæng, opnå enighed om regler og retningslinjer, fremme en progression mv. En ændring i denne praksis er en nødvendighed når faget skal styrkes i overensstemmelse med både lærernes ønsker og faghæftets bestemmelser.

Selv om antallet af idrætslærere generelt mindskes, og flere linjefagslærere kommer til, vil der med skolens teamstruktur fortsat være en del lærere på faget uden linjefag. Det kan fungere hvis alle der underviser i idræt, bliver enige om en fælles holdning. Derfor har idrætslærergruppen brug for at der bliver etableret et fagteam hvor spørgsmål af fælles interesse kan drøftes, og hvorfra initiativer udgår. I den sammenhæng vil aktiv støtte fra ledelsens side være uvurderlig. Herunder er en faglig og pædagogisk efteruddannelse af den store gruppe af idrætslærere af afgørende betydning, både for en faglig kvalificeret undervisning og for at kernegruppen af idrætslærere kan realisere deres visioner for faget.

Skolens faciliteter er fine. Der er hal, svømmehal og flotte udendørsarealer. Hallen er stor, og den bliver udnyttet i sådan en grad at der til tider er særdeles mange elever på samme tid. Det gør det ifølge lærerne vanskeligt at organisere undervisningen, men det kan måske løses rent skemateknisk.

Skolen samarbejder med B1909 om fodboldskoleprojektet. Desuden kommer forskellige idrætsforeninger på skolen for at præsentere deres sportsgrene. Det er et godt initiativ som er med til at udbrede kendskabet til forskellige sportsgrene.

Fælles Mål

Skolen skal nu i gang med at arbejde efter Fælles Mål. Idrætslærerne vil gerne oprette et fagteam som laver en fælles årsplan for alle årgange med udgangspunkt i ckf. Der skal desuden være en logbog for hver klasse som kan køre videre fra år til år. Skolen har ikke en fælles indsats i forhold til de nye bestemmelser så det vil være en fordel at faggruppen drøfter de forandringer som et centralt bestemt målhierarki medfører i forhold til praksis i dag.

6.4 Kibæk Skole

Skolens navn og beliggenhed	Kibæk Skole, Kibæk
Skolens hjemmeside	http://www.kibaek-skole.dk
Kommune	Aaskov Kommune, ca. 10 km syd for Herning
Antal folkeskoler i kommunen i alt	3
Byggeår	1956, senere tilbygninger
Idrætsfaciliteter	Fodboldbaner, 1 løbe- og springbane, 1 gymnastiksal, 1 hal, 1 multibane
Antal elever	515
Antal klassetrin og spor	Børnehaveklasse – 10. klasse i 2/3 spor
Antal lærere	43
Fagudvalg for idræt på skolen	Ja
Idrætskonsulent i kommunen	Nej
Svømmeundervisning	Nej

Det faglige og pædagogiske arbejde

Formålet med idræt er ifølge idrætslærerne på Kibæk Skole at give eleverne bevægelsesglæde og udvikling af sociale og kropslige kompetencer. Glæden er dog det vigtigste. For eleverne er det vigtigt at få rørt sig, have det sjovt og lære at spille sammen, vinde og tabe. Eleverne mener at idræt er en bro til bedre samarbejde i de andre fag, og at de lærer at tage hensyn til dem der ikke er så gode. Der er stor overensstemmelse mellem idrætslærernes og elevernes opfattelse af formålet med faget idræt. Ledelsen mener at hovedsigtet må være at eleverne bliver bevidste om betydningen af at bruge kroppen hele livet, at de oplever glæden ved fysisk udfoldelse, og at de får øjnene op for at mulighederne er så mangfoldige at et liv uden fysisk aktivitet er et fattigere liv. Der er med andre ord fokus på fysisk aktivitet som en vigtig del af formålet med faget idræt.

Idræt har ingen særlig profil på skolen, og der er ingen lokale mål for idræt. Skolen følger de centralt fastsatte mål og den vejledende læseplan fra Undervisningsministeriet. Dog med den ændring at svømmeundervisning ikke er en del af idræt på Kibæk Skole. Svømning er en del af de nye Fælles Mål, og Aaskov kommune må give skolerne mulighed for at leve op til dette krav.

Idrætslærerne betragter ckf og delmål som et vigtigt og godt arbejdsredskab i planlægningen af undervisningen. Idrætslærerne forsøger at brede sig ud på så mange aktiviteter som muligt, og alsidigheden vægtes højt. De mener at progressionen kan sikres ved at følge delmålene. Det kan dog ifølge lærerne være svært at leve op til delmålene i 7.-10. klasse blandt andet på grund af tidsmangel og elevernes indstilling. Idrætslærerne giver udtryk for at de kan gå rundt med dårlig samvittighed over ikke at kunne nå det hele. Her kan det eventuelt være en hjælp at huske på at man som idrætslærer har mere end et år til at komme omkring delmålene. Ligesom det er vigtigt at se delmålene som undervisningsmål og ikke som læringsmål.

Især i forhold til fagets teoretiske dimension er det svært at nå det hele, og idrætslærerne føler sig presset i forhold til målene. Der er ingen opdeling i praktisk og teoretisk undervisning. Teorien inddrages i den praktiske undervisning hvor det falder naturligt. Der er enighed om at den teoretiske dimension er nemmere at opfylde i tværfaglige sammenhænge. På skolen er der fem tværsuger fordelt hen over året hvor idrætslærerne kan byde ind og foreslå at idræt bliver en del af undervisningen i disse uger. Idrætslærerne føler at det er nemmere at byde ind som dansk- eller matematiklærer, og de peger på at mange idrætslærere også er klasselærere og dermed har svært ved at byde ind som idrætslærere på en anden årgang.

Eleverne er ikke interesserede i at miste de fysiske aktive timer i idræt, men de er åbne over for at en ekstra time kunne bruges til mere teoretisk og boglig undervisning. Ledelsen er enig i at der ikke må røres ved den fysiske aktivitet. Ledelsen giver udtryk for at idræt gerne må blive en daglig aktivitet. Da læringsstile er et af skolens indsatsområder, ser de gerne at elevernes fysiske, motoriske og taktile sider tænkes ind i planlægningen af den daglige undervisning. Her er det vigtigt at være opmærksom på at det ikke kan kompensere for idrætsundervisning som gerne skulle indeholde mere end bare at få rørt sig. Skolen arbejder med at indføre selvstyrende team og fålærer-ordning, og det ser ledelsen som en fremmende faktor for idræts deltagelse i tværfaglige sammenhænge. Skolen skal dog samtidig være opmærksom på ulemperne ved mange idrætslærere som ikke alle kan være linjefagsuddannede. Her kan det være vigtigt at prioritere mindst en linjefagsuddannet i hvert team.

Årsplanerne er i høj grad aktivitetsplaner hvor elever og forældre kan orientere sig om hvilken aktivitet timerne vil indeholde. Mål og delmål for faget er ikke nævnt i årsplanerne. De ligger i baghovedet, siger idrætslærerne. Undervisningen tilrettelægges ud fra årsplanerne. Til forskel fra mange andre fag er årsplanen ikke bundet op på en bog, og der er plads til spontanitet. Årsplanerne sættes ind i en mappe som inspiration for andre idrætslærere. Ledelsen blander sig typisk ikke i årsplanerne da mange lærere opfatter det som unødvendig kontrol. I fremtiden skal årsplanerne ligge på skolens hjemmeside, og det kan måske være med til bløde op på idrætslærernes

opfattelse af at blive kigget over skulderen og at blive kontrolleret. For at tydeliggøre målet med idrætsundervisningen kunne årsplanerne med fordel indeholde formål og mål for faget.

Idrætslærerne mener at planlægningen af undervisningen bør tage udgangspunkt i elevernes forudsætninger. Idrætslærerne og eleverne kommer med flere eksempler på at eleverne bliver delt op efter hvem der fungerer sammen, niveau eller køn. Eleverne deles efter køn helt ned i 3. klasse for at give pigerne et frirum. Eleverne ønsker ikke en komplet opdeling, men det kan fx være godt at være opdelt for at give pigerne lov til at spille drengedominerede aktiviteter (fx fodbold) på deres egne præmisser. Eleverne kan være med i planlægningen af timerne – fx kan eleverne komme med forslag til aktiviteter inden årsplanen fastlægges. Idrætslærerne er dog bevidste om at denne form for medbestemmelse kan have den uheldige effekt at der vælges for ensidigt, og at det er de stærke der ender med at bestemme. Idrætslærerne har gode erfaringer med at lade elever med særlige idrætslige kompetencer hjælpe med at undervise, men de erkender samtidig at denne dimension ikke udnyttes nok.

Der er ingen systematisk evaluering af idrætsundervisningen eller af elevernes udbytte af undervisningen. Men der er meget uformel og løbende snak om undervisningen blandt de enkelte teamlærere. De snakker om hvordan timen er gået, og om der er ting der skal ændres. Idrætslærerne kunne med fordel styrke evalueringspraksis så erfaringer bliver samlet op og gjort tilgængelige. Hvad angår den enkelte elevs udbytte af undervisningen er idrætslærerne med når der holdes klassekonference. Her giver idrætslæreren en beskrivelse af hver elev som klasselæreren så kan tage med til forældresamtalerne. Klassekonferencerne er et godt initiativ som kan være med til at fange eventuelle problemer med eleverne, og er med til at synliggøre faget i lærerkollegiet.

Placering og status

Såvel idrætslærere, ledelsen og de to ikke-idrætslærere vurderer at idræt er et synligt fag på skolen. Der er flere arrangementer og stævner – et for hvert klassetrin og to årlige motions- og idrætsdage. Idræt vægtes højt på egnen af såvel elever som forældre, og der er et aktivt foreningsliv.

Idrætslærerne oplever at ledelsen prioriterer idræt på niveau med skolens øvrige fag med få timer. De mener at ledelsens opmærksomhed har stor betydning for fagets status på skolen. Ledelsen er bevidst om at fag med høje timetal ofte fordeles først i fagfordelingen, og at det er et udtryk for fagenes status. De ønsker at fastholde et princip om at alle fag skal have samme status, uanset timetal, selv om det kan være svært i praksis. Fra skolens øvrige lærere oplever idrætslærerne ikke nogen stor interesse for idræt. De beskriver dem som neutrale på en positiv måde. De støtter faget, men er ikke nogen drivkraft ved fx arrangementer.

Idrætslærerne ser forældrene som generelt positive over for idræt, men i de store klasser signalerer forældrene at idræt ikke er vigtigt. Der er mange sedler om fritagelse med mere eller mindre gode grunde. Idrætslærernes direkte samarbejde eller kontakt med forældrene ved problemer sker oftest gennem kontaktbog eller telefon. De peger selv på at en af svaghederne ved denne kontakt er at den ikke er personlig. Idrætslærerne deltager kun i forældremøder hvis klasselæreren ønsker det. Det er sjældent. Idrætslærerne peger på at der kan være en vigtig signalværdi i en konsekvent og systematisk deltagelse i forældremøder i 5.-7. klasse. Det er her der skal sættes ind for at få motiverede elever i overbygningen. Her kunne man fortælle om de fælles holdninger til idræt, og forældrene kunne få direkte og personligt kendskab til idrætslæreren.

Ifølge idrætslærerne elsker flertallet af eleverne idræt, men i de ældste klasser er der nogle elever som ikke tager faget særligt alvorligt. Fra 1.-6.klasse er eleverne meget ivrige og vil gerne bevæge sig. Fra 7. klasse forandrer elevernes kroppe sig, og deres indstilling til idræt ændrer sig. Ifølge ledelsen er eleverne glade for faget, men de opfatter det som rekreativt og lystbetonet. Der mangler forståelse for at faget i lighed med øvrige fag er underlagt mål og læseplaner.

Fra 7. klasse er fraværet højere end i de andre fag på skolen. Det er især pigerne som har et højt fravær. Skolen har tidligere haft regler om fritagelse, glemt tøj, badning m.m. hvor eleverne skulle sidde på viceinspektørens kontor hvis de havde glemt håndklædet. Men de er løbet ud i sandet fordi der ikke var opbakning fra alle lærere. Eleverne giver udtryk for at lærerne ikke er konsekvente nok ved fravær. De er dog ikke enige om hvad der skal til for at mindske fraværet. Nogle nævner hårdere straf, andre at man skal konfrontere eleverne med deres manglende deltagelse. Andre igen nævner indførelse af karakterer. En idrætslærer foreslår helt at droppe idræt på de besværlige 7. og 8. klassetrin og dele timerne ud på 6. og 9. klassetrin. Det er vigtigt at ledelsen påtager sig et ansvar og er med til at ændre elevernes opfattelse af idræt og mindske fraværet.

Vilkår

Der er ingen kommunale målsætninger for idræt, ingen særlige økonomiske ressourcer til idræt og ingen støttefunktioner. Ledelsen forklarer det med en høj grad af decentralisering hvor ansvaret er delegeret ud til skolerne. De betegner samarbejdet med kommunen som rimeligt. Idrætslærerne oplever ikke at man fra kommunal side forholder sig til faget. Der er stor utilfredshed med at kommunen har valgt at spare svømmeundervisningen væk.

Skolen er først lige begyndt at ændre organisationen til afdelingsopdelt skole med selvstyrende team og fålærer-princip. For at sikre progressionen har de yngre lærere ønsket at udvikle en slags læseplan for årgangen/klassen som man kan følge når man overtager en klasse. Ledelsen har

bakket op om dette initiativ og afsat udviklingstid til opgaven, men på grund af uenighed blandt lærerne er det ikke blevet til noget.

Idrætsundervisningen har gode fysiske faciliteter. Der er en lille gymnastiksal, en stor idrætshal, udendørs boldbaner og skov og naturområder tæt på skolen. Idrætslærerne efterlyser bedre atletik- og svømmefaciliteter, men begge dele er til rådighed i en rimelig afstand fra skolen. Idrætslærerne så gerne at der var en ekstra lærer i idræt. Det ville for alvor sætte gang i idrætsundervisningen.

Skolen har et godt samarbejde med den frivillige idræt om fælles faciliteter, indkøb af redskaber og brug af gæstelærere. Fx har 8. klasserne en zapperdag med 10 forskellige aktiviteter som lærerne ikke selv kan tilbyde. Her kommer der gæstelærere udefra for at give eleverne mulighed for at prøve nogle andre ting. Idrætslærerne oplever at der er stor forskel på idræt i skolen og i den frivillige idræt. Rammerne er anderledes med færre børn, flere trænere/lærere og en anderledes indstilling hos både forældre og elever. Der er andre mål i den frivillige idræt. Her handler det i høj grad om konkurrence, mens skolen skal give plads og muligheder til alle. Her er det vigtigt med discipliner hvor børnene er på samme niveau.

Faggruppen afholder ca. fem møder om året. Her snakker de om økonomi, organisering af timer, motionsdag, idrætsdag og fælles holdninger til bad, tøj og sedler. Ifølge idrætslærerne er faggruppen ikke særlig synlig på skolen, det er der ikke behov for. Det nævnes at der har været samarbejdsproblemer mellem yngre kvindelige lærere og ældre mandlige lærere.

Ledelsen forsøger så vidt muligt at sætte linjefagsuddannede på idræt. Men da idræt i lighed med de øvrige 1-2 timers fag bruges som "kit" i fagfordelingen, kan det ikke lade sig gøre i praksis. Skolen har 8 idrætslærere i år hvoraf 4 er linjefagsuddannede. De 4 linjefagsuddannede varetager tilsammen 31 idrætstimer ud af 48. Der er også et ønske om at besætte faget med såvel en mandlig som en kvindelig lærer. Det har dog ikke kunnet lade sig gøre for 9. klasserne i år hvor der er to mandlige lærere hvad der har fået rigtig mange piger til at sætte sig på madrassen og være inaktive.

Der er de samme muligheder for efteruddannelse som for skolens øvrige fag. Alle lærere må tage på fire korte kurser. Det er op til den enkelte lærer hvilke fag de tager kurser i.

Fælles Mål

De nye Fælles Mål er ikke blevet drøftet i faggruppen endnu. Ledelsen ønsker at videns- og dannelsesaspekterne vægtes højere i fremtiden, og at eleverne får et bredere syn på idræt og ikke kun fokuserer på den eller de få idrætsgrene de evt. går til i deres fritid.

6.5 Margretheskolen

Skolens navn og beliggenhed	Margretheskolen, Gundsømagle
Skolens hjemmeside	http://www.margretheskolen-gundsoe.dk
Kommune	Gundsø Kommune, ca. 15 km nord for Roskilde
Antal folkeskoler i kommunen i alt	4
Byggeår	1965
Idrætsfaciliteter	3 fodboldbaner, 1 hal, 1 gymnastiksal (skal nedlægges), adgang til atletikstadion
Antal elever	370
Antal klassetrin og spor	Børnehaveklasse – 10. klasse i 1/2 spor
Antal lærere	32
Fagudvalg for idræt på skolen	Ja
Idrætskonsulent i kommunen	Nej
Svømmeundervisning	Ja

Det faglige og pædagogiske arbejde

Skolens idrætsundervisning følger de centrale bestemmelser fra Undervisningsministeriet, og der er ikke særlige mål for idræt, hverken i kommunen eller på skolen. Det er en bevidst prioritering, og skolen anser de nye Fælles Mål for et godt grundlag at arbejde på.

Faggruppen mener at vigtige formål med idræt er fysisk aktivitet, motorisk udvikling, introduktion til et fysisk aktivt liv og arbejde med nye og anderledes samspilsrelationer mellem lærer/elev og elev/elev. De fokuserer dels på et princip om alsidighed, dels på fagets betydning for eleverne set i et bevægelses- og sundhedsperspektiv. Lærerne vil fx gerne have at eleverne ved hvordan idræt kan bidrage til at de får et godt og sundt liv.

Eleverne i 9. klasse har brug for et mere klart fokus på hvorfor faget er vigtigt, ud over at det skal være sjovt og give sved på panden. De er glade for at afprøve forskellige sportsgrene og bevægelsesformer. De er dog klar over at hvis bare de er stædige nok så får de også lov til at bestemme. Samtidig ønsker de også at lærerne stiller krav og fastholder alsidigheden. De to synspunkter giver et spillerum som kan udnyttes til at fastholde lærernes ønske om at styrke fagligheden. Især vil lærerne med fordel kunne arbejde på at styrke dialogen med eleverne om fagets mål.

Lærerne betragter delmålene i Klare Mål som et nyttigt redskab og et opslagsværk hvor de både kan hente inspiration og tjekke om de når det de skal. De mener de er friere stillet i idræt end i andre fag med hensyn til målopfyldelsen. Det er i modsætning til de samme læreres opfattelser af at idræt er et fag på linje med andre fag, og at de gerne vil fremme denne indstilling på skolen. Modsætningen har betydning for den forholdsvis lave status faget har i alles bevidsthed. En vej frem er at gøre idræt til et fokusfag hvor faggruppen får tid til at fordybe sig i deres fag, drøfte trinmål og involvere skolens øvrige lærere. Det er sket for andre fag på skolen, og selv om det ikke ligger i planerne så kunne denne proces også omfatte idræt da den vil styrke både fagets status og idrætslærernes ideer om hvordan alle mål kan prioriteres som i faghæftet.

Lærerne er bevidste om sammenhængene mellem fagets teoretiske og praktiske sider, men i hverdagen bruges tiden på de fysiske aktiviteter og dermed også ckf-området "Kroppen og dens muligheder". Denne tilgang forstærkes i de ældste klasser hvor eleverne sætter pres på lærerne for at have det sjovt. Derudover er konfliktløsning, få skematimer og mange tværsuger hvor idræt ikke er med, årsager til at den teoretiske forankring har vanskelige vilkår ifølge faggruppen. Når det sker, er det mest knyttet til fysiologi, anatomi og træningslære. Et mere bevidst fokus på bredden i de teoretiske indfaldsvinkler kan fx opnås ved at idrætslærerne i højere grad forsøger at integrere idrætsfaglige indfaldsvinkler i de mange tværsuger og de andre former for fagsamarbejde på skolen.

Ifølge lærerne hæmmes progressionen i faget ved lærerskift. Et mere målrettet arbejde med årsplaner og samarbejde i idrætsfaggruppen vil bidrage til at den røde tråd kan fastholdes helt frem til de ældste klassetrin. Årsplanerne er i vidt omfang aktivitetsplaner, og arbejdet med en faglig progression vil blive styrket hvis lærerne synliggør hvilke mål de arbejder med. Der er tanker blandt lærerne om at koble årsplanerne med en portfoliometode for den enkelte klasse. Det er en god ide som yderligere vil styrke arbejdet med at opfylde både klassens og den enkelte elevs progression. Der er desuden udarbejdet retningslinjer for overdragelse af klasser mellem faser og trin, og når dette arbejde integreres i idræt er der gode muligheder for at forstærke sammenhængen på langs i skoleforløbet.

Skolen arbejder med evaluering som indsatsområde. Lærerne forventer at dette arbejde også vil styrke evalueringskulturen i idræt. I dag præger hverken systematik eller skriftlighed hverdagen som foregår på boldbaner og i gymnastiksale. Den store idrætsdag evalueres dog skriftligt. Lærerne er bevidste om fordele og ulemper ved deres praksis og prioriterer blandt andet at de i team mundtligt, og dermed også hurtigt, kan udveksle erfaringer om elevernes indsats og udbytte. Den uformelle karakter betyder at viden ikke fastholdes i et længere perspektiv, hvilket fx gør det vanskeligere for nye lærere at tilpasse undervisningen til elevernes forudsætninger. Den manglende evaluering i faget kan også hænge sammen med at der ikke er fokus på at udarbejde

mål for eleverne. Hvis dette arbejde bliver opprioriteret, kan det især på de ældste klassetrin medvirke til at fremme elevernes interesse for faget.

Eleverne i 9. klasse vil gerne være med til at bestemme hvad de skal lave. De erkender også at de ofte fravælger det sværeste hvis de skal vælge selv, og dermed ender de let i kendte aktiviteter. Samtidig er der også mange elever der gerne ser at læreren stiller krav og udfordrer dem på vante forestillinger. Det virker således som om der er muligheder for mere lærerstyring på de ældste klassetrin.

Placering og status

Skolens idrætslærere oplever at læseundersøgelser og andre af tidens problemstillinger tager opmærksomhed fra idræt. I det daglige lever faget i forholdsvis ubemærkethed hos ledelse, forældre og kolleger. Skolen har været inde i en turbulent periode. Det har ført til prioriteringer af indsatsen på alle niveauer, og her har idræt ikke fyldt mest. Det er såvel ledelse som lærere bevidste om. Skolen har en praktisk-musisk profil, og alle lærere har været på en kursusdag på Gerlev Idrætshøjskole hvor temaet var gamle lege. Denne dag huskes, og den bidrog til at styrke den fælles opfattelse af mulighederne i socialt samvær gennem bevægelse.

Skolen har en veludviklet tradition for idrætsdage for de store og små elever. På de ældste klassetrin bliver eleverne tilbudt forskellige alternative sportsgrene. Eleverne udtrykker stor glæde over denne lejlighed til at prøve noget andet end fx fodbold. Dagene er mærkedage som idrætslærerne planlægger efter. Det er samtidig en god anledning til at samarbejde på tværs af skoler, og lærerne benytter muligheden for kollegialt samvær både internt på skolen og i det eksterne samarbejde. Faget er også synligt ved fx motionsløb og volleyballturnering. Disse initiativer modtages godt af skolens lærere. I hverdagen har eleverne fine muligheder for at bruge idrætsfaciliteterne i frikvarterne. Det kan blandt andet lade sig gøre fordi lærerne på skift er til rådighed for eleverne i hallen.

Det er samlet set eksempler på at idræt er synligt på skolen, og det er initiativer som kan give anledning til at se på hvad de betyder for skolen og eleverne, og om der er grundlag for at fokusere på flere fælles arrangementer.

Eleverne er generelt glade for idræt. Det er lærernes vurdering at især eleverne på de yngste klassetrin vil det hele, mens holdningen skifter op gennem skoleforløbet for en mindre gruppe elever. På de ældste klassetrin er det vanskeligt at fastholde de centrale mål, især fordi eleverne får flere muligheder for at vælge selv, og læreres rolle som undervisere nedtones. Skolen har dog en god elevgruppe på 9. klassetrin som gerne vil faget samtidig med at flere konstaterer at det ikke

er lige så vigtigt som fx matematik. Mange dyrker idræt i deres fritid, og det kan udnyttes af lærerne i skolens undervisning.

Elevernes fravær er ikke et stort problem. Alligevel har skolen på de ældste klassetrin elever som enten udebliver eller måske deltager, men i så fald på en destruktiv måde som spolerer undervisningen. Klare retningslinjer til forældre og elever om deltagelse, om formålet med idræt, hvilke forventninger der er til elevernes deltagelse mv. vil efter al sandsynlighed fremme positive indstillinger til faget. Der er dog allerede en politik om at fravær følges op fra lærerside. Skolens elever mener imidlertid at de ofte kan blive væk uden konsekvenser. Skolens ledelse kan med fordel sikre at alle er enige om reglerne.

Fagets status ligger et sted mellem et fag med høje faglige ambitioner og det rekreative. Holdningerne skifter op gennem skoleforløbet. Både lærere og ledelse ønsker at prioritere fagligheden samtidig med at faget skal være spændende for eleverne, men balancen er svær at finde, især på de ældste klassetrin.

Vilkår

Skolen er på vej mod selvstyrende team. Den er afdelingsopdelt og forsøger så vidt muligt at placere den enkelte lærers timer i en afdeling. Skolen er så lille at årgangen og ikke lærernes faglighed bliver omdrejningspunktet. Et flertal af de lærere der underviser i idræt, har ikke linjefag. Det er heller ikke et princip i fagfordelingen, og der er således heller ikke idrætslærere i alle team. Der er tale om valg, men da alle samtidig er optaget af at styrke fagligheden ender skolen i nogle dilemmaer som giver fordele ved få lærere på en årgang, men til gengæld resulterer i at fagligheden nedprioriteres. En ond cirkel indledes, og den forstærkes ved at faget kan bruges som kit i fagfordelingen og ifølge lærerne er udsat for "hovsaløsninger".

Skolen har samlet set gode idrætsfaciliteter. De indendørs arealer bliver reduceret i en flerårig ombygningsproces. Det bliver selvfølgelig oplevet som problematisk af lærerne, men der er fortsat en stor hal og muligvis kan den eksisterende fællessal bruges til fx ekspressive aktiviteter og småspil.

Samarbejdet i lærergruppen sker i mindre team og ikke som en samlet gruppe. Skolens ledelse vil i høj grad forstærke fagets udvikling ved at styrke indsatsen i fagteam hvor idrætslærerne kan mødes for at drøfte både didaktik, fælles retningslinjer og praktiske forhold. Som det er i dag, er det vanskeligt for lærerne at sikre det fælles fodslag i faget fordi de ikke har et mødested.

Skolen har et godt samarbejde med fritidsidrætten om deling af faciliteter. Der er også et kommunalt samarbejde mellem idrætslærerne på kommunens fire skoler. Denne samarbejdsrelation giver idrætslærerne et godt rygstød og bør bevares.

Skolen har to linjefagsuddannede lærere, og en del timer tages således af lærere uden den faglige ballast et linjefag giver. Der er derfor brug for at overveje mulighederne for flere linjefagslærere og et større fokus på faglig, pædagogisk efteruddannelse end der er i dag, hvis skolen vil fastholde sine ideer om at fremme fagligheden. Det vil også være en stor styrke i den fortsatte proces hvis flere lærere med linjefag underviser i faget.

Fælles Mål

Skolen har mistet den idrætslærer som tegnede faget, og der bliver nu arbejdet med at opbygge en ny faglig ballast i gruppen af lærere som underviser i idræt. Skolen skal samtidig i gang med at gennemtænke faget og komme med et udspil til hvordan fagligheden kan praktiseres som beskrevet i Fælles Mål. Faget er således på flere måder i en situation hvor opmærksomhed og en målrettet indsats vil have optimal virkning. Der er enighed på skolen om at det er en god anledning til at profilere faget som et kundskabs- og dannelsesfag med mål og didaktiske overvejelser i lighed med alle andre fag.

6.6 Ruds Vedby Skole

Skolens navn og beliggenhed	Ruds Vedby Skole, Ruds Vedby
Skolens hjemmeside	http://www.rudsvedbyskole.dk
Kommune	Dianalund Kommune, ca. 10 km nord for Slagelse
Antal folkeskoler i kommunen i alt	2
Byggeår	1965
Idrætsfaciliteter	1 friluftsbad, 1 hal og 1 græsplæne
Antal elever	188
Antal klassetrin og spor	Børnehaveklasse – 9. klasse. 2 spor i 3. klasse ellers 1 spor
Antal lærere	21
Fagudvalg for idræt på skolen	Nej
Idrætskonsulent i kommunen	Nej
Svømmeundervisning	Ja

Det faglige og pædagogiske arbejde

Ruds Vedby Skole har gennem en flerårig indsats på idrætsområdet vist at opmærksomhed og målrettet arbejde giver udbytte. Idrætslærerne er veluddannede og har professionelle overvejelser om hvad de vil med faget. Skolen arbejder med de mange intelligenser og forskellige læringsstile, og lærere og ledere medtænker fysisk bevægelse mest muligt i deres planlægning. Skolen er blandt andet involveret i et projekt "Leg og læring" på de yngste klassetrin hvor bevægelse indgår som en naturlig del.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder samt trinmål bliver brugt systematisk og målrettet i planlægningen, især på de yngste klassetrin. Det gælder mest den praktiske side af faget. I dag er mål af mere teoretisk art til stede i undervisningen, men mest fordi lærerne ser den naturlige sammenhæng i situationen og derfor griber chancen for at inkludere indhold fra fx ckf-området "Idrættens værdier". Idrætslærerne styrker alsidigheden i deres arbejde med de centrale mål når de bevidst medtænker de teoretiske aspekter af idræt i deres planlægning.

Skolen har eget friluftsbad. Det bliver udnyttet optimalt i hele sommerhalvåret. Det er alle glade for, men det er samtidig vigtigt at være opmærksom på at svømning kun er en mindre del af fagets delmål, og et for stort fokus på svømmeaktiviteter kan betyde et pres for at nå alle øvrige mål og indholdsområder igennem.

Det tværfaglige samarbejde fungerer godt blandt andet i kraft af skolens organisation og skolens fokus på læringsstile og bevægelse. Den teoretiske forankring af de praktiske aktiviteter styrkes i disse forløb. Lærerne er dog opmærksomme på at det er vanskeligt at invitere de andre fag til et samarbejde med idræt, hvorimod idræt bedre kan være med når de andre fag inviterer. Skolen har emneuger hvor fagene byder ind, og her kunne idræt vise sine potentialer ved at "byde ind" med emner og dermed lade tværfagligheden udgå fra idræt frem for altid at være deltager i forløb planlagt af andre fag. Det vil også give muligheder for at ændre på elevernes opfattelse af at i fysiktimen sidder man ned, hvorimod man bevæger sig i idræt.

Progressionen i faget sker ud fra målene i ckf og er klar og synlig frem til de ældste klassetrin. Her er det mere vanskeligt at følge de centrale bestemmelser på grund af en elevgruppe som kan være svære at motivere, og hvor det socialpædagogiske arbejde kan fylde lige så meget som det faglige. På de ældste klassetrin er arbejdet med mål derfor delvist afløst af et arbejde med at få eleverne til at være aktive. Lærerne forventer at det kan ændres efterhånden som de elever der har været omfattet af skolens indsats for at styrke idræt, når frem til de ældste klasser.

Idrætslærerne mener at progressionen vil blive styrket med en lokal læseplan hvor de konkretiserer en rød tråd i forløbet fra 1.-9. klasse, og de er i gang med at skrive en sådan lokal læseplan med fælles retningslinjer for fire udvalgte og gennemgående aktiviteter i skoleforløbet. De vil bruge læseplanen til at sikre at de kan gennemføre undervisningsforløb af en vis dybde og samtidig komme gennem de gældende trinmål. I denne sammenhæng er det vigtigt at skolen er opmærksom på at udvælgelsen af fire aktiviteter ikke må betyde en mindre alsidig idrætsundervisning. En lokal læseplan vil ganske givet orientere de nye Fælles Mål mod de vilkår og de ønsker der er på Ruds Vedby Skole, men samtidig er Fælles Mål så konkret beskrevet at indsatsen for at skrive en lokal læseplan skal overvejes i forhold til udbyttet. Måske kan arbejdet med beskrivelser af undervisningen frem mod målene, årsplaner og fx klassernes portfolio støtte på samme måde.

Idrætslærernes arbejde med årsplaner er professionelt. Der er både mål, begrundelser og aktiviteter i årsplanerne, og de er i høj grad med til at sikre den enkelte lærers arbejde med de centrale bestemmelser. Hvis de udformes i samarbejde i klassens lærerteam eller evt. i faggruppen, vil det styrke lærernes egne ønsker om mere sammenhæng. Lærerne er opmærksomme på balancen mellem en fastlagt årsplan der låser undervisningen, og nødvendigheden af at inddrage eleverne i tilrettelæggelsen af undervisningen.

Evalueringskulturen i idræt er overvejende mundtlig. Lærerne er opmærksomme på at eleverne får mere feedback i andre fag, og de mener at eleverne også skal have det i idræt. Derfor arbejder de med at vurdere elevernes udbytte i de konkrete teknikker i idræt. Der er dog ikke tradition for at evaluere hverken skriftligt eller i et lærersamarbejde i idræt. Det kan måske ændres, blandt andet hvis der bliver tænkt mere på at evaluere i fagteam og klasseteam.

Differentieringen af undervisningen sker ikke på baggrund af individuelle mål, men ved visuelle indtryk af eleverne i timerne. Det betyder at det kan være vanskeligt for lærerne og deres afløsere på næste klassetrin at vide hvilken læring undervisningen fremmer, og et mere klart fokus på sammenhænge mellem mål og evaluering vil i det lange løb kunne styrke elevernes udbytte.

Placering og status

I de sidste tre år har skolen arbejdet på at øge fagets status og muligheder. Idræt er ikke mere et overvejende rekreativt fag, men et fag der satser på faglighed. Ledelsen har rettet sin opmærksomhed mod idræt, ansat linjefagslærere og deltaget i udarbejdelsen af et regelsæt for faget som er udsendt til forældrene. Meget er gjort, eksempelvis har indskolingseleverne hallen til rådighed i to timer ugentligt ud over den faste undervisning.

I dag er fagets status ifølge skolens lærere langt bedre end tidligere. Det gælder også på lærerværelset. Selv om idræt ikke er synligt i hverdagen da undervisningen foregår i bygninger lidt væk fra skolen, er kollegerne klar over fagets styrker og deltager i de større arrangementer i form af idrætsdage, motionsløb og fodboldturnering. Hvis lærerne vil gøre faget mere synligt i hverdagen tæt på skolen, kunne det fx ske ved lade elever fremvise deres færdigheder på skolen når de har arbejdet med fx dans eller akrobatik.

Faget er også i forældrenes øjne skiftet fra at være et servicefag hvor eleverne mødte op og fik tøj udleveret hvis de ikke havde det med, til et fag hvor der er mål og krav som i alle andre fag. Blandt forældrene til de ældste klasser er der dog fortsat brug for at arbejde med holdningen til faget, men skolens vurdering er at der også er fremgang her. Der bliver orienteret om idræt på forældremøder, men faget indgår dog sjældent i forældrekonsultationer. Forældrene har en åben invitation til at blive gæstelærere hvis de kan noget sport som de vil bruge en time på at undervise eleverne i. Det er gode udspil fra skolens side som samlet set bidrager til at idræt får en højere status i forældrenes bevidsthed.

Eleverne i 9. klasse betragter ikke idræt som et vigtigt fag. De har en del fravær, og dem der deltager, kan være svære at motivere. Idrætslærerne kæmper med dette vilkår som hæmmer en målrettet undervisning i overbygningen. Samtidig synes eleverne at når deres interesser bliver imødekommet og de får medindflydelse, så er faget sjovt at være med i.

Vilkår

Skolen arbejder ud fra en selvforvaltningsmodel, og kommunen har ikke politiske målsætninger om idræt. Dog har forvaltningen afsat midler til en motorikkonsulent i kommunen, og der er bevilget et beløb til Ruds Vedby Skole til etablering af legeplads/udearealer hvor børnene bedre kan udfolde sig. Kommunens skoleledere indkaldes til møder af forvaltningen, og selv om der er meget andet på dagsordenen, vil Ruds Vedby Skole også gerne have at idræt blev drøftet en gang imellem så der blev sparret og udvekslet erfaringer på ledelsesplan.

Skolen er organiseret i en lagkagemodel hvor hver lærer som udgangspunkt kun er i ét team. Der er kvindelige, linjefagsuddannede idrætslærere i alle tre team. Skolen har på de fleste af årgangene kun ét spor, og to klasser kører ofte sammen. Skolen har en mandlig idrætslærer som ikke er linjefagsuddannet i idræt, men som derimod har mange års erfaring med idræt. Han dækker de fleste af idrætstimerne på alle trinene og er således i flere team. Skolens leder vil gerne prioritere at få flere mandlige idrætslærere. Dækningen med linjefagsuddannede idrætslærere skyldes en målrettet indsats fra ledelsens side over de sidste 3-4 år. Linjefagsdækningen og mange yngre idrætslærere betyder at behovet for efteruddannelse ikke har været stort endnu.

I lokalsamfundet er der kun ganske få klubber og samarbejde mellem skole og klubber findes stort set ikke. Lærerne skal derfor længere væk hvis de vil arbejde på at etablere en gæstelærerordning eller besøg i klubber. Eleverne vil meget gerne, og lærerne ser også gode muligheder i at afprøve andre idrætsgrene end de velkendte. Skolen er ved at opbygge samarbejdsrelationer til andre skoler/kommuner. De er ikke til stede i dag. Støtte på lederniveau i kommunen vil være en stor hjælp i dette arbejde.

På grund af skolens størrelse er der ikke fagteam. Lærerne bruger hinanden i tomandsteam, men selv på en mindre skole er der brug for at hele faggruppen drøfter spørgsmål af betydning for fagets vilkår og udvikling. Et fagteam hvor alle idrætslærere kan mødes, vil derfor fremme den indsats der er så godt i gang. Der er da også planer om at ændre på det i næste skoleår. I faggruppen fungerer en erfaren lærer dels som praktisk ansvarlig for indkøb mv., dels som en slags ressourceperson for de fire yngre lærere. Det fungerer godt ifølge lærerne.

Skolen har gode idrætsfaciliteter. Der er en stor idrætshal, og Ruds Vedby Skole har eget friluftsbad. Der er muligheder for at indkøbe redskaber og andre undervisningsmidler til idræt, og i forbindelse med svømning er der et samarbejde med den lokale svømmeklub vedr. materialer. Der er sat midler af til projekt "Livsglædens land" som har til hensigt at skabe bedre udendørs legemiljø for eleverne. Alle ser frem til at dette projekt bliver gennemført.

Fælles Mål

Idrætslærerne er gået i gang med at planlægge efter Fælles Mål. Der er dog ingen fælles strategi på skolen om hvordan arbejdet skal gribes an. Det er op til den enkelte faggruppe så også her er det en stor styrke at skolen har besluttet at opprioritere arbejdet i fagteam. Set i sammenhæng med den langsigtede strategi om at styrke faget kan de mange ideer fra selvevalueringen bruges som et godt afsæt i forbindelse med gennemførelsen af Fælles Mål.

6.7 Sølvgades Skole

Skolens navn og beliggenhed	Sølvgades Skole, København
Skolens hjemmeside	http://www.ci.kk.dk/skoler/soelvgades_skole/
Kommune	Københavns Kommune
Antal folkeskoler i kommunen i alt	65
Byggeår	1847
Idrætsfaciliteter	2 små gymnastiksale, udendørs aktiviteter i boldbure i Kongens Have, lejer sig ind i DGI-byen

Fortsættes …

… fortsat

Antal elever	309
Antal klassetrin og spor	Børnehaveklasse – 9. klasse i 1/2 spor
Antal lærere	24
Fagudvalg for idræt på skolen	Ja
Idrætskonsulent i kommunen	Ja
Svømmeundervisning	Ja

Det faglige og pædagogiske arbejde

Skolens idrætslærere begrunder idræt med at eleverne skal bevæge sig, udvikle kropsbevidsthed og få lyst til at dyrke mere idræt. Alle elever skal kunne være med, og lærerne arbejder engageret med at eleverne oplever dette på en skole hvor idrætsfaciliteterne i sig selv kan gøre det vanskeligt at gennemføre undervisning i overensstemmelse med de centrale bestemmelser.

Der er opbygget en selvironisk og for det meste humoristisk forståelse af hvordan idræt skal fungere under de beskedne fysiske vilkår. En meget lille gymnastiksal bygget som et midlertidigt tiltag sidst i 30'erne anvendes fortsat. Udendørs aktiviteter foregår i Kongens Have inden for snævre rammer, bestemt af regler for ophold i haven, og eleverne skal selv køre rundt i byen til haller mv. Forholdene gør det, ifølge opfattelser på skolen, rimeligt at konstatere at man ikke kan leve op til de centrale bestemmelser. Det er da også uden for enhver tvivl et vilkår som har stor indflydelse på lærernes muligheder, men det er vigtigt at være opmærksom på at når historien bliver gentaget mange gange, så bliver den til en sandhed der ikke stilles spørgsmål ved.

I praksis udnytter lærerne vilkårene på en kreativ og faglig dygtig måde. Overordnet set vil skolen sætte yderligere skub i udviklingen ved at ændre på den mundtlige fortælling om de dårlige rammer, sætte fokus på hvor godt de rent faktisk gør det i dag, og dermed dreje selvforståelsen over i ressourcetænkning frem for mangeltænkning.

Der er stor forskel på tilgangen til undervisningen på de yngste og de ældste klassetrin. Undervisningen af de yngste elever følger de centrale bestemmelser, hvorimod arbejdet med ckf og delmål på de ældste klassetrin er mindre struktureret og systematisk. Målene ses mest som en inspirerende vejledning. Der er flere grunde. Fx er det vanskeligt at motivere eleverne og det bliver et mål i sig selv blot at få dem til at røre sig. Desuden er planlægningen stærkt styret af de fysiske rammer. Det betyder at der ikke er så stort et fokus på de kundskaber og færdigheder som eleverne skal lære.

De teoretiske aspekter af idræt er ikke planlagt på forhånd på samme vis som de praktiske aktiviteter. De inddrages når det falder naturligt, og når lærerne ser en mulighed. Lærerne mener ikke der er tid til teori, og med den forholdsvis tilfældige måde de teoretiske aspekter inddrages på, svækkes den teoretiske forankring af de praktiske aktiviteter. Desuden er idræt ikke så tit med i tværfaglige projekter med muligheder for at inddrage teori med relevans for idræt gennem samarbejde med fx natur/teknik. Der er dog gode eksempler på at det er sket, og de kunne bruges som afsæt til at udvikle et tværfagligt samarbejde hvor blandt andet den teoretiske forankring af idræt kan styrkes. Eleverne kan godt se meningen med at lære noget mere end praktiske discipliner. De er dog også glade for at teorien integreres i det praktiske og dermed ikke indgår i særlige teoritimer.

Progressionen fra 1.-9. klasse er vanskelig i nogle klasser fordi der er mange elever som kommer fra andre skoler. Lærerudskiftningen på faget er en anden vigtig faktor som hæmmer en sammenhængende faglig progression. Skolens idrætslærere arbejder med årsplaner for at sikre både sammenhæng og synlighed over for fx forældre, og der er generelt en konstruktiv holdning til at dette værktøj er et godt didaktisk værktøj. Ledelsen stiller i fremtiden krav om at årsplanerne skal forholde sig til Fælles Mål. I dag er årsplanerne overvejende aktivitetsplaner suppleret med begrundelser for disciplinerne. De manglende mål er en medvirkende årsag til at sammenhængen på langs svækkes, og netop lærerskift gør det vanskeligt at tage tråden op fra den forrige lærer. Enighed om årsplanernes udformning, funktion og nytte vil være en stor styrke for idrætsundervisningen.

Skolen er lille, og alle er tæt på hinanden. Idrætslærerne taler løbende både med elever og kolleger om hvordan det er gået. Derfor finder de ikke det store behov for mere systematik og skriftlighed i evalueringskulturen i idræt. Blandt andet er der bekymring over at det tager tid fra det praktiske. Samtidig er der ikke tilfredshed med hverken sammenhængen i idrætsfaget eller de ældste elevers interesse for idræt. Et større fokus på mere systematiske evalueringsmetoder som giver lærerne øget viden om styrker og svagheder i praksis, kan være ét blandt flere tiltag som kan hjælpe på vej.

Lærerne veksler bevidst mellem lærerstyring og elevinddragelse. Der sker gradvist et skift over klassetrinene hen imod mere valgfrihed og medbestemmelse for eleverne. Blandt andet arbejder lærerne med at eleverne kan bruge deres forudsætninger inden for særlige sportsgrene ved at undervise de andre elever. Eleverne vil dog gerne have at de i højere grad blev involveret. Det kan måske bidrage til at flere af dem vælger at deltage i idræt frem for at stå af. Generelt vil de gerne have mere medbestemmelse, men de er også "parate til at tage det sure med det søde".

Placering og status

Skolen er ved at ansætte ny leder. Hvis denne person fortsætter den linje som den konstituerede leder har lagt i forhold til idræt, og samtidig styrker opmærksomheden på faget i teamsamtaler og fagfordeling, vil det give lærerne de bedste muligheder for at arbejde professionelt med faget. Idrætslærerne er opmærksomme på betydningen af en aktiv ledelse i forhold til idræt, og klare markeringer vil fremme fagets udvikling. Fx er idræt efter lærernes opfattelse nævnt i skolens udviklingsplan som et indsatsområde, men der hersker tvivl om hvad det egentlig betyder.

Idrætslærerne selv ser en sammenhæng mellem fysiske rammer og lærerværelsets holdninger til faget. Efter deres opfattelse fungerer følgende logik: Når faget har dårlige undervisningsfaciliteter, så er der ingen grund til at bekymre sig yderligere, og fagets status forringes. Der er dog gode muligheder for at ændre på disse forståelser da skolen er inde i en større ombygningsproces hvor idrætsfaciliteterne får et væsentligt løft.

Fagets placering mellem det faglige og det rekreative er uklar. Dels ændrer det sig hen over skoleforløbet, dels har idrætslærere, ikke-idrætslærere og ledere forskellige opfattelser af fagets profil. Det peger på et behov for at skolen drøfter og afklarer hvad den vil med idræt.

Der er også brug for at tale om fagets synlighed. Idræt er synligt for skolens ikke-idrætslærere på den årlige motionsdag, men ellers sjældent. Selv om synlighed i sig selv ikke er et mål, vil det være en god markering hvis idræt fx satte en dagsorden i en af de temauger skolen holder. Skolens idrætslærere har mange kreative ideer og kombineret med de mange forskellige aktiviteter og læringsaspekter som idræt rummer, kunne det være et godt bidrag til både at fremme opfattelserne af idræt som et kundskabs- og dannelsesfag og styrke skolens valgte profil som en praktisk-musisk skole.

De ældste elever mener at det vigtigste formål med idræt er at røre sig. De er glade for de tilbud som de får blandt andet gennem skolens samarbejde med klubber og anvendelse af DGI-byen. De er ikke vant til at drøfte begrundelser for faget. De vil dog gerne, og lærergruppen kan få flere af de ældste elever med ved at involvere dem i begrundelser for faget.

En del elever ser ikke idræt som særlig vigtigt, blandt andet fordi det ikke er nødvendigt i gymnasiet. Denne holdning støttes af forældregruppen, ifølge lærere og elever. Faget kan omtales på forældremøder, men der spørges sjældent til det ved forældresamtaler i de ældre klasser. Også her vil en målrettet indsats for at informere om fagets læringsmål kunne fremme interessen.

Vilkår

Københavns Kommune har ansat en konsulent til at styrke idrætsundervisningen på skolerne. Det er en stor fordel. Lærerne bruger konsulenten til mange praktiske forhold som fx lån af aktivitetskasser, halleje, idrætskurser, projektsamarbejde, faglig sparring og rådgivning. Konsulenten er også aktiv i idrætsprojekter som kommunen tager initiativ til. Sølvgades Skole har stor gavn af projekterne på grund af de beskedne fysiske rammer, og de er glade for at mulighederne er der. Konsulentens tid er reduceret en del over de senere år, og skolen så gerne at der var mere konsulenttid at trække på. Tiden kan helt givet udnyttes godt, men det forudsætter en dialog mellem kommunen og skolerne om mulighederne set i sammenhæng med andre prioriteter.

Kommunen har en overordnet målsætning som også omfatter sundhed, ligesom der er vedtaget en handleplan for "skolen som sundhedsfremmende arena". Det betyder ifølge kommunen at lærerne skal medtænke et bredt sundhedsbegreb i deres undervisning. Denne målsætning ser dog ikke ud til at være kendt på skolen. Kommunen har bevilget midler til en ombygningsproces som også får stor betydning for idræt. Skolen nyder således en opmærksomhed fra kommunens side som på den ene side udnyttes, og på den anden side omtales som alt for ringe fordi den er reduceret over årene.

Skolen arbejder frem mod storteam og selvstyrende team. Det vil blive en styrke for skolen generelt når dette er gennemført, men modellen kan for en lille skole betyde at der ikke kommer uddannede idrætslærere i alle klasser. Faget bliver fx nedprioriteret i fagfordelingen, men det er en problemstilling der bliver arbejdet med på skolen.

Skolen har på grund af sine fysiske rammer udviklet et samarbejde med klubber, foreninger og offentlige haller i byen. Desuden er skolen med i forskellige projekter, hvor blandt andre Danmarks Idrætsforbund i København har taget initiativet. Det udnyttes kreativt, men fungerer ikke altid lige gnidningsløst og kræver et stort administrativt arbejde. Det betyder fx at der går tid fra idrætstimerne når eleverne skal transportere sig rundt i byen, men samlet set udnyttes mulighederne godt, og eleverne er glade for de tilbud de får.

Idrætslærerne er optaget af at udvikle deres samarbejde i et fagteam. Dette arbejde kan få bedre vilkår, og lærerne vil have stor gavn af et styrket fagteam som bindeled mellem "kernegruppen" af idrætslærere og lærere der har faget i kortere perioder. Et formaliseret fagteam med Klare Mål for arbejdet er en god anledning til at opkvalificere alle læreres forståelse af fælles overvejelser om idræts udvikling på skolen.

Skolen forsøger at dække idrætstimerne med linjefagsuddannede lærere. Det sker i et flertal af timerne, men teamstruktur og skolestørrelse i forening gør det vanskeligt. Det gør det vigtigt at fokusere på efteruddannelse af de lærere der så får faget. Selv om engagementet er til stede, har de brug for faglig pædagogisk viden om idrætsundervisning. Skolen prioriterer i dag sine midler til efteruddannelse på en måde så idræt ikke er tilgodeset. Samtidig nyder skolen dog også godt af deltagelse i fx projektet "Mere og Bedre Idræt" og mindre lokale kurser arrangeret af kommunen, og herigennem kan man drage nytte af den viden de involverede lærere opnår.

Fælles Mål

Fælles Mål i idræt er en god anledning til at fagteamet drøfter de forhold de har peget på i selvevalueringen. Sammen med den kommende ombygning kan det være den faktor som sætter gang i udviklingen af faget i den retning som både ledelse og lærere ønsker. Specielt vil skolen have gavn af at drøfte hvordan mere styring efter mål kan kombineres med de ældste elevers involvering i undervisningen. Når lærerne tydeligt formulerer fagets muligheder i forhold til elevens faglige, sociale, kulturelle og personlige udvikling, vil det også være med til at højne fagets status på skolen. I denne proces er fagteam, kompetenceudvikling og målsætninger vigtige nøgleord.

7 Idræt i gymnasiet

Ud over dansk og matematik er idræt det eneste fag som er obligatorisk fra 1. klasse i folkeskolen til og med 3. g i det almene gymnasium.

Dette kapitel handler om hvad gruppen af elever som har gået i folkeskolen, og som har valgt at fortsætte i det almene gymnasium, gør sig af tanker om idrætsundervisningen i folkeskolen. Gymnasieeleverne som inddrages, er gået ud af folkeskolen i sommeren 2003. Styrken ved at inddrage gymnasieelevernes holdninger er at deres erfaringer står frisk i hukommelsen. Desuden får deres erfaringer værdi og sættes i perspektiv i mødet med en ny skolekultur og -form. Omvendt er det klart at gymnasieeleverne har fået en anden modenhed efter de er begyndt i gymnasiet, og at de dermed ser tilbage på folkeskolen i et nyt lys.

Samtidig skal man være opmærksom på at i og med at gymnasieeleverne har valgt at fortsætte deres skolegang i det almene gymnasium, adskiller de sig fra unge der har valgt andre ungdomsuddannelser. Gymnasieelevernes holdninger og opfattelser er således ikke nødvendigvis repræsentative for deres samlede ungdomsårgang.

Kapitlet belyser hvorvidt gymnasieelevernes erfaringer med og erindring om idræt i folkeskolen stemmer overens med de erfaringer evalueringen allerede har anskueliggjort. Kapitlet giver desuden et indblik i hvad der optager og fænger gymnasieeleverne i idræt i gymnasiet, og tager stilling til om det kan overføres til undervisningen i folkeskolen.

Læsere med en særlig interesse i faget idræt i det almene gymnasium kan læse resultaterne af den kvalitative undersøgelse om idræt i gymnasiet som DMA Research har gennemført på EVA's foranledning. De er offentliggjort i et særskilt bilag til denne rapport: "Evaluering af idræt i folkeskolen: en perspektiverende, kvalitativ undersøgelse blandt elever og idrætslærere i gymnasiet".

Formelle rammer

Det fremgår af gymnasiebekendtgørelsen fra 1999 at idræt udbydes på to niveauer i det almene gymnasium; obligatorisk niveau (C-niveau) og mellemniveau (B-niveau).

På obligatorisk niveau er fysisk aktivitet det centrale i faget, både i relation til alsidighed, viden om kroppen og dens ressourcer, inddragelse af teori og idræt i en social og kulturel sammenhæng. Eleven får en årskarakter på baggrund af en helhedsvurdering af præstationen i de aktiviteter der er blevet undervist i. Der undervises i to timer om ugen i alle tre år.

Mellemniveau kan vælges i 2. g eller i 3. g. Undervisningen tilstræber en ligelig fordeling af teori og praktik. Der bygges oven på den viden og de erfaringer eleverne har fra obligatorisk niveau, samtidig med at undervisningen omfatter det naturvidenskabelige og det humanistiske og det samfundsvidenskabelige fagområde. Der gives årskarakter, og faget afsluttes med en todelt teoretisk og praktisk eksamen. Der gives én karakter på baggrund af en helhedsvurdering af eksamen. Der undervises i to timer praktisk og to timer teoretisk idræt om ugen i et år.

Per 1. august 2005 træder en ny gymnasiereform i kraft. For faget idræt indebærer reformen imidlertid ingen principielle ændringer idet faget ligesom tidligere er obligatorisk gennem alle tre år og kan vælges på mellemniveau.

Idræt på obligatorisk niveau i det almene gymnasium adskiller sig fra idræt i folkeskolen ved at undervisningen i gymnasiet varetages af lærere som er universitetsuddannede, mens lærerne i folkeskolen er seminarieuddannede. Uddannelsen til idrætslærer på universitetet er normeret til 120 ECTS, mens linjefag i idræt på seminarierne er normeret til 33 ECTS (European Credit Transfer System, en angivelse af den tidsmæssige arbejdsbelastning ved et givet uddannelsesforløb. 60 ECTS-point svarer til et fuldtidsstudium i et år). Der er således stor forskel på lærernes uddannelsesmæssige baggrund. Dertil kommer at idrætsundervisningen i gymnasiet skal varetages af uddannede idrætslærere, mens den i folkeskolen godt kan varetages af lærere uden linjefag i idræt. En anden grundlæggende forskel er at der gives karakterer i idræt i gymnasiet, ligesom faget kan vælges på et højere niveau som indebærer at der skal aflægges prøve i form af eksamen i faget.

Formålet med idræt

Formålet med idræt i folkeskolen opleves af gymnasieeleverne som rekreation, afveksling og med en social funktion samtidig med at faget introducerer og motiverer til at udøve idræt generelt. Udmøntningen af formålet, oplever de, er præget af leg og frivillighed.

I gymnasiet, mener gymnasieeleverne, er formålet det samme som i folkeskolen, men det udmøntes anderledes fordi idræt i højere grad er præget af faglighed og pligt pga. karakterer og fraværsprocenter.

Gymnasieelevernes oplevelse af idrætsundervisningen i folkeskolen afspejles i idrætslærernes vurderinger af praksis i folkeskolen.

Dokumentationen fra evalueringen viser at der er en kløft mellem hvad idrætslærerne synes er vigtigt og gerne vil opprioritere, og praksis. De vil gerne se faget som et kundskabs- og dannelsesfag på linje med skolens øvrige fag, men i den daglige undervisning er denne opfattelse, især på de ældste klassetrin, ikke i overensstemmelse med virkeligheden som består af rekreation, bevægelse og boldspil.

Fagets status

Gymnasieeleverne synes at idræt i folkeskolen nedprioriteres i forhold til andre fag.

Det samme sker i gymnasiet, men gymnasieeleverne påpeger at fordi de selv har valgt at gå i gymnasiet, så har de også selv forpligtet sig til at deltage i undervisningen, og derfor nedprioriteres undervisningen ikke i samme grad. Gymnasieeleverne er bevidste om eget ansvar for læring, ligesom de udtrykker ønske om at idrætslærerne stiller krav til deres deltagelse og engagement.

Idrætslærerne i gymnasiet opfatter idræt som et fag på lige fod med andre gymnasiefag, men er bevidste om at kolleger og ledelse ikke prioriterer faget lige så højt. Idrætslærerne begrunder nedprioriteringen med at idræt ikke har obligatorisk eksamen.

Dette afspejles i evalueringens dokumentation idet idrætslærerne i folkeskolen – ligesom deres kolleger i gymnasiet – betragter idræt som et fag på linje med de øvrige fag, men at deres holdning ikke altid deles af kolleger, ledelse, elever og forældre – ligesom i gymnasiet.

Medbestemmelse

Idrætsundervisningen i folkeskolen præges efter gymnasieelevernes mening af at eleverne ofte får lov til at bestemme aktiviteterne. De taler om at "flertallets tyranni" medfører manglende lærerstyring og demotivering af de elever som ikke råber højest. Desuden oplever de at udgangspunktet for undervisningen er at alle skal kunne være med.

I gymnasiet derimod oplever gymnasieeleverne at målet er aktiv inddragelse og styrkelse af elevernes ansvar for egen læring.

Idrætslærerne i gymnasiet mener at dette ønske er udtryk for den bevidste pædagogiske tænkning som netop finder sted i 1. g, hvor lærerne tager ansvaret for og styringen af undervisningen. En styring som bl.a. medfører at eleverne oplever en langt større alsidighed i form af variation, spændvidde og innovation. For lærerne er det væsentligt at eleverne stifter bekendtskab med forskellige sportsgrene og tværgående discipliner samtidig med at der er progression i undervisningen. Derfor vil eleverne først senere i gymnasieforløbet få mere ansvar og blive inddraget i undervisningen.

Evalueringens dokumentation viser at der er stor forskel på idrætstimerne i folkeskolens yngste og ældste klasser. Lærerne er styrende i indskolingen, mens eleverne i overbygningen i langt højere grad bestemmer hvad de vil lave. Konsekvensen er blandt andet at lærerens rolle ændrer sig fra at være underviser til at være bestyrer. Denne oplevelse deles af mange elever fra de store klasser hvor flere giver udtryk for at de i perioder nærmest har total valgfrihed.

Alsidighed

Gymnasieeleverne vurderer at alsidigheden i folkeskolen er lav. Det begrunder de med at der som regel undervises i idrætsgrene som eleverne kender i forvejen (ofte fra fritidsidrætten), ligesom de mener at der undervises i det som flertallet af eleverne ønsker. Gymnasieeleverne oplever at når deres eksisterende kendskab til idrætsgrene udgør grundlaget for undervisningen, så hæmmes alsidigheden.

Omvendt opleves alsidigheden at være større i gymnasiet. Det begrunder gymnasieeleverne med at de stifter bekendtskab med flere forskellige idrætsgrene – også knap så kendte – tværgående temaer som boldbasis, kreative udfoldelser og det at blive inddraget i undervisningen.

Gymnasieelevernes indtryk af alsidigheden i folkeskolen bekræftes i evalueringen. Her viser dokumentationen at der på mange folkeskoler, specielt i udskolingen, råder en "bolddiskurs" i form af fokus på kendte boldspil som fodbold, håndbold og volleyball. Dette forhold gør at både elever og lærere oplever at alsidigheden er lav i folkeskolens udskoling.

Forudsætninger

Gymnasieeleverne oplever at de ikke har udviklet sig tilstrækkeligt idrætsfagligt i folkeskolen. Det relaterer de til at idræt kun var sjovt når de havde en idrætsgren som de havde lyst til at dyrke.

I gymnasiet derimod føler gymnasieeleverne at de udvikler sig mere idrætsfagligt fordi der stilles større krav til dem. Samlet set synes kravene fra idrætslærerne at påvirke elevernes opfattelse af

faget i positiv retning. Endelig opfatter gymnasieeleverne kønsintegreret undervisning som et væsentligt socialt og rekreativt element i idrætsundervisningen.

Evalueringens dokumentation viser at folkeskoleelevernes forskellige forudsætninger tilgodeses ved at de til tider deles op efter køn eller niveau og oftere i hold bestemt efter aktiviteter. Eleverne oplever dog at der ikke i tilstrækkelig grad tages højde for deres forskellige forudsætninger.

Tværfaglighed

Kun få gymnasieelever har oplevet at idræt i folkeskolen indgik i tværfaglige sammenhænge. De der har, finder det frugtbart for forståelsen af idræt.

I gymnasiet oplever gymnasieeleverne ligeledes at idræt sjældent inddrages i tværfaglige forløb.

Evalueringens dokumentation viser også at idræt som oftest kun indgår i tværfaglig sammenhæng hvis idrætslæreren også har klassen i andre fag. Derudover giver flere lærere udtryk for at idræt har mange uudnyttede muligheder, og at teori fx mere hensigtsmæssigt kan inddrages i tværfaglig sammenhæng.

Teori

Teoriundervisning i folkeskolen synes ikke at være udbredt; stort set ingen af gymnasieeleverne mindes at være blevet præsenteret for det.

Gymnasieelevernes holdninger til teori i gymnasiet er modsætningsfyldte. På den ene side giver de udtryk for at teoretisk undervisning går ud over den aktive og fysiske undervisning. På den anden side vægter de netop fagligheden og dermed det teoretiske element i undervisningen højt.

De gymnasieelever som har valgt idræt på mellemniveau, har en mere positiv holdning til teori. Det kan bl.a. skyldes større interesse, skemalagt teoriundervisning og at idræt på mellemniveau er et eksamensfag.

Dokumentationen fra evalueringen bekræfter at det teoretiske perspektiv nedprioriteres til fordel for det praktiske i folkeskolen. Det teoretiske inddrages spontant når det byder sig, fx i forbindelse med opvarmning. Teori er sjældent noget som lærerne har forberedt.

Den gode idrætslærer

Gymnasieeleverne oplever at nogle idrætslærere i folkeskolen indtager en passiv rolle som forvaltere af elevernes leg og spil. Desuden opfatter gymnasieeleverne den engagerede lærer i folkesko-

len som én der går forrest i undervisningen, og én som viser sine kvaliteter som sportsmand ved at statuere et godt eksempel. Gymnasieeleverne oplever at idrætslærerne baserer deres viden på fritidsidrætten, og at det i sig selv ikke giver respekt blandt eleverne.

Derimod opfatter gymnasieeleverne i højere grad idrætslærerne i gymnasiet som aktive undervisere og formidlere af viden om idræt. Gymnasieeleverne forventer noget andet af den engagerede idrætslærer i gymnasiet end de gjorde af læreren i folkeskolen. Nemlig at idrætslæreren inddrager eleverne, lader dem vise hvordan øvelserne skal udføres, og at læreren formidler idrætsglæde ved decideret undervisning. Gymnasieeleverne oplever desuden at idrætslærerne i gymnasiet baserer deres viden om idræt på deres uddannelse, og at det vækker respekt hos eleverne. I det hele taget har netop respekten betydning for elevernes indgangsvinkel til og motivation for de alternative sportsgrene og pædagogiske vinkler de præsenteres for i undervisningen.

Dokumentationen viser at både elever og lærere i folkeskolen mener at elevernes engagement i høj grad afhænger af idrætslæreren. Eleverne nævner flere egenskaber som den gode idrætslærer bør have for at de respekterer læreren og dennes undervisning. Fx at læreren stiller krav, er dygtig, laver varieret undervisning og er entusiastisk og begejstret. Idrætslærerne nævner i øvrigt at deres engagement daler når de gang på gang oplever at den planlagte undervisning skrider på grund af at eleverne ikke gider undervisningen.

Konklusioner

På baggrund af analyserne af fokusgruppeinterviewene har DMA Research fremsat en række konklusioner i form af forslag til hvad de to skoleformer kan lære af hinanden. Her gengives hvad folkeskolen ifølge DMA kan overveje:

- at arbejde med længerevarende forløb
- at fremme muligheden for undervisning på tværs af klasser
- at fremme alsidigheden på flere niveauer i undervisningen
- at udmønte medbestemmelse via inddragelse af eleverne i undervisningen og undgå total valgfrihed
- at inddrage teori med et anvendelsesorienteret sigte
- at udnytte den eksisterende projektform i tværfaglig sammenhæng
- at idrætslærerne får en mere aktiv og pædagogisk rolle i undervisningen
- at stille højere og flere krav til eleverne og idrætsundervisningen.

Disse konklusioner stemmer i vidt omfang overens med evalueringens anbefalinger.

Appendiks A

Oversigt over anbefalinger

Denne oversigt indeholder alle rapportens anbefalinger ordnet efter i første omgang det kapitel anbefalingen optræder i, dernæst efter hvem anbefalingerne henvender sig til. Efter hver anbefaling er der en henvisning til det afsnit i rapporten der redegør for baggrunden for og hensigten med anbefalingen.

Det faglige og pædagogiske arbejde

Anbefalinger til Undervisningsministeriet

Undervisningsministeriet skal på baggrund af evalueringen tage initiativ til en indsamling af erfaringer med undervisning i idræt på de ældste klassetrin. Undersøgelsen skal i givet fald afdække sammenhænge mellem faghæftets krav og mulighederne for at udføre dem i praksis. Resultatet af undersøgelsen skal bruges til at støtte lærerne på de klassetrin hvor undervisningen har de vanskeligste vilkår. (Se afsnit 3.2.1.)

Undervisningsministeriet skal inddrage idræt i sine igangværende vurderinger af fordele og ulemper ved at nogle fag er prøvefag, mens andre fag ikke er det. Ministeriet skal på den baggrund afgøre om idræt bør være et prøvefag. (Se afsnit 3.4.2.)

Anbefalinger til skolernes ledelse

Skolens ledelse skal i samarbejde med idrætslærerne tage initiativ til en diskussion af indhold i idræt, først og fremmest i faggruppen og dernæst fælles på skolen.

Denne diskussion kan tage udgangspunkt i idræts formål og centrale kundskabs- og færdighedsområder, lærernes egne begrundelser for faget og forventninger til hvilket udbytte eleverne skal have af undervisningen. Disse forhold drøftes og sættes i sammenhæng med hvordan skolen kan gøre faget til et kundskabs- og dannelsesfag på linje med andre fag.

Det vil bidrage til at idræts opgaver ses i sammenhæng med hele skolens opgave, og det kan styrke lærernes ressourcer til at involvere eleverne, især på de ældste klassetrin, i samtaler om meningen med faget og dets muligheder. (Se afsnit 3.1.2.)

Skolens ledelse skal tage initiativ til at idrætslærerne i fællesskab drøfter hvordan Fælles Mål skal gennemføres i idrætsundervisningen, fx ved at give et fagteam ansvaret for at drøfte forandringerne og udarbejde handleplaner for implementering. (Se afsnit 3.6.)

Anbefalinger til idrætslærerne

Idrætslærerne skal styrke deres professionsbevidste undervisning ved at fokusere på det centrale grundlag for undervisningen, tage et klart udgangspunkt i de gældende mål og arbejde med sammenhænge mellem undervisningsmål og læringsmål. (Se afsnit 3.2.1.)

Idrætslærerne skal sikre at undervisningen i idræt er teoretisk forankret i overensstemmelse med alle mål fra de centrale kundskabs- og færdighedsområder. De skal desuden begrunde og synliggøre over for ledelse, kolleger og skolebestyrelse hvordan disse mål styrker elevernes idrætsbevidsthed og læring. (Se afsnit 3.2.1.)

Idrætslærerne skal fokusere på idræts muligheder i tværfaglige sammenhænge. Det kan fx ske ved at indsamle eksempler på tværgående emner og problemstillinger hvor idræt naturligt indgår, ved at udarbejde ideer til regelmæssigt tilbagevendende projekter og lignende, og ved at synliggøre styrker i et fagsamarbejde hvor idræt deltager på lige fod med andre fag. I denne proces er ledelsens opbakning vigtig. (Se afsnit 3.2.1.)

Idrætslærerne skal styrke deres arbejde med læringsmål for både klassen og den enkelte elev. Som en vigtig del af arbejdet kan læreren gå i dialog med eleverne om betydningen af at have målsætninger for læringen. (Se afsnit 3.3.1.)

Idrætslærerne skal styrke deres tænkning og praksis hvad angår sammenhænge mellem mål, progression og evaluering hen imod slutmål. Faggruppens overvejelser og beslutninger skal, støttet af ledelsen, formidles til og forpligte alle idrætslærere der aktuelt underviser i faget. (Se afsnit 3.3.2.)

Idrætslærerne skal bruge årsplanerne som et professionelt redskab til at fastholde sammenhænge mellem mål, progression og evaluering. Lærerne skal synliggøre undervisningens mål og indhold for kolleger, elever og forældre, fx ved at lægge årsplanerne på skolens hjemmeside. I denne proces stiller ledelsen krav og giver feedback, mens fagteamet udarbejder retningslinjer og inspirerer. (Se afsnit 3.3.3.)

Idrætslærerne skal styrke evalueringskulturen lige fra 1. klasse. Det sker først og fremmest ved at fokusere på kæden: mål, progression og evaluering – og blive bevidst om styrker og svagheder i dette arbejde i faget idræt. Arbejdet forstærkes både i et samarbejde mellem kolleger, i den enkelte lærers praksis i klassen og ved at involvere eleverne i vurderingen af udbyttet. I den forbindelse vil idrætslærerne med fordel kunne inddrage fagspecifikke evalueringsformer. (Se afsnit 3.4.2.)

Idrætslærerne skal forstærke deres arbejde med undervisningsdifferentiering fx ved at tage hensyn til elevernes forudsætninger gennem holddeling og kønsadskilt/kønsintegreret idrætsundervisning. (Se afsnit 3.5.)

Idrætslærerne skal i faggruppen drøfte hvordan de kan motivere eleverne i de ældste klasser til idræt gennem medbestemmelse og ved at involvere dem i tilrettelæggelse og gennemførelse. Det er herunder vigtigt at afklare forskelle på valgfrihed og den medbestemmelse som er fastlagt i folkeskoleloven. (Se afsnit 3.5.1.)

Placering og status

Anbefalinger til skolernes ledelse

Skolens ledelse skal leve op til deres lederansvar ved at prioritere idræt på linje med skolens andre fag og være med til at højne fagets status. Det gør de fx ved at:

- sikre gode økonomiske forhold og faciliteter
- skaffe sig indsigt i undervisning og årsplaner
- medtage idræt i teamsamtaler
- bakke op om fælles holdninger og regler for faget
- prioritere idræt i time-fagfordelingen
- give idrætslærerne mulighed for at deltage i kurser
- vise interesse for fælles idrætsaktiviteter. (Se afsnit 4.2.)

Skolens ledelse skal afsætte tid til at idrætslærerne med mellemrum kan deltage i det formaliserede forældresamarbejde. Formålet med denne anbefaling er at idrætslærerne skal blive mere synlige for forældrene så de blandt andet kan formidle fagets mål. (Se afsnit 4.4.1.)

Anbefalinger til idrætslærerne

Idrætslærerne skal være bevidste om deres egen rolle og eget ansvar for at profilere faget. Det kan fx ske ved at informere om deres professionelle arbejde med mål, progression og evaluering til det øvrige lærerpersonale og formidle gode idrætshistorier. (Se afsnit 4.3.)

Idrætslærerne skal skride hurtigt og konsekvent ind ved fravær i idræt i overensstemmelse med skolens retningslinjer. (Se afsnit 4.5.1.)

Anbefaling til idrætslærerne, skolernes ledelse og det øvrige lærerpersonale
Idrætslærere, skolens ledelse og det øvrige lærerpersonale skal i fællesskab gøre en indsats for at motivere eleverne til at dyrke idræt. Indsatsen skal tage udgangspunkt i en diskussion og afklaring af hvilke faktorer der på hver enkelt skole er med til at motivere skolens elever. (Se afsnit 4.5.)

Anbefaling til skolebestyrelserne
Skolebestyrelserne skal afdække deres muligheder for at styrke idræt, forholde sig til bekendtgørelsen om fravær og drøfte deres rolle med at løfte idræts status hos forældrene. (Se afsnit 4.4.)

Vilkår for faget

Anbefaling til de kommunale forvaltninger
Kommunerne skal vurdere deres strategi for idræt ved at diskutere hvad de vil med faget. Desuden skal kommunerne støtte skolerne i udviklingen af idræt og sætte tilstrækkelige økonomiske ressourcer af til fx svømmeundervisning. (Se afsnit 5.2.)

Anbefaling til de kommunale forvaltninger og skolelederne
Den kommunale forvaltning og skolelederne skal etablere en arbejdsgruppe på kommunalt niveau hvor en eller flere idrætslærere fra hver skole deltager. Formålet med gruppens arbejde er vidensdeling, udvikling af faget idræt, planlægning af praktiske arrangementer, eksterne samarbejdsrelationer og koordinering af initiativer som tages på hver enkelt skole. (Se afsnit 5.3.)

Anbefalinger til skolernes ledelse
Skolens ledelse skal tage initiativ til at idrætslærerne kan etablere faglærerteam der drøfter faget pædagogisk, didaktisk, metodisk, organisatorisk og praktisk. I denne proces bidrager idrætslærerne med ideer til at skabe vilkår som fremmer at alle der underviser i idræt på skolen, er fortrolige med fagteamets aftaler. Idrætslærerne skal sikre synlighed og respekt om teamet ved fx at fastsætte formål og mål for arbejdet, handleplaner mv. (Se afsnit 5.4.1.)

Skolens ledelse skal lade lærere med linjefag eller anden faglig og pædagogisk idrætsuddannelse undervise i faget således at fagligheden prioriteres ved time/fagfordelingen og når klasse- og årgangsteam sammensættes. (Se afsnit 5.5.1.)

Skolens ledelse skal udarbejde en langsigtet efteruddannelsesplan som sikrer at lærere der underviser i idræt, har de nødvendige faglige og pædagogiske kvalifikationer. Planen kan fx baseres på

et udspil fra fagteamet hvor idrætslærerne dokumenterer deres behov for efteruddannelse og fremsætter en langsigtet plan for kompetenceudvikling. Det kan evt. ske i et samarbejde med andre skoler i kommunen. (Se afsnit 5.5.2.)

Appendiks B

Kommissorium

Indledning

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har med Handlingsplan 2003 besluttet at evaluere idræt i folkeskolen. Dette kommissorium gør rede for evalueringens formål, organisering og metode.

Erfaringer fra forundersøgelsen

Faget idræt rummer både en praktisk og en teoretisk dimension. Eleverne skal ifølge de centrale bestemmelser møde et fag der lægger vægt på glæde, leg, socialt samvær, fysisk aktivitet og lyst til at bevæge sig. Eleverne skal samtidig arbejde med kundskaber og færdigheder af mere teoretisk art.

EVA har gennemført en forundersøgelse som peger på at den praktiske dimension i faget ofte er meget dominerende, og at det er svært at integrere den teoretiske dimension i undervisningen. Samtidig balancerer idræt mellem en position som et rekreativt fag og et fag med en række ambitiøse faglige mål. Denne balance påvirkes af hvilke didaktiske overvejelser skolerne gør sig om de praktiske aktiviteter, og af skolernes tilgang til planlægning, målsætning og evaluering i faget idræt. Disse forhold kan også have betydning for fagets status på skolen.

På denne baggrund og i forlængelse af Handlingsplan 2003 har evalueringen følgende formål:

Formål

Formålet med evalueringen er at identificere og vurdere faktorer som har betydning for at idræt udvikler den faglighed der er beskrevet i fagets formål og i de centrale kundskabs- og færdighedsområder. Evalueringen vil blandt andet vurdere om der er overensstemmelse mellem de centrale krav og den reelle prioritering af den praktiske og den teoretiske dimension i faget.

For at belyse dette formål vil evalueringen fokusere på:

Det faglige og pædagogiske arbejde med faget:
- prioritering og vægtning af de centrale kundskabs- og færdighedsområder gennem hele skoleforløbet, men med særligt fokus på forløbet fra 7.-9. klasse
- didaktiske overvejelser om mål, metodevalg, hensyntagen til elevernes forudsætninger, elevernes medbestemmelse, årsplaner og evaluering.

Fagets placering og status i en skolehverdag:
- prioriteringer og opfattelser af faget og undervisningen hos ledelse, lærere, elever og i tværfaglige samarbejder og skole-hjem-samarbejdet.

Vilkår af betydning for faget:
- kommunale rammer, mål på skoleniveau, eksterne samarbejdsrelationer, lærerkvalifikationer og lærersamarbejde.

Sideløbende med evalueringen gennemføres en undersøgelse af gymnasieelevers opfattelse af faget idræt suppleret med synspunkter fra idrætslærere. Det sker med særligt fokus på overgangen fra folkeskolens idrætsundervisning i 9. klasse til gymnasiets idrætsundervisning i 1. g.

Evalueringen skal give anbefalinger der kan inspirere og styrke undervisningen i idræt både på de involverede skoler og alle øvrige skoler i Danmark.

Evalueringsområde

Evalueringen omfatter undervisningen i folkeskolens 1.-9. klasse med særligt fokus på undervisningen fra 7.-9. klasse. Syv skoler skal gennemføre selvevalueringer. Gymnasieundersøgelsen er afgrænset til 1. g i det almene gymnasium.

"Fælles Mål" fra Undervisningsministeriet er gældende fra skoleåret 2003/04 og er således først trådt i kraft det skoleår hvor evalueringen bliver gennemført. Evalueringen tager derfor udgangspunkt i de bestemmelser for faget som var gældende i skoleåret 2002/03. Desuden vil skolernes arbejde med at indføre "Fælles Mål" indgå.

Evalueringens organisering

EVA nedsætter en evalueringsgruppe der er ansvarlig for evalueringens vurderinger og anbefalinger. Evalueringsgruppen skal identificere styrker og svagheder ved faget idræt i relation til evalueringens formål. Tilsammen skal gruppen have viden om og erfaringer med:
- praktisk undervisning i faget i folkeskolen
- fagets didaktik

- kompetenceudvikling af lærere inden for faget
- organisatoriske og ledelsesmæssige vilkår for faget i folkeskolen
- faget idræt i det almene gymnasium
- faget i en nordisk sammenhæng.

EVA's projektgruppe har det praktiske ansvar for evalueringen og skal desuden sikre at der i evalueringsprocessen anvendes hensigtsmæssige og pålidelige metoder i overensstemmelse med evalueringens formål. Projektgruppen yder sekretariatsbistand til evalueringsgruppen og udarbejder den endelige rapport.

Evalueringsmetode

Forundersøgelse
Projektgruppen har som grundlag for kommissoriet gennemført en forundersøgelse. Den har bestået af litteraturstudier, studier af materiale fra Undervisningsministeriet, skolebesøg og interview med interessenter og fagfolk. Formålet har været at sikre at evalueringen rettes mod relevante forhold og problemstillinger.

Selvevaluering og anden dokumentation
Der gennemføres selvevalueringer på syv udvalgte skoler fordelt over hele landet. Skolerne er valgt ud fra kriterierne geografisk spredning, kommune- og skolestørrelse og forskelle i idrætsfaciliteter. Hver af de syv skoler er blevet bedt om at nedsætte en selvevalueringsgruppe hvor deltagerne tilsammen skal:
- undervise i indskoling, mellemtrin og udskoling
- repræsentere den lærerdækning der normalt er af faget i forhold til alder, køn, undervisningserfaring og uddannelsesmæssig baggrund
- deltage i idrætsudvalg på tværs af skolerne i kommunen (hvis det forekommer).

Desuden skal skolen udvælge to lærere som skal bidrage til selvevalueringsrapporten ud fra synsvinklen: Hvad mener ikke-idrætslærere om fagets synlighed i skolehverdagen og relationer til andre fag?

Skolerne får i evalueringsrapporten en direkte tilbagemelding både på deres praksis og på deres selvevalueringsproces.

Som supplement til selvevalueringerne skal skolens ledelse og den kommunale forvaltning udfylde et spørgeark hvor de skal forholde sig til vilkår der har betydning for idræt. Skolerne skal desuden indsende årsplaner for idræt på 2., 7. og 9. klassetrin.

Skolebesøg
Efter selvevalueringen vil medlemmer fra evalueringsgruppen og projektgruppen besøge de deltagende skoler. Her vil de interviewe lærere og ledere med udgangspunkt i selvevalueringer og andet skriftligt materiale. Desuden vil de gennemføre fokusgruppeinterview med elever på hver af de deltagende skoler.

Undersøgelser
Der gennemføres en national kortlægning af en række vilkår for faget idræt og dets undervisningspraksis på folkeskoleområdet. Formålet er at belyse dele af formålet for evalueringen. Kortlægningen vil inddrage to målgrupper. Dels ledere som skal svare på en række generelle spørgsmål om fagets vilkår, dels idrætslærere som skal svare på en række mere undervisningsnære spørgsmål.

Desuden gennemføres en kvalitativ undersøgelse af gymnasieelevers opfattelser af faget idræt. Formålet er at belyse styrker og svagheder ved overgangen fra idræt i folkeskolen til det almene gymnasium og sammenligne elevers opfattelse af undervisningen på de to uddannelsesniveauer. Undersøgelsen gennemføres som fokusgruppeinterview med elever fra 1. g.
Den del af resultaterne som vedrører undervisningen i det almene gymnasium, danner udgangspunkt for fokusgruppeinterview med idrætslærere i gymnasiet.

Evalueringsrapporten sendes til høring på de selvevaluerende skoler. Formålet med høringen er at give deltagerne mulighed for at rette faktuelle fejl og kommentere evalueringens proces, metode og resultater. Høringen er skriftlig.

Appendiks C

Om evalueringsgruppen

Børge Koch (formand for evalueringsgruppen), seminarielektor på Haderslev Seminarium. Er uddannet folkeskolelærer med linjefag i idræt og geografi. Ansat som folkeskolelærer fra 1982-1993. I perioden 1993-97 souschef og skoleinspektør på Skolen ved Kløften i Haderslev Kommune. En skole for hele kommunens 10. klasser. Cand.pæd. i idræt 1996. Konsulent i den sundhedsfremmende skole i Sønderjyllands og Vejle Amt. Har desuden deltaget i arbejdet med Fælles Mål og flere udviklingsarbejder i folkeskolen, ligesom han i øvrigt er forfatter til flere artikler og bøger om idræt i folkeskolen.

Nina N. Møller, folkeskolelærer ved Søndervangskolen i Viby J siden 1972. Uddannet fra Danmarks Højskole for Legemsøvelser i 1972. Har deltaget i udarbejdelsen af Klare Mål og læseplansarbejdet i forbindelse med Fælles Mål. Har været censor på linjeeksamen i idræt på seminarierne. Er formand for Århus Idrætslærerforening. Har i øvrigt været aktiv inden for Rytmisk Sports Gymnastik både som træner, dommer og medlem af diverse udvalg.

Søren Jakobsen, viceinspektør ved Aarupskolen på Fyn. Uddannet folkeskolelærer i 1988 med linjefag i idræt og dansk. Har siden 1999/2000 været primus motor for et særligt idrætsfagligt indsatsområde på skolen. Var projektleder på projekt "Den røde tråd" som havde til formål at formulere lokale mål for idrætsundervisningen. Har desuden været aktiv fodboldspiller, træner, instruktør og foreningsleder.

Kurt Trangbæk, rektor ved Amtsgymnasiet i Roskilde siden 1991. Tidligere ansat som adjunkt ved Vestre Borgerdyd Skole og Sankt Annæ Gymnasium i fagene idræt og geografi. Var fagkonsulent for idræt fra 1980-1991. Har igennem en længere årrække været aktiv inden for det faglige idrætsmiljø. Er forfatter til flere idrætsbøger. Nuværende formand for Idrættens Elitesportsudvalg. Har i øvrigt været aktiv elitegymnast.

Marie Öhman, universitetsadjunkt ved Institut for Idrott och Hälsa, Örebro Universitet. Uddannet idrætslærer og ph.d.-studerende i sociologi med emnet: "Så bliver kroppen till i gympan – om konstitutionen av kropp i skolämnet idrott och hälsa". Har medvirket i to nationale evalueringer om idræt og sundhed i grundskoler og gymnasier i Sverige. Har undervist ved Institute for Health and Physical Education, Flinders University i Australien (1995). Har medvirket i interne kursusudviklingsprogrammer og forskellige former for udviklingsarbejde i faget idrott og hälsa, både inden og uden for instituttet.

Appendiks D

Metode

Dette appendiks gør rede for dokumentationsmaterialet som evalueringen af idræt i folkeskolen er baseret på.

Skoleudvælgelse

Der blev udvalgt syv folkeskoler til at deltage i evalueringen af idræt i folkeskolen. For at sikre at evalueringen omfattede et så bredt og forskelligt udsnit af folkeskoler som muligt blev skolerne valgt ud fra fire kriterier: Geografisk spredning, kommune- og skolestørrelse og forskelle i idrætsfaciliteter. For at evalueringen kunne vurdere progressionen i faget var det desuden et krav at skolerne havde klasser fra 1.-9. klassetrin. På baggrund heraf blev tre skoler på Sjælland, en på Fyn og tre i Jylland udvalgt. De syv skoler havde alle pligt til at deltage i evalueringen.

I december 2003 indsendte hver af de syv evaluerede skoler årsplaner for idræt for 2., 7. og 9. klassetrin.

Selvevaluering

Selvevaluering er et grundlæggende og fast metodeelement i EVA's evalueringer. Den er et væsentligt element i evalueringens dokumentationsmateriale og skal samtidig bidrage til en udviklingsproces på hver af de skoler der selvevaluerer.

Selvevalueringen er foretaget på baggrund af en selvevalueringsvejledning udarbejdet af EVA. Vejledningen tager udgangspunkt i den model for selvevaluering i grundskolen som EVA har udviklet. Modellen er beskrevet i EVA's udgivelse "Nøgler til forandring". Modellen er bygget op over tre faser: en beskrivelse af praksis, en analyse og vurdering af praksis og en beskrivelse af hvordan praksis ønskes udviklet. Den vejledning som er blevet udarbejdet i forbindelse med evalueringen af idræt, bygger på modellens tre faser, men adskiller sig ved at være opdelt i temaer frem for faser. Det vil sige at vejledningen ikke følger modellen stringent, men at faserne derimod er indbygget i spørgsmålene idet skolerne er blevet bedt om at forholde sig til tre temaer: "Det faglige og pædagogiske arbejde", "Idræts placering og status" og "Vilkår".

Skolerne blev bedt om at nedsætte selvevalueringsgrupper der så vidt muligt bestod af lærere der underviste på alle tre trin, repræsenterede en normal lærerdækning hvad angår alder, køn, undervisningserfaring og uddannelsesmæssig baggrund, og som eventuelt havde deltaget i idrætsudvalg på tværs af skolerne i kommunen. Skolerne fulgte disse anbefalinger. Dog var der to skoler hvor selvevalueringsgruppen kun bestod af linjefagsuddannede idrætslærere. Antallet af deltagere i selvevalueringsgrupperne varierede fra 3-7 lærere. Skolerne var desuden blevet bedt om at udpege en koordinator for selvevalueringsgruppen der havde ansvar for korrespondance mellem EVA og skolen, det praktiske i forbindelse med skolebesøget og skrivning af selvevalueringsgruppens rapport. Hvert medlem af selvevalueringsgrupperne har brugt 20-30 timer på selvevalueringsprocessen, mens koordinatorerne har brugt 30-40 timer. På Kibæk Skole brugte selvevalueringsgruppen dog 35-40 timer, og koordinatoren 45-50 timer, primært fordi informationsmødet inklusive rejse tog 15 timer.

Både den generelle model til selvevaluering på grundskoleområdet og den specifikke selvevalueringsvejledning for evalueringen af idræt i folkeskolen kan ses på EVA's hjemmeside www.eva.dk.

Redegørelser

Ud over selvevalueringer har ikke-idrætslærere, skoleledelse og de kommunale forvaltninger også besvaret nogle spørgsmål som følger selvevalueringens tre temaer, men med fokus på de forskellige gruppers vinkel på faget idræt. Ikke-idrætslærerne har forholdt sig til idræt således som de oplever faget fra sidelinjen. Skoleledelsen har især vurderet overordnede prioriteringer af lærerkræfter og sikring af faglighed, og de kommunale forvaltninger har givet et indblik i deres økonomiske og pædagogiske overvejelser.

Redegørelserne fra ikke-idrætslærerne og skoleledelserne var generelt besvaret tilfredsstillende, og de gav samlet set en god dokumentation. Redegørelserne fra de kommunale forvaltninger derimod var i flere tilfælde meget kortfattede og bar præg af at omfanget af kommunale initiativer på idrætsområdet er meget lille. For at kunne bruge disse besvarelser som dokumentation var det derfor nødvendigt at ringe forvaltningerne op for mere nuancerede begrundelser.

Selvevalueringsproces på skolerne

EVA's projektgruppe afholdt 6. januar 2004 et informationsmøde for koordinatorerne fra selvevalueringsgrupperne og ledelsesrepræsentanter fra skolerne. På mødet blev vejledningen til selvevalueringen gennemgået teoretisk og praktisk. Ifølge skolernes tilbagemeldinger gav mødet en god forståelse af vejledningen og den videre proces. Mødet blev desuden startskuddet til den egentlige selvevalueringsproces for flertallet af skolerne.

Flere skoler har i deres procesbeskrivelse bemærket at vejledningen til tider var vanskelig at følge, specielt pga. enkelte gentagelser, men på trods af dette har skolerne oplevet at vejledningen strukturerede processen på en hensigtsmæssig måde. Alle skoler fulgte vejledningen. Nogle skoler gav udtryk for at de i starten af processen var negativt stemt over for opgaven, men at de med tiden blev positive og grebet af opgaven. Flere skoler bemærker at de fortsat ønsker at have mulighed for at mødes i regi af fagudvalg for idræt for derigennem at udveksle erfaringer og diskutere faget internt på skolerne.

Projektgruppen vurderer at selvevalueringsgrupperne kom igennem alle spørgsmålene, og at deres svar vidner om en systematisk, grundig og nuanceret debat. Desuden har skolernes selvevalueringsrapporter fungeret som et væsentligt dokumentationsmateriale i evalueringen, og de har været et godt udgangspunkt for de interview som evalueringsgruppen har gennemført på de efterfølgende skolebesøg.

Skolebesøg

Evalueringsgruppen og projektgruppen besøgte de syv evaluerede skoler i marts-april 2004. På besøgene blev selvevalueringsgruppen, ikke-idrætslærere, elever fra 9. klasse og skolens ledelse interviewet hver for sig.

I interviewene med skolelederne mødte evalueringsgruppen på flere skoler kun en enkelt repræsentant fra ledelsen selv om der skriftligt var blevet opfordret til at hele skolens ledelsesteam mødte op. Dette blev begrundet på forskellig vis. På disse skoler har det medført at nuancer i skoleledelsens opfattelser ikke er kommet frem.

Før besøgene drøftede evalueringsgruppen og projektgruppen det foreliggende dokumentationsmateriale, og med afsæt i skolernes selvevalueringsrapporter og redegørelser blev der udarbejdet spørgeguider til hver af de fire grupper. Spørgeguiderne fungerede som en ramme for interviewene, men var fleksible i forhold til udviklingen i det enkelte interview.

Formålet med besøgene var at give evalueringsgruppen mulighed for at få de synspunkter om idræt som de to grupper af lærere og ledelsen allerede havde fremsat i selvevalueringen, belyst og uddybet, ligesom disse blev suppleret af elevernes holdninger til idræt.

Til elevinterviewet blev skolerne bedt om at sammensætte en gruppe på 12 elever fra 9. klassetrin: 6 piger og 6 drenge. Gruppen skulle sammensættes så den bestod af elever der havde noget at sige om idræt, og som kunne indgå i en diskussion med andre elever. Gruppen skulle bestå af såvel elever der er positive og aktive i idrætstimerne, som elever der er mere negative/ligeglade og

ikke så aktive i idrætstimerne. På de fleste skoler blev disse kriterier opfyldt, dog svingede fordelingen af piger og drenge en del. Derudover spillede nogle tilfældigheder også ind i forhold til udvælgelsen af eleverne. Flere gange kom det frem at de elever som mødte op, var blevet udvalgt lige inden interviewet. Det er imidlertid projektgruppens vurdering at dette ikke havde konsekvenser for dokumentationen idet kriterierne som på forhånd var blevet udstukket, blev dækket ind.

Projektgruppens samlede vurdering af elevinterviewene er at de fungerede godt, og at elevernes synspunkter udgør et interessant og relevant perspektiv i forhold til evalueringens øvrige dokumentation.

Alt i alt vurderes interviewenes antal, omfang og deres repræsentation af forskellige medarbejdergrupper og elever at give en god belysning af skolernes praksis.

National kortlægning

I perioden januar-februar 2004 gennemførte EVA i samarbejde med konsulentfirmaet UNI*C en national kortlægning blandt idrætslærere og skoleledere. Undersøgelsen blev gennemført som en elektronisk spørgeskemaundersøgelse. Formålet med kortlægningen var todelt. Dels at levere mere dokumentation om de emner som selvevalueringsrapporter, redegørelser og interview belyste. Dels at levere ny og kvantitativ viden om idræt i folkeskolen. Spørgeskemaet blev pilottestet på fem folkeskoler.

500 skoler fordelt over hele landet blev på baggrund af kommunetilhørsforhold og skolestørrelse udvalgt til at deltage. Kortlægningen inddrog to målgrupper. Dels skoleledere som skulle svare på en række generelle spørgsmål om fagets vilkår, dels idrætslærere som skulle svare på en række mere undervisningsnære spørgsmål. Skolelederen skulle udvælge idrætslærerne blandt de lærere der underviste i idræt i overbygningen, så henholdsvis én mandlig og én kvindelig idrætslærer besvarede hver sit spørgeskema. I alt svarede 381 skoleledere og 626 idrætslærere på spørgeskemaet. Svarprocenten var 76 % for lederne og 63 % for lærerne. Grunden til lærernes lavere svarprocent kan være at invitationen til at deltage i spørgeskemaundersøgelser er gået igennem ledelsen, og at den derfor ikke i alle tilfælde er nået videre til lærerne. På trods heraf vurderes den nationale kortlægning dog at perspektivere evalueringens øvrige dokumentation på tilfredsstillende vis.

UNI*C stod for afrapporteringen der er trykt som særskilt bilag til denne rapport. Her er også en uddybende metodebeskrivelse. Den er tilgængelig i elektronisk form på www.eva.dk.

Kvalitativ undersøgelse i gymnasiet

Med baggrund i kommissoriet for evalueringen er der også gennemført en kvalitativ undersøgelse blandt elever og idrætslærere i det almene gymnasium. Undersøgelsen fandt sted i januar-februar 2004 i samarbejde mellem EVA og konsulentfirmaet DMA Research. Undersøgelsen havde til formål at belyse styrker og svagheder ved overgangen fra idræt i folkeskolen til det almene gymnasium samt at give et input om idræt i det almene gymnasium til gymnasieverdenen.

Den kvalitative undersøgelse blev gennemført som fokusgruppeinterview. Først blev der interviewet tre fokusgrupper med primært elever fra 1. g og enkelte elever fra 2. g. Med henblik på at nuancere og perspektivere elevernes udsagn om idrætsundervisningen i gymnasiet blev der efterfølgende gennemført interview af to fokusgrupper med idrætslærere i gymnasiet.

DMA Research har afrapporteret undersøgelsens resultater i et særskilt bilag til denne rapport. De er tilgængelige i elektronisk form på www.eva.dk.

Rapporter fra EVA

Danmarks Evalueringsinstitut har tidligere udgivet:

- *Skriftlige opgaver og vejledning*, december 2000, ISBN 87-7958-001-7
- *Social- og sundhedshjælperuddannelsen*, 2001, ISBN 87-7958-003-3
- *Socialrådgiver- og socialformidleruddannelserne*, 2001, ISBN 87-7958-008-4
- *Samarbejde og sammenhænge*, 2001, ISBN 87-7958-010-6
- *Sammenhænge og samspil,* 2001, ISBN 87-7958-011-4
- *Basisuddannelserne*, 2001, ISBN 87-7958-013-0
- *Historie med samfundskundskab i det almene gymnasium,* 2001, ISBN 87-7958-017-3
- *Fysik i skolen – skolen i fysik*, 2001, ISBN 87-7958-020-3
- *Overgange fra hhx og htx til videregående uddannelse*, 2001, ISBN 87-7958-015-7
- *Teknik og naturvidenskab*, 2001, ISBN 87-7958-024-6
- *Undervisning i pædagogik*, 2002, ISBN 87-7958-056-4
- *Efteruddannelse af lærere på erhvervsskoler og AMU-centre*, 2002, ISBN 87-7958-062-9
- *Det Teknisk-Naturvidenskabelige Fakultet ved Aalborg Universitet,* 2002, ISBN 87-7958-032-7
- *Profiler på hhx og htx,* 2002, ISBN 87-7958-033-5
- *Masteruddannelser*, 2002, ISBN 87-7958-073-4
- *Børnehaveklassen*, 2002, ISBN 87-7958-077-7
- *Datamatikeruddannelsen,* 2002, ISBN 87-7958-078-5
- *Agricultural Science,* 2002, ISBN 87-7958-079-3
- *Folkeskolens afgangsprøver,* 2002, ISBN 87-7958-076-9
- *Efter- og videreuddannelse af undervisere på mellemlange videregående uddannelser,* 2003, ISBN 87-7958-096-3
- *Pædagoguddannelsen,* 2003, ISBN 87-7958-100-5

- *Eksamensformer i det almene gymnasium,* 2003, ISBN 87-7958-104-8
- *Vilkår for pædagogisk udviklingsarbejde,* 2003, ISBN 87-7958-107-2
- *Engelsk i grundskolen,* 2003, ISBN 87-7958-113-7
- *Engelsk i grundskolen (delrapport),* 2003, ISBN 87-7958-114-5
- *Personlige uddannelsesplaner på tekniske erhvervsuddannelser,* 2003, ISBN 87-7958-115-3
- *Læreruddannelsen,* 2003, ISBN 87-7958-123-4
- *Tysk på universitetet,* 2003, ISBN 87-7958-118-8
- *Den internationale dimension i folkeskolen,* 2003, ISBN 87-7958-124-2
- *Specialundervisning for voksne*, 2003, ISBN 87-7958-128-5
- *Journalistuddannelserne*, 2004, ISBN 87-7958-140-4
- *Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af erhvervsuddannelserne*, 2004, ISBN 87-7858-150-1
- *Skriftlighed i gymnasiet,* 2004, ISBN 87-7958-157-9
- *Master of Public Health,* 2004, ISBN 87-7958-156-0

Rapporterne kan læses på EVA's hjemmeside www.eva.dk eller købes hos:
Danmark.dk's netboghandel
Telefon 18 81
H www.danmark.dk/netboghandel